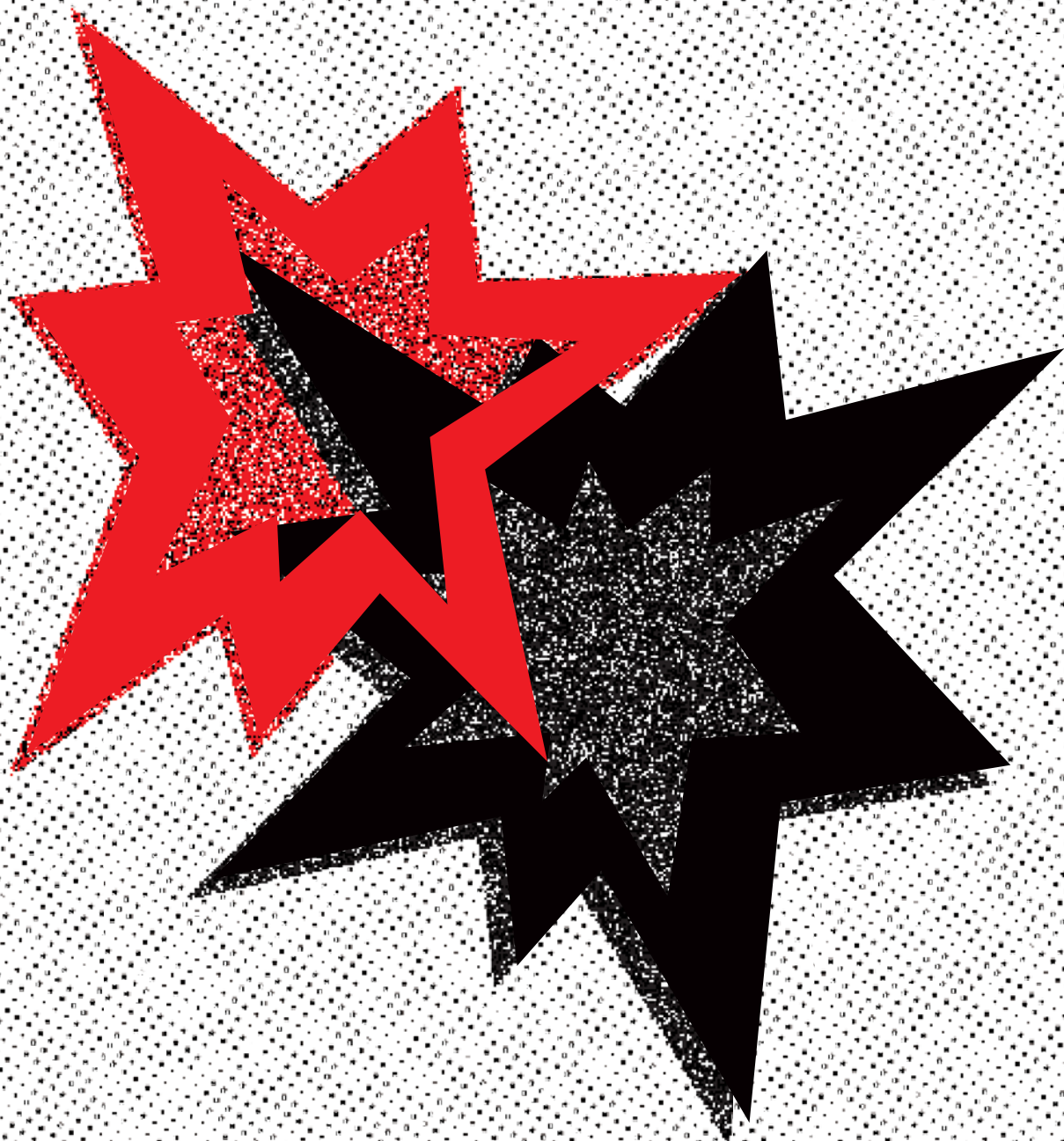

1/2013

KLOAKA

KLOAKA

1/2013

MAGAZÍN EXPERIMENTÁLNEJ A NEKONVENČNEJ TVORBY

2 / Filip Gordi

množina (na)plánovaných faciek

6 / Kamil Zbruž > Julo Fajak

Konvenčné riešenia ma nelákajú (niekoľko spôsobov, ako vyvážiť chaos)

17 / Michal Rehúš > Marián Grupač

Proti dezinterpretáciám

20 / Michal Rehúš

Členovia dotačných komisií ministerstva kultúry, odstúpte

24 / Peter Husliar:

Povinné tance

32 / Beatrice Fadda

Správni chlapi nepíšu pesničky o mačkách. V nedeľu.

40 / Slavomír Belis

Navrátenie do kolobehu (viacúčelová slovná inštalácia)

43 / Vilo Zurian

Paprikabaret

59 / **NEOLIT. Mladšia novosadská básnická scéna**

70 / Peter Šulej

iii. hommage à ma

72 / Nóra Ružičková > Anna Daučíková

4 situácie

75 / Dan Stuchlík

Habemus Papam

80 / Dominik Želinský > Ondřej Buddeus

Etudy pre naratívnu kompetenciu

84 / Michal Rehúš > Ondřej Buddeus

Za ideálny stav považujem, keď sa nevie, čo to je tá poézia

90 / Ondřej Buddeus

buddeuskloaka2013

94 / Filip Gordi > Kálmán Jódal

Verím, že neexistuje nemožné

99 / Kálmán Jódal

Alchymisti

102 / Peter Macsovszky > Davood Koochaki

Umelec, ktorého prezývajú Ceruzkový muž

FILIP GORDI

množina (na)plánovaných faciek

Životopis

Mnoho faciek, ale iba jedna zapamätaná.
Ponáška na katedrálu, drobná, opatrne
kráčajú okolo nej, do ďalšej izby. Tol'ko
by z detstva aj stačilo. Hráš sa na podlahe,
čakáš na mravce, až vybehnú z puklín.
Okolo šumia neznámi príslušníci rodiny.

Spútaný priezviskom. Ordinačné hodiny
na dverách. Zo psychiatra vidno
len plece a hlavu. Krátke ruky. Harmonogram práce,
ružové a zelené obdĺžniky. Kávová usadenina.
Stolový kalendár. Strúhadlo. (Ďalej neviem,
nevybavujem si, čo všetko ešte. Možno zazrieť
na stole ambulancie. Popolník. V tých časoch
určite. Pravítko. Aj menej sústredený pacient
by sa dožadoval účelu. Čo si s ním (asi) počne,
keď sa (práve) nikto nedíva? Tento úradne potvrdený
opravár. Šmyklavých hlavonožcov hypotetického
podvedomia.) Miestnosť: očividne bývalý

salón aristokratov lokálneho významu. Jediným robustným gestom. Zmietnutí laktom roľníka. Uvedomelého, prirodzene.

Cestopis s rozmazanými fotkami. Dobrodružstvo na Sumatre, vymyslené od prvého písmena až po jeden z posledných preklepov. Dýchavičný organ, vŕzganie dosiek, sadrový anjel s odretým nosom, biele pančušky dievčat. (Vnadidlá pobožnosti.) Zo psychiatra vidno len aleju. Čerstvo natretý svätec vykročil opatrne. Aby nešliapol do (vedľajšej) mláky. Pri

autobusovej zastávke. Haldy uhľa, za nimi kotolňa. Ešte päť minút si môžeme pospať. Kým sa asociácie neskončia. Červené a biele pásy na komíne. A už sa tiesnime vo výťahu. Plieskanie v telocvični. A takto to šlo ďalšie desaťročia, v zašifrovaných variantoch. Žiadna záhada.

Aby
mohli
zvýšiť
musia
znížiť

Desiatkam z nich hrozí. Dosiahli čo chceli. Zvyšovania sa dočkali. Zvýšia len niektorým. Tým čo zostanú. Kto nechrápal môže ráno spievať. Kto bude mrznúť na chodníku ten si to nespočítal. Matematika je sen vtrhol na pracoviská.

Dostanú prvú (upravenú) ktorú si vymohli. Nastúpia škrtý viaceré (budovy) nemajú na päťpercentný rast. Ak piati odídu neviem čo bude. Podotkol. Vyčíta že za desať rokov. Hoci priemerný počet v miestnostiach klesol. Keď vezmem

osobné ziskam iba okolo. Systém delenia ochorel ale pokračuje. Živoríme hentí chodia na Tahiti. Zhora odkázali ťažkosti. Vznikli len tým čo neprepustili nadbytočných. Kritizuje za nezrušenie. Trikrát racionalizovali nie je pravda.

Že nič. Do konca týždňa zráta. Budúci týždeň rokovať. Zopakoval že nemienia. Rozdeľovať. Mali možnosť siahnúť. Prví zrejme odídu čo bude určite. Dodnes netušia koľko nájdú. V priemere si polepšia. Aby bolo treba sa zbaviť.

Neskoro

Nie si sám, lebo ani ja sa nenudím. Nie si.
Sama, lebo ani ja. Nemám náladu na totožnosť. Nieкто
sa zvija. Môže začať vydávať zvuky, ovíjať nás nimi.
Privriem dvere, dobre? Zanechajme pohyby v tme.
Postarajú sa o seba ako mŕtvi o ešte mŕtvejších. Zvija sa,
vo mne sa (v protismere) zvija. A poznanie, toto konkrétne,
afektované, akcentované, sprava zľava poomielané (slinami
pofŕkané), aktuálnymi floskulami одобrené poznanie
neprináša úľavu. Ani len náznak. Neprináša. Ale komnatami,

to už áno, tými sa každý chvasce. Ja však
neobsahujem oddelené priestory. Dvere som.
Z pántov prednádavnom náhle vyvesil. Ako telefón.
Každý obsahuje, ale čísla strán nevytlačili. Zubnú
pastu môjho ega. Na drsné štetiny dnes ráno
nenanesiem. Nie si. Alebo kráčaš. O niekoľko

poschodí nižšie. Si morféma vrastená do slova. Odlupuješ sa
každou slabikou. S nepresvedčivým výkrikom miznú
v priepasti. Mierne sa nakláňam. Zo slova do slova.

Hlboko podo mnou krúži mohutný operenec. S dlaňou
pri ústach. Ako medicinman vypáleného pôvodného
obyvateľstva. Stojím s popraskanou kožou. Neskoro.
Už si vykročil zo svojho slova. A na ďalšie ešte
nedovidíš. Z začať zbierať drevo? Pustiť sa do stavby
mosta? Potme? Prázdno kladie chodidlu odpor.
Ako huňatý koberec. Ktorý natiahli (možno až)
po horizont. Pohltený očakávaným úbytkom tónov.

Cval inovácií

Pozri (vidíš) kto ti to tu všetko ovplyvňuje. Pozeraj ale nie
doďaleka. Tá rétorika. Inžiniersko-inžiniersky – toto jedného dňa
skutočne zaznelo. Dobré no. Veď už vieme že nie si rukojemník.
Ale hodina aj tak príde. Hodina ulice. Keď tam budeš musieť.
A zatiaľ ten s tými slovami s tými spojeniami a známosťami ten
s tými zlepenkami a konštrukciami tá inžiniersko-inžinierska
kreatúra ten s celou tou inžiniersko-inžinierskou lexikou tak ten
pôjde okolo. A ty. Vtedy. A on. Tebe na to. A ty. A on len ďalej.
Alebo sa pozrie ponad doďaleka k iným perspektívam. Alebo ty
alebo tu budeš ty kto nič. Kto nepovie a nepozrie. A oproti a súbežne
alebo za tebou takmer v tebe. Nebol si dosť bystrý nesnažil si sa
nenaskočiť si na aktuálny vlak neskoro banovať.

A výklady len znásobovať budú
obludné fázy pohybu.
Ohavné fanfáry pohybu.

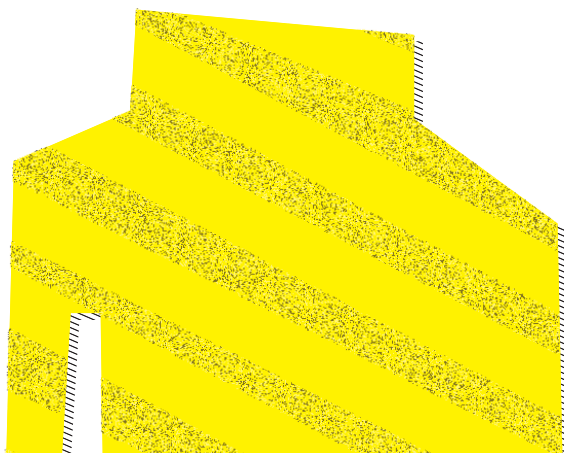
Postavil sa a prevravel. Našťastie si tam ty vtedy nesesedel. Aj tak
však zaznelo: inžiniersko-inžiniersky. A ešte zaznie. Zaznievať bude
a chodby neprestanú ozveny dávať. Iba poniektorí sa na seba
pozreli. Neposedný snaživec skutočne povedal: inžiniersko-inžiniersky.
Na pleciach takýchto stoja osudy. Tých bezbranných. Ale celá veta
znela takto: Založme priatel'ia pracovisko pre inžiniersko-inžiniersky
výskum. Nie je nám tu až tak pochmúrne. Tvorivý um nezaspal.

Prehovoril z neho osobný rozkvet domácej výroby.
Modernizované ale nefunkčné železnice
rozmary supermúdrych výťahov
a mučivé intervaly dopravných svetiel
musíš znášať ty.

Musíš znášať ty. No vždy sa môžeš brániť. Potkaní jed. Prášky
na zvyšovanie tlaku. (Aj toho spoločenského.) Zapojenie tela
do elektrickej prevádzky. Inžiniersko-inžiniersky. Zaživa mŕtve
ale aspoň ligotavé. Vylepšenia vylepšení. Stáročia budovanej
spoľahlivosti. (Naprieč epidémiami a šarvátkami primátov.)
Nostalgie? Šmaríť čo najďalej. Kam ani mozog nedomyslí.
Doba (nepochybne nová) nový tlkot (síce arytmiický ale tvorivý)
nová (chvíľková) terminológia. Za čím ľutovať? (Zo včerajška
beztak prežije len to čo ani vtedy. Nikomu nechutilo.)

n

JULIO FUJAK

újakaľeň am ainešer encnevnok

Júlo Fujak o nekonvenčnej hudbe a o načúvaní zvukom v tichu.
Otázky kládol Kamil Zbruž.

MINULÝ ROK SI MAL NABITÝ AŽ PO OKRAJ. VYŠLI TI TRI CÉDEČKÁ, KAŽDÉ S INOU KAPELOU A NA KAŽDOM JE INÁ HUDBA. VYSTÚPIL SI PO DVADSIATICH ROKOCH ZNOVA S TEÓRIOU ODRAZU, KONCERTOVAL SI S MIKOLÁŠOM CHADIMOM AJ SO SKUPINOU NE:BO:DAJ A UVIEDOL NOVÉ NAŠTUDOVANIE FILMOVEJ HUDBY K HORORU NOSFERATU. UZAVREL SI TÝM NIEKOĽKO ETÁP VO SVOJOM ŽIVOTE, ALEBO NIEČO Z TOHO BUDE MAŤ POKRAČOVANIE?

Áno, niečo sa uzavrelo a niečo sa zas otvára, veď ako vždy... Teória Odrazu sa načas obnovila po vydaní CD reedície našej LP spred dvadsiatich dvoch rokov doplnenej staršími live bonusmi. Hoci som si myslel, že zahráme k tejto príležitosti v pôvodnej zostave len jeden, dva koncerty, napokon z toho boli vystúpenia aj na Pohode, v Nitre a najmä, čo si obzvlášť cením, spoločný koncert s legendou českej alternatívy Mikolášom Chadimom (z Kilhets, Extempore či MCH Bandu) v tzv. „aperitive“ medzinárodného festivalu Alternativa Praha 2012. Vznikli aj dve nové skladby **I Love You, Fake!** a **Klebeta**, ale či T. O. bude mať ešte pokračovanie, neviem... Na duu **XAFOO** spolupracujeme práve s Chadimom už viac ako tri roky, po vydanom CD v Hevhetia records nás ešte čakajú koncerty i v Bratislave, možno aj v Londýne. Je dosť možné, že po hudbe k fotkám eštebákov, ktorí ho sledovali za socializmu, a z procesu s Jazzovou sekciou budeme hrať asi aj k záberom priemyselných kamier, ktoré nás dnes všetkých sledujú vlastne skoro všade... Albumu nášho komorného tria NE:BO:DAJ s Jankou Ambrózovou a Andrejom Pleštinským som tiež obzvlášť rád – po rôznych peripetiách sa nám podarilo dostať medzi ľudí náš vlastne naraz, za jeden deň nahratý program s kolážami piesní, balád a bizarných skladieb – je tak za nami prvá výraznejšia stopa. Na cédečko máme veľmi fajn ohlasy nielen v recenziách, či v rádiách Devín, FRS Stuttgart a v pražskej Vltave 3, ale aj od klasikov Vladimíra Mertu a Zuzky Homolovej. Oprášenie hudby k **Nosferatu** s violončelistom Honzom Kavanom z Brna v nitrianskej Tafačke a kine Lumière v Bratislave sa udialo k 90. výročiu vzniku tejto Murnaovej klasiky, navyše – a to sme pôvodne nevedeli – sa mu na Slovenku koncom lanského roka skončila licencia. Okrem týchto projektov sa mi podarilo zostaviť a vydať CD extra kompiláciu **compro.sk11** vo Vlne na tému komprovizácia, čo je termín, ktorý nie je každému po chuti, ale čosi, myslím, predsa len vystihuje.

TERMÍN KOMPROVIZÁCIA NARÁŽA V NAŠICH HUDOBNÝCH KRUHOCH NA NEPOCHOPITELNÝ ODPOR. V ČOM VIDÍŠ PRÍČINU? MAJÚ NAŠI TEORETICI EŠTE STÁLE PROBLÉM S POSTMODERNOU?

Tomu odporu sa nedivím, je pochopiteľný, keďže spája také odlišné, pre niekoho protikladné princípy a navyše mnohí sa desia ďalšieho umelého taxonomického nástroja, ktorý by mohol veci zahmlievať. Mne však tento termín pomáha pomenovať niečo dôležité, v čom sa pohybujem hudobne a v istom zmysle i existenciálne, to je všetko. Tá hybridizácia niečoho kompozične vopred pripraveného s tým, čomu sa vystavíš v priebehu nepredvídateľnej improvizácie, ma vždy vábila a zaujíma naďalej. Navyše to úzko súvisí s fenoménom živého muzicírovania, ktorého význam sa u nás, najmä v akademických kruhoch, dosť podceňuje. Džina z fľaše som napokon nevypustil ja, ani Jozef Cseres, u ktorého som sa s týmto spojením prvýkrát stretol – vibruje v medzinárodnom diskurze už viac ako desaťročie a nielen v súvislosti s hudbou, ale aj s inými umeleckými médiami pracujúcimi s improvizáciou. To, čo som k tejto téme chcel (vy)povedať, možno nájsť na spomínanej kompilácii, ktorú minulý rok vydala Vlna s podporou Hudobného fondu.

VYHLÁSENIE COMPRO.SK11 SME UVEREJNILI V KLOAKE 1/2011 A VYŠLO AJ V ČASOPISE MUSICOLOGICA 1/2011. AKÝ MALO OHLAS?

Vyhlásenie – ktoré podpísali, len na pripomenutie, okrem mňa Martin Burlas, Valér Miko, Ján Boleslav Kladio, Juraj Vajó, Peter Katina, Miro Tóth, Attila Tverďák a z mimohudobného prostredia Boris Vaitovič, Robo Roth a Rokko Juhász – bolo publikované po prvý raz vo Vlne. A ohlasy? U nás mizivé, resp. podráždené, v zahraničí môj text o komprovizácii spolu s tým vyhlásením publikoval francúzsky Improjazz, španielsky mesačník Oro molido, Akademia Muzyczna v Krakove a Michal Rataj ho zaradil

Júlio Fujak (1966) je medzinárodne uznávaný skladateľ experimentálnej hudby, multiinštrumentalista, estetik a semiotik hudby, prednáša na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Umelecky a vedecky pôsobil v mnohých krajinách Európy a USA, kde nadviazal priateľstvá s hudobníkmi, s ktorými dodnes spolupracuje (J. Rose, V. Weston, Z. Söres, F. Hautzinger, L. Allegue, A. Knoles a i.). Vyšli mu štyri odborné publikácie a viac ako dvadsať CD, DVD, LP a MC titulov, ktoré nahral so svojimi zoskupeniami Teória Odrazu, OTRAS, tEóRia OTRAŠu, NE:BO:DAJ a príležitostne s M. Chadi-mom, V. Mertom, J. Lewitovou, P. Macso-vszkym, J. B. Kladivom a ďalšími. Práve mu vychádza knižka Margonálie (Modrý Peter, 2013). Každoročne v Nitrianskej galérii organizuje intermediálny festival Post-mutArt. Porozprávali sme sa o jeho naj-novších albumoch a umeleckých víziách.

do zborníka **Zvukem do hlavy** vydaného v Prahe. Aké sú na ne ohlasy tam, neviem. Viem však, že taký Chadima, Merta či Věra Weston, s ktorými som čo-to nahral, problém s používaním komprovizácie nemajú.

VYHLÁSENIE COMPRO.SK11 ZNIE VEĽMI RADIKÁLNE, PRIAM AKO MANIFEST UMELECKEJ SKUPINY. TO VŠAK NEBOL TVOJ ZÁMER, AKO SI NAPÍŠAL V INTERNETOVOM ČASOPISE MUSICOLOGICA. AKÝ POTOM MALO ZMYSEL VAŠE KOLEKTÍVNE VYSTÚPENIE? MYSLÍŠ SI, ŽE FORMOVANIE UMELECKÝCH SKUPÍN UŽ DNES NIE JE AKTUÁLNE?

Myslím si, že zakladanie umeleckých skupín na Slovensku už dlhodobo nie je „v kurze“, hoci v takých Čechách sa mu dodnes nebránia. Ani **compro.sk11** nechcelo byť skupinou, len jednorazovým kolektívnym poukázaním na to, čo všetko pojem komprovizácie môže evokovať a znamenať – jednak tým vyhlásením a potom samotnými dielami a textami na rovnomennej kompilácii. V istom zmysle sme ho nechceli ponímať len úzko esteticky, ale aj – bez ohľadu na to, či to niekomu v postmoderne znie už vyprázdnené, – životne... Veď čo všetko si človek aj cez deň naplánuje a čo všetko musí potom, takpovediac za pochodu, modifikovať a meniť, a to je len banálny príklad. Vedieť zvládnuť to balan-sovanie na ostroji plánu a zároveň jeho nepredvídateľnej zmeny je vlastne, ako sa hovorovo povie, umenie, komprovizačné umenie... (smiech). Posledné, čo ku komprovizovaniu poviem, že ho možno chápať azda aj v kontexte siedmich cností improvizujúceho hudobníka, ako ich formuloval člen AMM Cornelius Cardew – jednoduchosti, integrity, pokory, tolerance, pripravenosti, identifikácie s príro-dou a akceptovania smrti. To sa podľa mňa predsa netýka len improvizácie či komprovizácie, ale bytia, ktorému sme vystavení vôbec. Viac k tomu nemám čo dodať.

POVAŽUJEŠ SVOJU HUDBU ZA EXPERIMENTÁLNU? EDGARD VARÈSE NESÚHLASIL, KEĎ HO OZNAČILI ZA EXPERIMENTÁTORA. TVRDIL, ŽE EXPERIMENTUJE LEN DOVTEDY, KÝM NEZAČNE KOMPONOVAŤ. AKO TO VNÍMAŠ TY? U nás sa pokladá za experiment to, čo je v zahraničí už dávno etablované, preto svoju hudbu za experimentálnu celkom nepokladám. No ak sa ma tu na Slovensku niekto nezainteresovaný a nezorientovaný spýta, akú hudbu robím, poviem, nech mám pokoj, že v našom kontexte experimentálnu. Teda aj experimentálnu, lebo moje piesne tak isto neznejú. Pre mňa stále úchvatný a podnetný Varèse však nesúhlasil ani s tým, aby ho označovali za skladateľa, cítil sa skôr organizátorom zvukových plôch a procesov. Mne tiež v súvislosti s tým, čomu sa venujem, znie lepšie „komprovizátor“, ale po skúsenostiach „u nás doma“ už k nemu tak často nesiaham, hoci de facto ním som (smiech).

DETSTVO SI PREŽIL V ČADCI. AKÉ PODNETY SPÔSOBILI TO ZVLÁŠTNE VYCHÝLENIE, ŽE SI SA V PROSTREDÍ KYSUCKÉHO FOLKLÓRU NADCHOL PRE ROCKOVÚ AVANTGARDU?

Folklór v Čadci okrem legendárnych spevákov Jurgovcov a súboru Kysučan, tobôž v tých autentických podobách, už veľmi živý nebol, a už vôbec nie na sídliskách, kde som vyrastal. S bratom Edom sme ako pubertiaci hrávali v kapelkách ako School Boy či Sceptic Corps, a to aj koncertne v nabitej malej scéne Palárikovho domu veci od Beatles, Jethro Tull, Ursinyho The Soulmen, pričom vtedy sme netušili, že ide o slovenskú kapelu, neskôr i Led Zeppelin, Pink Floyd, Deep Purple, ale postupne aj vlastné pesničky. Potom sme však začali „hltat“ na kazetách **Straku v hrsti** Pražského výberu, **Box** Abraxasu, Stivína, legendárnu brniansku scénu od Dunaja, cez rannú Bittovú s Fajtom až k E-čku, všetko možné od Zappu, King Crimson s Belewom a Levinom. Potom vďaka Petrovi „Štekovi“ Štekláčovi, spevákovi Teórie Odrazu, ktorý počúval hlavne poľské rádiá, som sa stretol s Johnom Zornom, Extempore, Plastikmi, ale i prvým Demikátom. V Čadci mi niektoré avantgardné džezové, fusion a art rockové nahrávky požičiaval aj Peter Bronček, člen perzekvovanej pražskej Jazzovej sekcie. Ale nešlo len o hudobné vplyvy... V miestnom kulturáku fungoval zaujímavý filmový klub a od roku 1983 začala fungovať čadčianska Experimentálna knižnica, kde si človek mohol požičať nielen knihy, ale aj obrazy a dnes už unikátne elpéčky všetkých žánrov, ktoré sa tam dali aj počúvať v hudobnom pavilóne. Formovala ma i literatúra, ktorú mi požičiaval strýko Ľubo Gašpierik, sesternica Katka Šulganová, a takisto stretnutia s Veronikou Madajovou, talentovanou výtvarníčkou, predčasne zosnulou spolužiačkou z gymnázia.

TVOJA PRVÁ KAPELA BASTA FIDLI SA PREMENILA V DUCHU LENINOVEJ TEÓRIE UMENIA NA TEÓRIU ODRAZU. ZAPPA KEDYSI POVEDAL, ŽE KEBY NEBOL VARÈSE, NEBOL BY ANI ZAPPA. BOLA BY TEÓRIA ODRAZU, KEBY NEBOL ZAPPA? HAPPENINGY AKO OPERÁCIA GITARISTU MUSELI VO VTEDAJŠEJ ZMRAZENEJ ATMOSFÉRE PÔSOBIŤ DOSŤ NOVÁTORSKY.

Koncepcia teórie odrazu bola, a to sme vtedy nevedeli, oveľa staršia gnozeologická teória než jej plochá socrealistická verzia. Ale ako provokačný názov sa nám Teória Odrazu osvedčila... Godár či Varga, už neviem kto z nich, sa smial, že sme sa po osemdesiatom deviatom mohli premenovať na Kupónová Privatizácia (smiech). A Zappa? U mňa isto áno, mňa ovplyvnil na niekoľko rokov výrazne... T. O. by bez neho vo svojej poetike bola iste o veľa ochudobnená. **Operácia gitaristu** vznikla celkom spontánne – na pódiu gitarista Peter „Varso“ Varsavik v dogabanom kostýme hral šialene rýchle sóla, ja som mu na syntáku robil pseudodisko podklady a Šteko prišiel na bicykli ako chirurg v bielom plášti a s rúskom na tvári. Vybalil z tašky vercajg, kladivo a pílkú a začal operovať Varsa na pripravenej nemocničnej železnej posteli tak, že z neho spod trička lietali vnútornosti a jedlá – pečené kurča, hriby, ovocie (všetko gumené, skúšobňu sme mali totiž v divadelnom depozite), až ho preoperoval na jednoprstého primitívne hrajúceho popového hráča. To však neboli jediné divadelné prvky na našich koncertoch: v skladbe **Anjelské poriadky** sme používali hračkárske policajné autičko so sirénou, poletujúci balónik z nemocničnej rukavice, 500W žiarovku hojdajúcu sa v úplnej tme nad publikom, socialistický transparent s nápisom „Ticho lieči!“ atď. Na rockové kysucké pomery koncom 80. rokov asi dosť bizarné.

AKÁ JE TVOJA VERZIA TEJ VESELEJ PRÍHODY, KEĎ MIKOLÁŠ CHADIMA V ROKU 1990 „OBJAVIL“ V ČADCI

TEÓRIU ODRAZU? POZVAL SI HO TAM ZÁMERNE, ABY SI MU MOHOL PUSTIŤ DEMONAHRÁVKY? VRAJ SI MU NEDOVOLIL ANI POKOJNE SA NAOBEDOVAŤ.

Vo februári 1990 hrali MCH Band a E-čko s Kokoliom vo veľkej kultúrkej sále v Čadci pred cca 30 vojakmi a učňovkármi a hlúčikom nezávislakov, ktorí ich síce prijali veľmi dobre, no bol to pre nich trochu šok, a tak sa večer niektorí z nich v hoteli Lipa „sundali“... Na druhý deň ich na „vyprošťovací“ kapustnicu pozvala Julka Jurgová, ktorá koncert, ale predtým aj výstavu, Kokoliu v Čadci zorganizovala. Zavolala i mňa, a tak som so sebou zobral i našu demokazetu a neisto oslovil Mikoláša, či by si ju vypočul... Pamätám si, že veľmi nadšený k magnetáku nešiel, ale potom bol celkom vyvalený z toho, čo počul. Aspoň tak to opisuje v texte k našej LP, ktorú sme nahrali v Brne o rok neskôr. Tá jeho recenzia na náš album vtedy vyšla v Smene, no neautorizovane krátená... V plnom znení je uverejnená až v booklete CD reedície elpéčky T. O. s názvom **Komplet...**, ktorú som po dvadsiatich rokoch dával dohromady. MCH Band mal hrať, mimochodom, na krste LP roku 1992, no pre počasie nedorazil – hral nám tam úžasný Dunaj. Preto som bol rád, že koncom minulého roka si Teória mohla s Chadi-mom konečne zahrať, tentoraz pri príležitosti pražského krstu CD.

PREČO SA TEÓRIA ODRAZU ROZPADLA TAK KRÁTKO PO VYDANÍ DEBUTOVEJ ELPÉČKY? ZMENY V OBSADENÍ A PREMENOVANIE SKUPINY NA OTRAS NAZNAČUJÚ, ŽE SA STALO NIEČO VÁŽNE. AJ CÉDEČKO S NÁZVOM KYSUCKÝ POSTINDUSTRIÁL, KTORÉ STE NAHRALI V NOVEJ ZOSTAVE, MÁ ÚPLNE INÚ, DEPRESÍVNU NÁLADU. AKO SI SPOMÍNAŠ NA TOTO PRELOMOVÉ OBDOBIE?

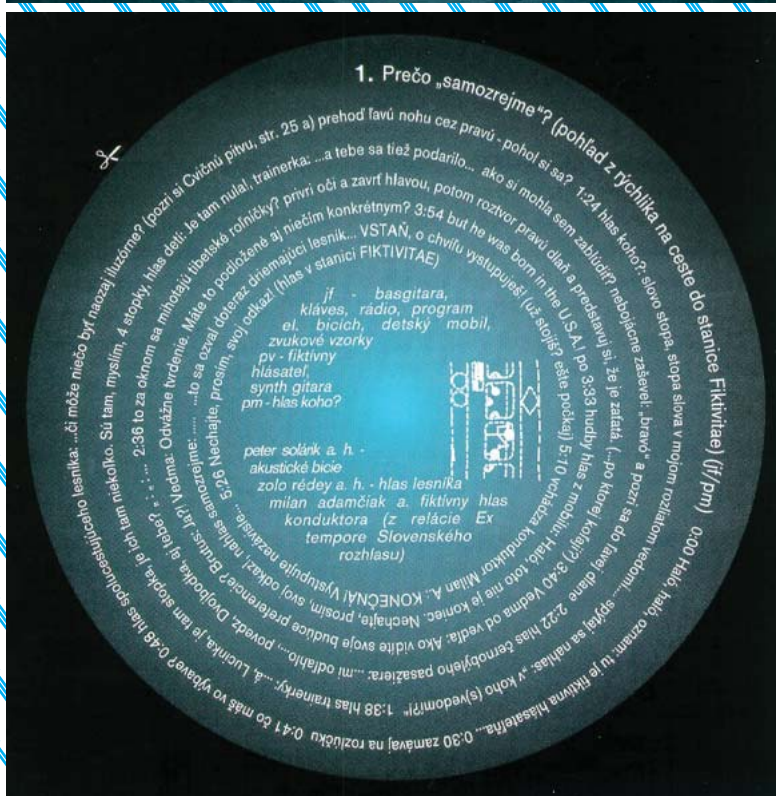
Za rozpadom T. O. boli vonkajšie i vnútorné príčiny... Druhú platňu sme mali nahrávať v Bratislave v agentúre Rock-Pop-Jazz, ale tá mala záujem len o „repliku“ prvej LP a my sme sa už za ďalšie roky posunuli inam – aj pod vplyvom počúvania Freda Fritha a Toma Coru, spomínaného Zorna, ale svoje urobili aj skúsenosti z výborného festivalu progresívnej hudby v nemeckej Kostnici, kam nás spolu so Štekom pozýval jeho spoluorganizátor a náš výborný kamarát Stefan Lanka. Producentmi albumu mali byť „nešťastný“ Pavel Daněk a aj Šeban, ktorý napokon dal od toho ruky preč. Ochrannú ruku bol nad nami ochotný prevziať Marián Varga, ale už bolo neskoro. Navyše, zostali sme bez bubeníka – Rišo Rybníček z Bez ladu a skladu, ktorý nám občas zaskakoval, prestal hrať, tak som začal hrať núdzovo na bicie ja. Nahrali sme ešte pracovné demo so skicami nových skladieb, ale tie napokon hrávala až ďalšia skupina poTOpa už bez Varsa, ktorý začal mať so sebou dlhodobé problémy. Neviem, či tieto staré histórie niekoho zaujímajú, preto o Otrase len faktograficky: po rozpade poTOpy začal Peter „Varso“ Varsavik na základe skúseností z krajného testovania „rozšírených stavov vedomia“ a zážitkov z rôznych liečební písať ponuré, no podľa mňa výborné piesne. A prebudil sa v ňom neskutočný hlas, teda rev – ako keby si zmuťoval Kurta Cobaina s Henrym Rollinsom. Spočiatku sme džemovali len vo dvojici, potom sa k nám pridali bezpražcový basgitarista Jožo Hruška, ja som prešiel definitívne na bicie a klávesy a Otras bol roku 1995 na svete. Po tom, ako sme stratili skúšobňu v ZUŠke, sme hrávali kde-kade, no aj to len sporadicky, prosto, otrasné podmienky... No hrali sme na Sklenenej louke v Brne, kde som nadviazal kamarátstva, ktoré pretrvali doteraz – s Davidom Šubíkom, Jaroslavom Šťastným alias Petrom Grahamom, Jožom Cseresom. Potom sme sa objavili v polovici 90. rokov na prvých open air festivaloch u nás na Slovenskom alternatívnom lete v Bzovíku či neskôr v Osrblí. Lenže prišli ďalšie Petrove recidívy závislosti od všetkého možného, dlhé prestávky... Tak som spoluzaložil Kysucký komorný orchester, organizoval prvé koncerty aj iným – napr. Jimovi Menesesovi a Amande Stewart a presídlil sa postupne do Nitry. Potom prišiel nový basista Martin Baculák, vystúpenie vo VTV Bratislava, no vedel som, že Otras asi dlhé trvanie mať nebude. Tak som predal svoju pomerne drahú basgitaru a z utržených peňazí som hradil štúdio v Žiline, kde sme nahrali a vo vlastnom náklade vydali CD **Kysucký postindustriál**, za ktorý sa ani dnes, myslím, nemáme prečo hanbiť.

A ČO BOLO ĎALEJ? ZAŽIL SI AJ TY SÁM NEJAKÝ DUŠEVNÝ ALEBO TVORIVÝ OTRAS, ŽE SI ZATÚŽIL PO ZMENE IDENTITY? AKO SA Z ROCKOVÉHO BASGITARISTU A BUBENÍKA STANE SKLADATEĽ VÁŽNEJ HUDBY?

Dosť dôležité boli pre mňa opakované pozvania do Brna na Sklenenú louku, kde som zažil výnimočné a neopakovateľné podujatia, napríklad hudobno-intermediálne predstavenia Zdenka Plachého

a Jozefa Daněka či Lujzy Rzymanovej. V niektorých z nich – **Trámy finských kostelů, Těžké doby bez taktu, Doprovodní soubor** – som mal to šťastie aj účinkovať. Nasával som, ako sa len dalo, celú prajnú brniansku klímu, kde vystupovali aj osobnosti svetovej umeleckej scény. Neskôr sme sa s Varsom zúčastnili aj výnimočného brnianskeho týždňa workshopov, improvizáčnych večerov a koncertov s holandskou kapelou Palinckx, ktorý zorganizoval David Šubík a kde som sa spoznal aj s violončelistom, skladateľom a dlhoročným spoluhráčom Honzom Kavanom. V Nitre som pod vplyvom tejto scény začal so študentmi vytvárať podobné experimentálne intermediálne pásmo

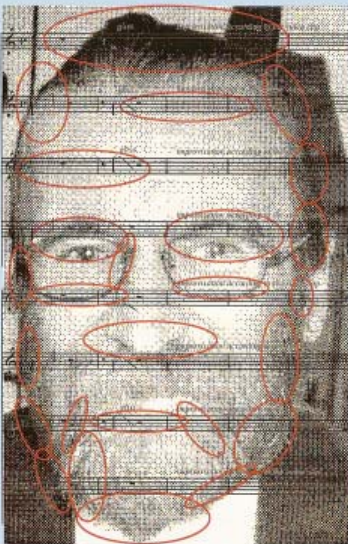
St(r)ihomam, ktoré sme odprezentovali roku 1998 aj na známom festivale performerov TransArt CommunicaTION v Nových Zámkoch. Tam som chodil aj na koncerty Kaffe Matthews, Jona Rosea či Rossea Bolletera, na výstavy a unikátny festival Sound Off, ktoré organizoval hlavne Cseres ešte pod hlavičkou SNEHu. Pomaly, ale isto som sa odkláňal od slepej uličky alternatívneho rocku a snažil som sa ísť vlastnou cestou – 1999 som začal organizovať medzinárodný cyklus nekonvenčnej hudby v intermediálnych presahoch **Hermovo ucho v Nitre**, s Petrom Macsovszkym a Varsom sme spáchali prvé

ČI... OR...

...Iné absolútnosťou svojej inakosti otvára dimenziu nepredvídateľného (kde je nepredvídateľné, tam niet miesta pre totalitné), ako i dimenziu etickú.

Uznávať úplnú inakosť Iného znamená o. i., že sama „idea nekonečna sa deje ako vzťah k TVÁRI“ (E. Lévinas)

... to be FACED, to be open and active in the acoustic, musical, and audiovisual domain, seeking to explore, extend, and move beyond the boundaries of artistic convention (M. Adamčiak)

Polož ľavé predlaktie na dolnú časť klavíratúry. Znaký a čiary v elipsách hraj ako klastre.

Lay left hand on bass part of keyboards. Signs and lines inside of ellipse play as clusters.

AKO?! HOW (GH)?!

...byť TVÁROU v TVÁR hudbe M. A.

...2 B FACE 2 FACE with FACE of M. A.'s Music

hudobno-literárne konceptuálne CD **Trojkoło: Beh fikivity**, o necelý rok nato vzniklo združenie Animartis, ale aj voľné zoskupenie tEóRia OtráSu. Ale skladateľom tzv. vážnej hudby som sa nestal, teda isto nie v tradičnom, na Slovensku akademicky chápanom zmysle slova. Vždy ma zaujímala skôr akosť nekonvenčnej, neraz komprovizovanej hudby, navyše práve v tom nejasnom intermediálnom priestore na pohraničí s inými umeleckými médiami, nech už išlo o nemý film, experimentálnu literatúru, niekedy i performanciu či konceptuálne umenie a videoart.

TAKŽE HLADÁŠ SPOJENIE, SPOJENECTVO. PREDSTAVENIE PRE VŠETKY ZMYSLY. MOŽNO PRETO MÁŠ RÁD ŽIVÉ HRANIE. ALE NA CÉDEČKU TO PÔSOBÍ TROCHU INAK. TVOJA HUDBA PROVOKUJE INAKOSŤOU, NEZARADITELNOSŤOU. AKO VZNIKÁ A PREČO JE TAKÁ, AKÁ JE? VYNÁRAJÚ SA RÔZNE OTÁZKY. ZAKLÍNAŠ SVOJICH OSOBNÝCH DÉMONOV? HLADÁŠ SKRATKY DO INÝCH DIMENZIÍ? MÁME V TVOJEJ HUDBE INTUITÍVNE VNÍMAŤ OBRYSY TVOJEJ DRUHEJ TVÁRE? JE TO LABORATÓRIUM, KDE SI OVERUJEŠ SVOJE ESTETICKÉ A FILOZOFICKÉ TEÓRIE? ALEBO JE TO IBA ZÁBAVA?

Na toľko ťažkých otázok sa mi ľahko ani dlho odpovedať nedá... Veď ako vzniká, to by som aj ja rád vedel... Hráš, dumáš, pracuješ na tom a ono sa to „zjaví“ a potom už žije vlastným životom. Niekedy si pripadáš naozaj len ako prostredník, či katalyzátor toho, aby sa niečo udialo... Obrisy mojej druhej tváre v mojej hudbe? Možno áno. Ale nie je v nej len druhá, no možno i tretia, štvrtá, desiata... Inú ju mám vo voľných improvizáciách, inú v piesňach, inú v skladbách či komprovizáciách, inú v rockovej alebo komorne alternatívnej polohe. Pritom nejde o masky, za ktoré by som sa alibisticky chcel schovávať, len akoby „kubisticky“ rozložený portrét tej istej hlavy. Nikdy som si však na tom, čo tvorím, vopred vymyslenú teóriu neoveroval. Tá ide vždy až za tým, čo sa hudobno-intermediálne udeje... A zábava? Niekedy áno, ale skôr by som povedal, že rozkoš, akási „barthesovská“ rozkoš zo zvuku, ale i pôžitok z vystúpenia zo seba a splynutia s niečím, čo vytváraš. Napokon, je zaujímavé a príznačné, že koncert nazývame aj vystúpením, nie? Vystupujeme z niečoho niekam inam... V hudobnom myslení a cítení je možno vtelený istý druh symbiotickej alchýmie IQ a EQ, ale na vysvetlenie samotnej existencie multidimenzionality hudby a umenia vôbec a ich pôsobenia na naše viacúrovňové (ne)vedomie to asi nestačí... Ani keď ide o Bacha, Cagea, Johna Rosea alebo ľudovú baladu či o punk. Tvoj výraz kumšt ako „skratka do iných dimenzií“ má niečo do seba... Ale iba ak ide o dimenzie, ktoré sú vo vnútri i mimo nás zároveň, vrátane tých, ktoré ma presahujú v druhom človeku predou mnou.

AKO VZNIKALI TIE ZVLÁŠTNE MIXÁŽE NA CD TROJKOLO: BEH FIKTIVITY? FYZICI A AKUSTICI ROZLIŠUJÚ BIELY,

RUŽOVÝ, HNEDÝ A ČIERNY ŠUM. WILLIAM BURROUGHS PRI PÍSANÍ NAHÉHO OBEDA POČÚVAL NARAZ TRI RÁDIÁ, VŠETKY NALADENÉ NA PRASKANIE A ŠUMENIE. JOHN CAGE HUDBU ÚPLNE ZRUŠIL. ČO VŠETKO JE PODĽA TEBA HUDBA A ČO UŽ NIE?

Mixáže hlasov a zvukových plôch na **T:BF**? Celé to bolo postavené na hravosti a našich vtedajších presahoch do „synchronicity“ a na koketérii s heretizmom či s alchýmiou hudobno-textovej a konceptuálnej kompro-/improvizácie... Spolu s Petrom Macsovszkym a Varsom sme sa oddávali všemožným kríženiam a na slovenské pomery tesne pred koncom 20. storočia asi aj „heretickým“ výsmechom. Veď sme si vedome vystrelili aj z odbornej kritiky, ktorá si neraz osobuje rozhodovať o kvalite diel. Totižto, najprv som projekt ešte pred jeho dokončením prezentoval na nitrianskej konferencii v odbornej prednáške, potom vyšli recenzie v Romboide od manželov Malíčkovcov a až potom bol projekt o fiktivite skutočne dokončený a reálne publikovaný. Čiže sme obrátili postupnosť diela – recenzie – analytická interpretácia úplne naruby. Inak, ak sa pýtaš na tie paralelne hovorené sny, tie boli nahovorené sukcesívne a potom zmiešané dohromady spolu s experimentálnou hudbou. Celý náš trojprojekt **Trojko: Beh fiktivity**, štúdiový (1999/2000), koncertný s iným programom a hosťami (2001/2002) a **Trojko: Beh fiktivity reality talk show** v A4 Nultom priestore v Bratislave (2005) spätne hodnotím – aspoň v kontexte toho, čomu sa každý z nás trochu venuje – ako čosi ojedinelé a dodnes zaujímavé... Škoda, že vtedy ešte neexistovali fungujúce nezávislé vydavateľstvá, vydať sme si to museli vo vlastnom náklade cez OZ Animartis. Dnes už by som v sebe toľko energie a bláznivých nápadov asi nenašiel. Cage, podľa mňa, hudbu nezrušil, „len“ ju rozšíril aj na také situácie a prostredia, kde by ju predtým nik neľadil... Je vec uhla načúvania, čo za hudbu pokladáš. Pre mňa hudbou, a to úžasne zaujímavou, je i hluk mesta a rôzne zvukové prostredia – i tie úplne tiché (tie možno ešte viac), napríklad okolo nášho panelákového balkóna večer po desiatej. To, čo ma tam zo všetkých strán obklopuje v nepredvídateľnosti a plastickejšť objavovania a strácania sa rôznych zvukov a zvukových plôch, je – a to nemyslím pate(ste)tický, ale úplne triezvo – úchvatné. Ako som o tom písal v jednej poznámke k textu **4 a pol minúty textu ticha** Johnovi Cageovi, akoby sa vo mne prebudilo, resp. v čomsi rekonštituovalo moje (ne)vedomie, keďže konkrétnym zvukom konkrétneho prostredia viem načúvať ako jedinečnej, komplexnej, podmanivej hudbe sui generis plnej prekvapení.

V CAGEOVÝCH SKLADBÁCH JE AKOBY NAD SEBOU NIEKOĽKO ROVÍN, KTORÉ PARALELNE PLYNÚ A V NIEKTORÝCH OKAMIHOCH SA NÁHODNE STRETÁVAJÚ. ZDÁ SA MI, ŽE AJ TEBA VIAC ZAUJÍMA TAKÉTO VERTIKÁLNE ČLENENIE AKO LINEÁRNA POSTUPNOSŤ.

Asi máš pravdu... Prevrstvovanie línií a plynúcich, vzájomne sa dotýkajúcich alebo prenikajúcich plôch a z toho vyplývajúca istá polyvalentnosť, to ma naozaj zaujíma a pravdepodobne nielen v hudbe. Veď takým spôsobom sa odohrávajú aj deje okolo/v nás. Ale ak máš možnosť niečo také tvarovať či už vopred, alebo naživo zvukmi nástrojov, hlasov, objektov či za pomoci rôznych technológií, je to dobrodružné i vášnivé... No pre mňa je dôležitý často aj rámec istého konceptu, v ktorom to dobrodružstvo nadobúda ďalší rozmer. Konvenčné riešenia ma nelákajú.

ZVUKY V TVOJICH SKLADBÁCH ZASTUPUJÚ INÉ ZVUKY A SYMBOLIZUJÚ NIEČO INÉ, ALEBO SÚ KONKRÉTNE V ZMYSLE, V AKOM SA ZVUKMI ZAOBERAL VARÈSE, TEDA ZNAMENAJÚ LEN TO, ČO ZNAMENAJÚ?

Kedysi som si myslel, že tieto dva princípy sa vylučujú, no nech to znie paradoxne, nemusia... Záleží od uhla pohľadu, resp. nemal by som povedať uhla „náčuvu“? Hudba sa totiž, okrem iného – ako to už roky u nás pripomína Godár – viaže veľmi dobre na slovo i číslo zároveň: na aristotelovský ikonicko-mimetický vid, čiže má schopnosť pôsobiť rétoricko-persuazívnou silou, rovnako aj na pytagorejsko-platónsky symbolicko-mimetický vid, vyjadrujúci potenciál hudobných štruktúr viazať sa na abstrakciu čísla a ním vyjadriteľných pomerov emanujúcej transcendujúcej idey. To nevylučuje možnosť fascinácie zvukmi ako takými bez potreby ich hudobného tvarovania... Cage to pomenoval presne: tvrdil, že keď počúval skomponovanú hudbu, mal pocit, že niekto k nemu o niečom prehovára s istým zámerom, kým zvuky nás nechcú presviedčať o ničom. Sú také, aké sú vo svojej akosti, jedinečnosti, nepredvídateľnosti, konkrétnosti, telesnosti aj pominuteľnosti... Ak ich vnímaš hudobne – povedzme

po vnútorne osvojenej skúsenosti z Duchampových gest ako **Sculpture musicale**, z Cageových indeterminovaných zvukových udalostí a prostredí, z musique concrète, timbrovej hudby, ako aj zo sound-artu či zo sonority improvise music v digitálnej ére –, potom sa ti môže stať to, čo mne. Budeš sonosféru konkrétneho časopriestoru vnímať ako fascinujúcu hudbu.

TAK AKO RIMBAUD KEDYSI OBJAVIL FARBU SAMOHLÁSOK, TY SI V SEBE OBJAVIL SCHOPNOSŤ VIDIEŤ HUDBU. TENTO SVOJ OBJAV SI DOKONALE PRESKÚMAL S NIEKOĽKÝMI HUDOBNÝMI ZOSKUPENIAMÍ. SPOMEŇME LEN TEÓRIU OTRASU (HUDBA K NEMÝM FILMOM NOSFERATU, CHAMTIVOSŤ A JÁNOŠÍK – TEN SPOLU S VLADIMÍROM MERTOM A JANOU LEWITOVOU), AMERICKÉ KOMORNÉ TELESO THE CALIFORNIA EAR UNIT (AUTORSKÝ PROJEKT TRANSPPOSITIONS!), ĎALEJ TVOJ PROJEKT S M. CHADIMOM S NÁZVOM XAFOO ALEBO EXPERIMENT S TVOJÍM NAJNOVŠÍM SÚBOROM NE:BO:DAJ. AK TO CHÁPEM SPRÁVNE, TAK VŠETKY TIETO PROJEKTY SÚ VLASTNE HAPPENINGY. V AKOM STAVE SNOVÉHO VEDOMIA ALEBO TRANZU JE TVOJE VEDOMIE, KEĎ SPONTÁNNE PREMIENÁŠ OBRAZY NA HUDBU A VEDIEŠ K TOMU AJ SVOJICH SPOLUHRÁČOV?

Myslím, že analógia s Rimbaudom tu celkom nesedí... Fakt, že v tých projektoch bolo, resp. je vždy prítomné vizuálne médium, ešte hudbu „nezviditeľňuje“. Auditívne a vizuálne procesuálne umenia vo svojom komplementárnom usúvzťažnení vytvárajú inú kvalitu, čo je asi príliš široko povedané, no „vidieť hudbu“ vo farbách a obrazoch alebo tie transformovať späť na hudbu, o to mi asi ani raz nešlo. Ak ju tak vidíš ty, tak ti v dobrom závidím... Ja ju vnímam vnútorným zrakom skôr plasticky, v pohyboch a procesoch dejúcich sa v troj-, resp. x-rozmernom časopriestore. A happeningy? Tiež len ako istý výsek metódy tvorby. Myslím, že Varga raz nazval naše spoločné improvizácie zo začiatku minulých dekád, a to už vopred, ako hudobné happeningy, čo aj s istým preň príznačným stupňom ironie úplne sedelo (smiech).

O skutočnosti, že vedomie hudobníka sa počas tvorby nachádza v inom moduse a režime, sa toho už popísalo dosť. Väčšinou nemusí ísť o „tranz“, ale o ponorenie sa do iného sveta určite. S istotou možno povedať, že počas týchto vnorov sa aktivuje čosi z rôznych úrovní nášho nevedomia, niekedy subtilne, inokedy v konfrontácii s extrémnou inakosťou aj nečakane v ruptúrach a vpádoch. No už Peter Faltin písal o tom, ako sú niektoré zdanlivo samozrejmé kategórie hudobného myslenia vo svojom pojmovom vyjadrení len približné abstraktá, napríklad kontrast, rozvedenie, modulácia a pod. Preto aj slová „sen“ a „tranz“ berme s rezervou – vlastne sa len približujú tomu, v čom sa človek či už v pozícii tvorcu, ale rovnocenne aj poslucháča vlastne nachádza... Vždy keď sa niečo „len tak“ o hudbe hovorí a píše, hrozí len plávanie po povrchu. Nieкто sa prasto nechce ponárať a potápať, stačí mu surfovanie.

ZAHRANIČNÝCH SPOLUPRACOVNÍKOV MÁŠ NIEKEDY VIAC AKO DOMÁCICH. ZAUJÍMAVÉ NA TOM JE TO, ŽE VÄČŠINA Z NICH OSLOVILA TEBA, NIE TY ICH. ČÍM SÚ TVOJE PROJEKTY PRE NICH ZAUJÍMAVÉ?

Závisí od okolností... V prípade spomenutého EAR Unit v Los Angeles šlo o fakt, že Amy Knoles, vedúcu tohto dnes už, bohužiaľ, nejestvujúceho komorného telesa, zaujal môj už spomínaný hudobno-intermediálny wrestling **transPOPsitions!** s hudbou k popovým videoklipom s textom Rolanda Barthesa **Wrestling** v interlúdiách. Výtvarníčku a videoartistku Ludivine Allegue z Paríža zas oslovili moje skladby, a tak sme vytvorili projekt nonverbálnej korešpondencie **Wordless!**, keď sme si práve v čase internetu a skype vymieňali klasickou poštou jej výtvarné a moje hudobné, „rukou písané“ listy a pohľadnice – premiérové boli zverejnené na výstavách v Ríme, v Nitre, Topoľčanoch a v Granade, kde teraz pôsobí. Na vytvorenie spomínaného projektu **XAFOO** ma oslovil Mikoláš Chadima potom, ako z diaľky sledoval moje aktivity posledných rokov. Cením si však i dávnejšiu spoluprácu so skupinami Palincx a Zloději uší, ktoré ma obohatili zas inak... Ale zaujímavé sú pre mňa i objednávky skladieb, napríklad od skladateľa a teoretika súčasných auditívnych umení Michala Rataja z Prahy do projektu Českého rozhlasu **R(a)dio(custica)** – tak vznikla akuzmatická **Pentrofónia**, ktorá bola odvysielaná v ôsmich európskych krajinách a dostala sa i do Pekingu a Šanghaja na svetovú výstavu. Onedlho by som mal pre nich vytvoriť ďalšiu „rádiofonickú“ skladbu, na čo sa teším. Minulý rok som si zas veľmi vážil, že ma Marek Choloniewski pozval do Akademii Muzycznej v Krakove na oslavu storočnice Johna Cagea, aby som okrem prezentácie svojich vecí vystúpil sólovo na tematickom koncerte, kde

hral aj Chris Cutler.

Inokedy kontaktujem ľudí ja a ak ich môj zámer osloví, idú do toho – to bol prípad Vladimíra Mertu a Jany Lewitovej v prípade živého ozvučovania nášho prvého zachovaného celovečerného filmu **Jánošík**, violončelistu Jana Kavana ohľadne takmer všetkých projektov v zoskupení tEóRia OtraSu, ďalej i Vicki Rayovej, Petra Grahama a Eufasia Pratesa na 4-ručných klavírných improvizáciách, ako aj spolupráce s fenomenálnymi improvizátormi a skladateľmi Jonom Roseom a Vryanom Westonom na CD **Konvergenzie do vrecka**. Všetkých spomínať nebudem, ale nemôžem nespomenúť ešte naše príležitostné trio improvizovanej hudby s viedenským štvrtónovým trubkárom Franzom Hautzingrom a violistom, zvukovým brikolérom Zsoltom Sörösom z Budapešti – po vystúpeniach v strednej Európe sa nám obzvlášť vydaril koncert v Studio Odeon 120 v Bruseli, ktorý by mal byť vydaný na CD, dúfam, ešte tento rok.

NA ZAČIATKU MINULEJ DEKÁDY ŤA OSLOVIL AJ MARIÁN VARGA. NA ČOM VŠETKOM STE SPOLUPRACOVALI A ČO SI SA OD NEHO NAUČIL?

Išlo vyslovene o epizodické spojenie, dva spoločné koncerty s tEóRiou OtraSu. Pôvodne som mal totiž nápad, aby v cykle **Hermovo ucho v Nitre** pred viac ako desiatimi rokmi vystúpili spoločne Varga s Godárom, klavír vs. čembalo, no Vladimír ochorel, a tak ma Marián telefonicky oslovil na dva spoločné hudobné happenings a jedno duo (úryvok z neho je na CD **Úchytom**). Tie sa vydarili a tam sme si ešte raz zahrali na festivale Akadémie umení v Banskej Bystrici, kde som mu venoval skladbu **Ranená H2O**, ktorej prvé akordy sú vytvorené z písmen jeho mena.

AKO HODNOTIL MARIÁN VARGA TVOJE CD KONVERGENCIE DO VRECKA? POKÚSIL SI SA O NIEČO PODOBNÉ AKO ON, LEN V INOM ČASE.

Neviem ako, ale počul ho. Ba prišiel i na jeho krst do A4 v Bratislave, kde po koncerte **XAFOO** sa na jednom pódiu okrem neho ocitli ako hostia aj Chadima, Merta, Zuzka Homolová, J. B. Kladivo a Robo Roth. Na tom CD som si vyskúšal v priamom odkaze na koncept **Konvergencií** Collegia Mu-

sica, ako budú o štyridsať rokov neskôr povedľa seba vo vzájomnej konfrontácii fungovať štyri celky rôznej, tentoraz už inej hudby. V mojom prípade išlo o: 1. úryvky z virtuálneho muzikálu **Wolandia** na motívy z **Majstra a Margaréty** Bulgakova, 2. **Komprovizácie v sieti**, ktoré boli realizované cez internet, 3. malý cyklus tzv. **Nepopulárnych piesní** na texty Petra Milčáka a iných našich básnikov a 4. spomenutú **Pentrofóniu**. Či a ako to všetko na albume spolupôsobí, to už ponechávam na úsudok každého, kto si ho vypočuje. Naživo tento princíp usúvzťažnenia blokov rôznej hudby máme otestovaný, a celkom úspešne, s NE:BO:AJom...

MÁŠ VÔBEC ČAS KOMPONOVAŤ PRI SVOJICH NESPOČETNÝCH AKTIVITÁCH? MOHLI BY SME EŠTE DLHO HOVORIŤ O TVOJEJ PEDAGOGICKEJ A TEORETICKEJ ČINNOSTI, O ORGANIZOVANÍ MEDZINÁRODNÉHO KOMORNÉHO FESTIVALU POSTMUTART, O TVOJICH KNIŽKÁCH... PODĽA CAGEA NAJLEPŠIE NÁPADY VZNIKAJÚ Z NUDY. AKO TO FUNGUJE U TEBA?

Ak máš na mysli komponovanie v tradičnom slova zmysle, tak veľmi nie. Len príležitostne podľa okolností a objednávky. Väčšinou som radšej viazaný na živú spoluprácu s niekým, kto o ňu stojí, čiže primárne ma zaujíma dialogický princíp vytvárania vecí. Fakt je, že nejde o sústavnú činnosť, keďže sa snažím rovnovážne venovať aj tomu všetkému, čo si spomenul – práca na fakulte či svojho času v Ústave literárnej a umeleckej komunikácie alebo momentálne na Katedre kulturológie, ako aj organizovanie PostmutArt festu si žiadajú svoje. Prosto robím v rámci všetkých svojich aktivít, čo treba a čo uvládnem, čo by bez láskyplnej pomoci mojich najbližších, ženy Nadky a syna Dominika, nebolo celkom možné. A či najlepšie nápady prichádzajú v stave nudy? Možno niekedy áno, môže sa tak stať aj počas chôdze alebo tesne pred spaním. No aj impulzy v podobe stanoveného termínu alebo konkrétnej, na tvorivé myslenie provokujúcej ponuky sú pre mňa dôležité motivačné odrazové body, asi ako pre každého.

Inak je zvláštne, že končíme tento náš dialóg tesne po tom, ako som dopozeral Wendersov film **Izba 666** spred tridsiatich rokov postavený na rozhovoroch s rôznymi režisérmi o možnom zániku umeleckej kinematografie pod vplyvom televízie a videopriemyslu. Godard i Antonioni v ňom odpovedali asi najhlbšie a najcitlivejšie, pomenúvajú a anticipujú mnohé z abnormalít, ktoré už pokladáme za normálne... I keď k tomu zániku celkom nedošlo – hoci klasické kiná vytlačili rôzne cinemaxy a magio TV –, stálo by za to, zamyslieť sa nad tým, čo všetko cenné zaniká pod vplyvom masmédií a internetu dnes, a to v súvislosti aj s inými umeleckými médiami – literatúru, hudbu či divadlo nevynímajúc. Len sa pýtam, akú budúcnosť v tomto krajne nevyspytateľnom svete rúcajúcich sa systémov má ešte váha vysloveného slova, zvuku, obrazu – takého, ktorého páľčivosť (aj s vedomím vlastnej rizikovosti) by sa dala porovnávať so znepokojujúcou aktuálnosťou takého Dostojevského, Partcha, Becketta či Lévinasa? Nech si na túto rečnícku otázku odpovie už každý sám, ako chce.

ĎAKUJEM ZA ROZHOVOR.

MICHAL REHÚŠ

Proti dezinterpretáciám

Ad Marián Grupač: Na web, alebo do tlače? In Dotyk 6/2012

V Dotykoch č. 6/2012 vyšiel článok Mariána Grupača s názvom **Na web, alebo do tlače?**, ktorý obsahuje viacero dezinterpretácií týkajúcich sa magazínu Kloaka a mojich vyjadrení o literárnej tvorbe na internete. Z tohto dôvodu som sa rozhodol na Grupačov text zareagovať a mnohé nepresnosti uviesť na pravú mieru.

V úvode svojho článku sa M. Grupač zaoberá kontextom, z ktorého v slovenských podmienkach vychádza publikovanie literárnej tvorby na internete, pričom poukazuje na dva faktory: 1. vznik slobodnejších pomerov súvisiaci so zmenou politického režimu v roku 1989 a 2. nástup internetu. Pri uvádzaní špecifik spojených s internetom čerpá výlučne z môjho textu **Základné aspekty literárnej tvorby na internete**, ktorý vyšiel najprv na stránke membrana.sk a potom v aktualizovanej verzii aj v časopise Vlha. V závere sledu citátov a parafráz môjho textu Grupač uvádza svoje nasledujúce neodôvodnené konštatovanie: **„Práve vyššie uvedený Rehúšov postreh, v ktorom proklamuje vytrácanie sa „náročného posudzovania kvality umeleckého diela“ pri nástupe využívania internetu ako prostriedku pre publikovanie literárnej tvorby, ktorý menovaný autor prezentuje ako jedno z určujúcich pozitív propagácie literatúry na internete, sa neskôr ukázal a potvrdil ako nie jednoznačne progresívny...”** (s. 13 – 14).

Problém Grupačovho tvrdenia spočíva v tom, že môjmu výlučne vecnému a deskriptívnemu vyjadreniu prisudzuje pozitívne hodnotiace významy. Zámerom časti textu, o ktorú sa Grupač opiera, pritom bolo len uviesť základné charakteristiky, ktoré súvisia s publikovaním umeleckej tvorby na internete, pričom sa tu explicitne ani implicitne nepomenúvajú ako „určujúce pozitíva propagácie literatúry na internete“: **„Nástupom internetu v polovici 90. rokov 20. storočia sa aj viaceré umelecké aktivity premiestnili do tohto virtuálneho priestoru. Internet umožnil šíriť a komunikovať rôzne obsahy bez akýchkoľvek obmedzení, jedinou podmienkou sa stalo adekvátne technické vybavenie. Vytratil sa problém s náročným procesom posudzovania kvality umeleckého diela, ktorý predchádzal jeho zverejneniu, zmizli komplikácie so získavaním finančných prostriedkov na jeho verejnú prezentáciu a do úzadia ustúpila otázka neprístupnosti umenia pre širšie spoločenské vrstvy.”**

V ďalšej časti textu sa Grupač zameriava na analýzu rozmanitých publikačných možností na internete, pričom významný priestor venuje magazínu Kloaka. V rámci toho prezentuje aj svoje kritické hodnotenie predovšetkým básnickej produkcie uverejňovanej v Kloake. Usudzuje, že poetickú tvorbu tu **„predstavujú zväčša práce na hranici akéhosi preexponovaného literárneho experimentu a verbálneho blabotu, často bez mimoriadnych, či aspoň pozornosti hodných, v zmysle originálnych, estetických, ideových výpovedí, či sémantických obsahov...”** (s. 14). Tieto všeobecné hodnotenia bez uvedenia konkrétnych príkladov nie je nutné nijako zvlášť komentovať, koniec koncov, nikomu nemožno upierať právo na subjektívne posudzovanie literárnych výkonov. Z Grupačovho vyjadrenia sa

však dá vyvodiť, že vychádza z nedostatočného prehľadu o zámere a funkcii niektorých experimentálnych aktivít. Voči nárokom, ktoré Grupač implicitne formuluje („estetické, ideové výpovede, či sémantické obsahy“) sa totiž viaceré experimentálne výkony programovo vymedzujú, preto sa nimi nedajú pomeriavať.

Grupač sa ďalej zaoberá skutočnosťou, že Kloaka vychádza v elektronickej aj tlačenej podobe (mimo chodom, Kloaka v printovej verzii vychádza už od svojho 3. čísla – č. 1/2011, a nie **„až od svojho ôsmeho čísla z roku 2011“**, ako nesprávne tvrdí Grupač), pričom túto okolnosť z neadekvátnych dôvodov posudzuje negatívne: **„Je teda prinajmenšom zvláštne, že časopis, ktorý ponúka bezplatné stiahnutie svojho čísla z internetu, predkladá ten istý obsah aj vytlačený, ktorý však už je dotovaný aj z Grantového systému Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Vystáva otázka, prečo musí KLOAKA vychádzať aj tlačaná, podporená štátnymi dotáciami, keď rovnaký obsah paralelne ponúka na voľné stiahnutie zo svojej internetovej stránky. Veď prostriedky na tlač KLOAKY (tej istej ako na internete) by mohli využiť iné printové literárne časopisy, napríklad RAK, Revue svetovej literatúry, Romboid, Vlňa a pod., ktoré nemajú svoje kompletne čísla – ihneď po vyjdení „zavesené“ bezplatne na internete“** (s. 14).

Grupač vyvoláva falošný dojem, akoby obsah uverejnený na internetovej stránke Kloaky vznikol zadarmo a bez podpory ministerstva kultúry. Pravdou však je opak, tento obsah vzniká aj vďaka podpore zo strany ministerstva. Bezplatne prístupná elektronická verzia časopisu je neodmysliteľnou a pevnou súčasťou našej aktivity, čo uvádzame aj v projekte, ktorým sa uchádzame o dotáciu MK SR. Okrem toho Grupač musí veľmi dobre vedieť, že náklady na tlač netvoria jedinú finančnú položku vydávania časopisu. Ďalšími sú napríklad honoráre za pôvodné príspevky, preklady textov či výdavky na jazykové korektúry a grafickú úpravu. Tieto náklady jestvujú bez ohľadu na to, či časopis vychádza elektronicke, alebo v tlačenej podobe.

Grupač akoby si neuvedomoval, že pre vydávanie tlačenej verzie jestvujú viaceré legitímne dôvody a že papierová podoba môže prinášať mnohé výhody. Dokazuje to jeho tvrdenie: **„Argument, že by jej (Kloake, pozn. M. R.) virtuálny priestor bol azda príužky, asi neobstojí“** (s. 14). Printové vydanie však napríklad umožňuje osloviť publikum, ktoré navštevuje kamenné kníhkupectvá, ako aj čitateľov, ktorí radšej prijímajú obsah na papieri. Okrem toho výrazným špecifikom Kloaky je dôraz na kvalitnú vizuálnu stránku magazínu, ktorá v plnom rozsahu a kvalite môže vyznieť práve v tlačenej podobe. Printová verzia teda ponúka čitateľkám a čitateľom viaceré nezanedbateľné benefity, ktoré elektronické vydanie nemôže poskytnúť.

Zverejňovanie celého obsahu Kloaky bezplatne na internete zase vychádza z toho, že doceňujeme potenciál internetu pri šírení umeleckej tvorby, ako aj z nášho presvedčenia, že aktivity, ktoré sa realizujú s finančnou podporou štátu, by mali byť dostupné čo najväčšiemu množstvu prijímateľov. Skutočnosť, že ponúkame obsah Kloaky k dispozícii každému, kto má prístup na internet, teda patrí medzi naše jednoznačné prednosti a výhody, čo oceňujú aj naše čitateľky a čitatelia. Vydávanie Kloaky primárne nechápeme ako komerčnú a ziskovú činnosť, ale ako službu verejnosti. Nemožno zabudnúť ani na to, že elektronická verzia nám významnou mierou uľahčuje kontakt so zahraničím, ktorý patrí medzi priority Kloaky. A nakoniec: v čom spočíva principiálny rozdiel medzi časopisom, ktorý svoj obsah zverejňuje s časovým odstupom od vydania tlačenej verzie (napr. Romboid), a časopisom, ktorý publikuje obidve podoby súčasne (Kloaka)? V ničím nepodloženej domnienke, že tlačennú verziu Kloaky si nikto nekúpi?

Svoju časť textu venovanú Kloake zakončuje Grupač ďalším nepochopením a dezinterpretáciou: **„Vystáva aj otázka, prečo vychádza KLOAKA v časopiseckej verzii, keď sám jej redaktor Michal Rehúš píše: „Internet ako publikačný priestor je alternatívou uzavretých a skostnatených**

oficiálnych publikačných inštitútov (vydavateľstvá, literárne časopisy) a proti finančným vzťahom stavia číre úsilie o sebaujedenenie a kreativitu.” (Rehúš, 2009). Po týchto zásadných konštatovaniach sa však možno oprávnenne domnievať, že práve tlačaná verzia časopisu KLOAKA je de facto kontraproduktívna a zbytočná, ak teda vychádzame zo spomínaných Rehúšových tvrdení” (s. 14).

Grupačovi ušlo, že z citovanej pasáže nevyplýva principiálna negácia a absolútne odmietanie literárnych časopisov ako takých. Tento fragment len poukazuje na to, že internet (najmä internetové literárne servery) sa v niektorých konkrétnych aspektoch (v pôvodnom texte zmieňujem predovšetkým otvorenosť a neobmedzenosť) líši od oficiálnych publikačných inštitútov a je alternatívou ich uzavretosti a skostnatenosti. To však neznamená, že literárne časopisy sú zbytočné a nespĺňajú žiadnu funkciu. Aj v tomto prípade Grupač preukazuje schopnosť vytrhávať vety z kontextu a prehliadať súvislosti, ktoré na seba bezprostredne nadväzujú. Po ním citovanej vete totiž uzatváram: **„Napriek (takmer až neznesiteľnej) prevahe balastu sa tu (na internete, pozn. M. R.) nachádza množstvo kvalitných literárnych výkonov, ktoré pokojne znesú porovnanie s „oficiálnym“ knižným a publikačným obehom. Jednou z úloh záujemcov o kvalitnú pôvodnú literatúru by preto malo byť vyhľadávanie týchto výkonov a ich postupná prezentácia a propagácia”**. Presne v týchto intenciách treba chápať aktivity magazínu Kloaka, ktoré sú úzko spojené napríklad s partnerskou internetovou literárnou stránkou Membrána. Preto akékoľvek reči o kontraproduktívnosti a zbytočnosti tlačenej verzie Kloaky sú čírou fabuláciou.

Grupačov text pokračuje hodnotením ďalších internetových publikačných priestorov. Zaujímavé je najmä jeho vyjadrenie o projekte Mám talent, ktorý je údajne v súčasnosti **„jedným z najzaujímavejších, najperspektívnejších a taktiež najúspešnejších projektov”** (s. 14). Akosi však zabúda dodať, že časopis Dotyky s týmto projektom úzko spolupracuje, napríklad aj uverejňovaním diel zapojených autorov a autoriek vo svojej pravidelnej rubrike. Okrem toho sám Marián Grupač v projekte Mám talent figuruje ako jeden z posudzovateľov publikovaných textov. Grupač teda nekriticky vyzdvihuje činnosť, ktorej je aktívnou súčasťou, zatiaľ čo v prípade Kloaky sa dopúšťa mnohých nepresností a dezinterpretácií. Čo si myslieť o týchto pozoruhodných analytických výkonoch?

Domnievam sa, že časopisu Dotyky by prospelo, keby sa primárne zaoberal skvalitňovaním svojho obsahu. Dostatok dôvodov a podnetov na túto skutočnosť som nedávno priniesol v texte Pozor, nedotýkať sa!, ktorý vyšiel v Kloake č. 2/2012. V žiadnom prípade však Dotykom neupieram právo reflektovať prácu iných časopisov. Nech to však robia vecne, na základe faktov a bez dezinterpretácií. Inak na svoju (ne)kompetentnosť vrhajú ešte horšie svetlo ako doteraz.

Poznámka: Reakcia bola pôvodne ponúknutá na zverejnenie časopisu Dotyky. Redakcia Dotykov však na viaceré maily a SMS-ky, či text zverejní, nereagovala.

MICHAL REHÚŠ

Členovia dotačných komisií ministerstva kultúry, odstúpte

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky každý rok prostredníctvom svojho dotačného systému podporuje rozmanité aktivity v oblasti kultúry. Jednotlivé žiadosti o dotáciu vyhodnocuje komisia, ktorej členov vymenúva minister na návrh vedúceho zamestnanca gestora. Nedávno ministerstvo kultúry zverejnilo zloženie komisií v jednotlivých podprogramoch dotačného programu 4 Umenie na rok 2013. Porovnanie zloženia komisií programu Umenie a zoznamu žiadostí o dotácie dokazuje, že viacerí členovia komisií sú v jednoznačnom konflikte záujmov. Tu je niekoľko príkladov z podprogramu 4.5 Literatúra a knižná kultúra.

Členmi komisie pre oblasť 4.5.2 Vydávanie pôvodnej slovenskej umeleckej literatúry sú aj spisovatelia Ján Litvák a Pavol Rankov. Diela oboch autorov pritom figurujú v zozname žiadostí o dotáciu v oblasti,

o ktorej budú rozhodovať ako členovia komisie. O dotáciu sa uchádzajú knihy Jána Litváka *List v perzštine* (F. R. & G., spol. s r.o.) a *Marhuľový prútik* (L medium, s. r. o.) a kniha Pavla Rankova *Na druhej strane* (ARTFORUM, spol. s r.o.).

Členstvo Jána Litváka v komisii je s veľkou pravdepodobnosťou aj v rozpore so zákonom. Podľa Zákona č. 434/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky člen komisie nesmie byť žiadateľom ani zaujatý vo vzťahu k žiadateľovi. Za zaujatého vo vzťahu k žiadateľovi sa považuje člen komisie, ktorý sám alebo jemu blízka osoba je: a) štatutárnym orgánom alebo členom štatutárneho orgánu žiadateľa, b) spoločníkom právnickej osoby, ktorá je žiadateľom, c) zamestnancom žiadateľa, zamestnancom záujmového združenia podnikateľov, ktorého je žiadateľ členom. Blízkou osobou podľa Občianskeho zákonníka (§ 116) je príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel. Spoločníčkou a konateľkou vydavateľstva L medium, s. r. o., ktoré sa v oblasti 4.5.2 Vydávanie pôvodnej slovenskej umeleckej literatúry uchádza o dotáciu na dve knihy, je Litváková manželka Erika Litváková. Ján Litvák je teda v zmysle zákona vo vzťahu k vydavateľstvu L medium, s. r. o., zaujatý.

Špeciálny prípad je aj Pavol Rankov, ktorý je členom komisie už od roku 2009. V minulom roku komisia, ktorej bol členom, udelila jeho knihe *Povedky* (Koloman Kertész Bagala) 3500 eur, v roku 2011 románu *Matky* (Edition Ryba, s. r. o.) 3400 eur. Ak vychádzame z minulých rokov, otázkou nie je, či Pavol Rankov dostane (alebo lepšie – si „spoluudelí“) dotáciu, ale skôr v akej výške.

Členmi komisie pre oblasť 4.5.6 Aktivity z oblasti literatúry a knižnej kultúry sú aj Erik Ondrejička, Dana Podracká, Gabriela Rothmayerová a Ján Zambor. Erik Ondrejička je členom Slovenského centra PEN klubu (SC PEN) a Klubu nezávislých spisovateľov, Gabriela Rothmayerová je členkou SC PEN a Spolku slovenských spisovateľov, Dana Podracká a Ján Zambor sú členmi Klubu nezávislých spisovateľov. Slovenské centrum PEN klubu sa v oblasti 4.5.6 uchádza o dotáciu na 9 rozmanitých podujatí, Spolok slovenských spisovateľov na 14 podujatí a v zozname žiadostí o dotáciu v tejto oblasti figuruje aj žiadosť o podporu účasti členov AOSS – Klub nezávislých spisovateľov na literárnych podujatiach Košice – Európske hlavné mesto kultúry 2013.

Všetci štyria sú členmi tejto komisie už od roku 2011. V minulom roku SC PEN dostalo dotáciu na 5 podujatí v celkovej výške 3800 eur, v roku 2011 rovnako na 5 podujatí vo výške 3900 eur. Spolok slovenských spisovateľov dostal v minulom roku dotáciu na 16 podujatí v celkovej výške 12 500 eur, v roku 2011 na 15 podujatí vo výške 10 800 eur. V minulom roku komisia udelila dotáciu na komentované autorské čítanie členov Klubu nezávislých spisovateľov vo výške 1400 eur a na účasť členov Klubu nezávislých spisovateľov na konferencii o slovenskej literatúre v Madride vo výške 3000 eur, pričom v roku 2011 komisia udelila dotáciu na rovnaké podujatia v rovnakej výške.

Členkou komisie pre oblasť 4.5.5 Vydávanie umeleckých a kultúrnych časopisov je zase Lucia Gavulová, ktorá je zároveň členkou redakčného okruhu časopisu *Vlna*, uchádzajúceho sa o dotáciu v tejto oblasti. Gavulová bola členkou tejto komisie aj v predchádzajúcich dvoch rokoch, keď bola zároveň redaktorkou *Vlny*. V minulom roku dostala *Vlna* dotáciu vo výške 35 000 eur, v roku 2011 to bolo 33 000 eur.

Podľa zákona je (azda okrem prípadu Jána Litváka) všetko v poriadku. Znenie zákona, podľa ktorého členmi komisie nesmú byť štatutári, spoločníci alebo zamestnanci žiadateľa, ale nie je zakázané obsadzovať tieto posty autormi alebo autorkami diel alebo členmi spolkov požadujúcich dotáciu v danom podprograme, je absurdné. Je evidentné, že táto medzera v zákone sa značne zneužíva, preto je nutné uskutočniť legislatívne zmeny, ktoré uvedeným typom konfliktu záujmov zamedzia. Na Slovensku nepochybne jestvuje dostatok potenciálnych členov komisií, ktorí nie sú v takom priamočiarom a exemplárnom konflikte záujmov.

Na základe uvedených skutočností vyzývam ministra kultúry, aby odvolal Jána Litváka z komisie pre oblasť 4.5.2 Vydávanie pôvodnej slovenskej umeleckej literatúry z dôvodu zaujatosti. Zároveň vyzývam Pavla Rankova, Erika Ondrejčku, Danu Podrackú, Gabrielu Rothmayerovú, Jána Zambora a Luciu Gavulovú, aby sa vzdali členstva v príslušných komisiách pre konflikt záujmov. Vyzývam gestora podprogramu 4.5 Literatúra a knižná kultúra, ktorým je Sekcia umenia a štátneho jazyka (generálna riaditeľka Janka Motyčková), aby v budúcnosti nenavrhol do komisie ľudí s evidentnými konfliktmi záujmov a aby sa vyvodila osobná zodpovednosť za porušenie etických pravidiel a v prípade nominácie Jána Litváka pravdepodobne za porušenie zákona pri navrhovaní členov komisií. Apelujem na všetkých potenciálnych členov komisií, ktorí v budúcnosti dostanú ponuku stať sa členmi niektorej komisie, aby zvážili, či nie sú v konflikte záujmov, a ak sú, aby ponuku jednoznačne odmietli.

* Výzva bola zverejnená 6. marca 2013. Na jej základe sa členstva v dotačnej komisii vzdali Pavol Rankov, Ján Litvák a Lucia Gavulová. Vydavateľstvo L medium, s. r. o., ktorého konateľkou je Erika Litvákova, stiahlo žiadosť o dotácie na obidve knihy, na ktoré žiadalo dotáciu.

Ministerstvo kultúry menovaním členov dotačných komisií neporušilo zákon
<http://www.culture.gov.sk/aktuality-36.html?id=35407032013>

Ministerstvo kultúry odmieta zavádzajúce tvrdenia a dezinformácie Michala Rehúša, ktoré tento autor pod názvom „Členovia dotačných komisií ministerstva kultúry, odstúpte“ uverejnil 6. marca na portáli www.kloaka.sk. Ide o absurdné útoky na niektorých členov dotačných komisií programu Umenie 2013, ktoré idú proti úsiliu ministerstva kultúry menovať do dotačných komisií skutočných odborníkov, fundovaných, rozhladených a uznávaných v danom umeleckom smere.

Členstvo v komisii ani u jedného z menovaných odborníkov v článku nie je v rozpore so zákonom. A to ani u Jána Litváka, ktorý po oslovení za člena komisie vopred upozornil, že žiadosť do dotačného programu si podalo aj vydavateľstvo L medium, ktorého majiteľkou je jeho manželka. Tieto žiadosti budú z posudzovania komisie, ktorej je členom, nakoniec vyradené.

Štatúty dotačných komisií pamätajú aj na možné konflikty záujmov ich členov. Preto ak komisia prerokúva žiadosť na vydanie diela, nielen jeho autor, ale aj prekladateľ alebo rodinný príslušník musia opustiť miestnosť a nesmú hlasovať o danej žiadosti.

Ministerstvu kultúry je ľúto, že takýto zavádzajúci atak spôsobil, že sa členstva v dotačnej komisii sám vzdal uznávaný oceňovaný spisovateľ Pavol Rankov, ktorý bol členom komisie od roku 2009, na jej zasadnutia chodil vždy stopercentne pripravený a jeho prehľad o literatúre i postrehy boli mimoriadne kvalifikované.

referát styku s médiami MK SR

Reakcia na stanovisko Ministerstva kultúry SR
Michal Rehúš

1. Na pravdepodobné porušenie zákona som poukázal len v jednom prípade, a to v prípade Jána Litváka. V súvislosti s ostatnými členmi komisií som explicitne uviedol, že nejde o porušenie zákona,

a tiež som napísal, že takéto znenie zákona je absurdné, keďže dostatočne nezamedzuje konfliktom záujmov.

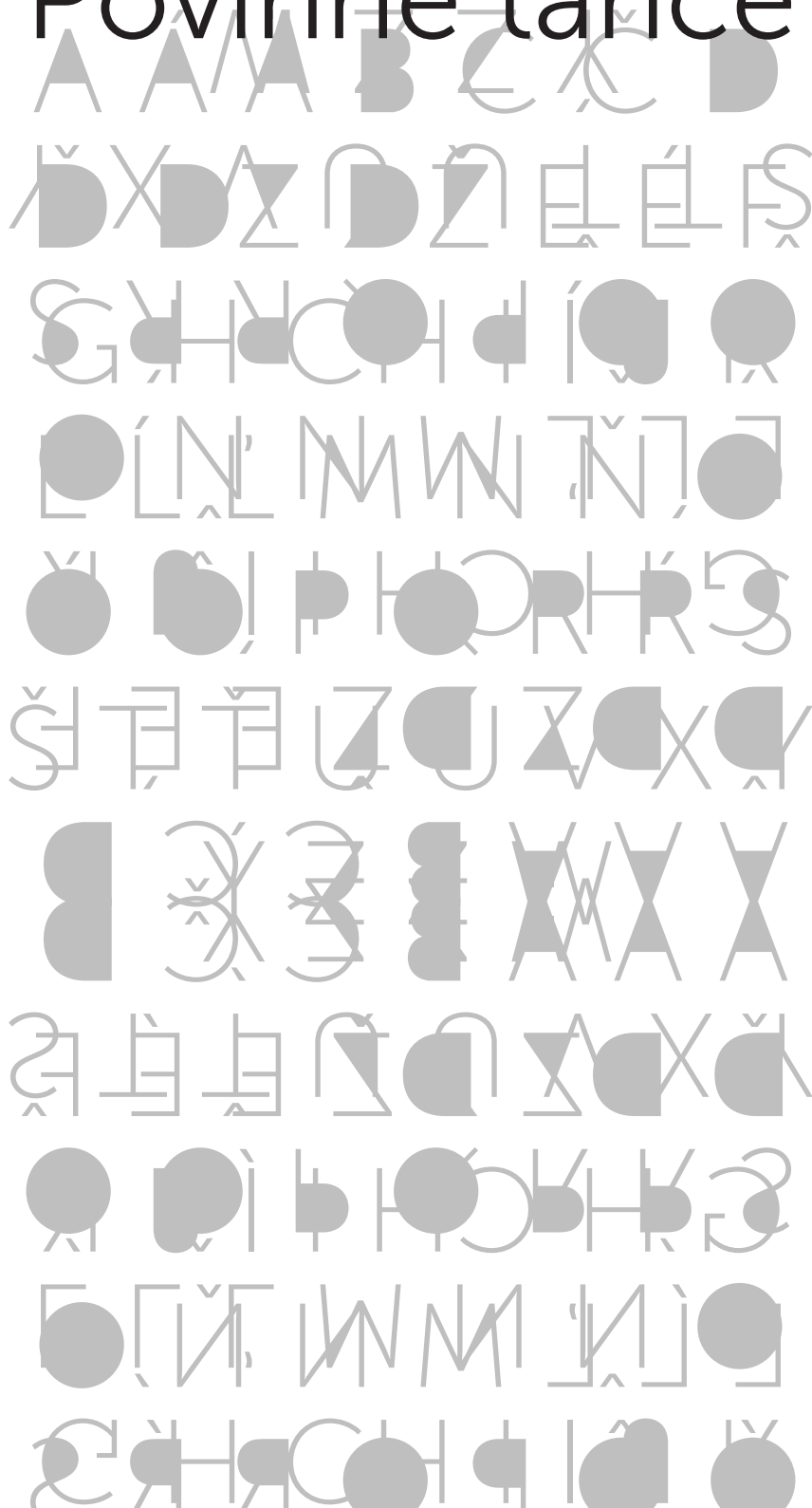
2. Ministerstvo kultúry dostatočne a dôveryhodne nepreukázalo, že v prípade vymenovania Jána Litváka nešlo o porušenie zákona. V čase vymenovania Jána Litváka za člena komisie boli žiadosti vydavateľstva L medium, s. r. o., v procese posudzovania, čiže neboli vyradené. Zákon však jasne hovorí, že člen komisie nesmie byť zaujatý vo vzťahu k žiadateľovi. V čase vymenovania Jána Litváka do komisie bol Ján Litvák zaujatý voči vydavateľstvu, ktorého konateľkou je jeho manželka. Ak boli stále v procese posudzovania žiadosti vydavateľstva L medium, s. r. o., Ján Litvák nemal byť podľa môjho názoru vymenovaný do komisie. Malo sa tak stať až v prípade, ak by L medium, s. r. o., žiadosti o dotáciu stiahlo. To sa však s určitosťou nestalo. Platná legislatíva neumožňuje ministerstvu vyradiť žiadosť z dôvodu konfliktu záujmov. Išlo by to aj proti logike veci: podávanie žiadostí predchádza vymenovaniu komisií, zodpovednosť je teda na strane ministerstva, ktoré by podľa zákona nemalo za člena komisie vymenovať človeka, ktorý nespĺňa zákonné podmienky, čo je prípad Jána Litváka. K stiahnutiu žiadosti dochádza až v čase, keď je Ján Litvák členom komisie. Ministerstvo dokonca vopred malo informáciu o zaujatosti Jána Litváka, ktorý podľa ministerstva **„po oslovení za člena komisie vopred upozornil, že žiadosť do dotačného programu si podalo aj vydavateľstvo L medium, ktorého majiteľkou je jeho manželka“**. Napriek tomu bol do komisie vymenovaný. O to pikantnejšie vyznieva, že zaujatosť Jána Litváka sa vyriešila až ex post, a to spôsobom, na ktorý ministerstvo pravdepodobne nemalo dosah. Iniciatíva stiahnuť žiadosti totiž musela vziť od pani Eriky Litvákovej, čo však ministerstvo nemohlo automaticky očakávať. Ak by pani Litváková žiadosti dobrovoľne nestiahla, ministerstvo by muselo riešiť nezákonný stav. Z tohto hľadiska bolo vymenovanie Jána Litváka za člena komisie v rozpore so zákonom.

3. V stanovisku ministerstva sa uvádza, že **„štatúty dotačných komisií pamätajú aj na možné konflikty záujmov ich členov“**. Tieto štatúty nie sú k dispozícii na stránke ministerstva, preto som o ich poskytnutie požiadal ministerstvo na základe zákona o slobodnom prístupe k informáciám. V stanovisku ministerstva sa píše: **„Preto, ak komisia prerokúva žiadosť na vydanie diela, nielen jeho autor, ale aj prekladateľ alebo rodinný príslušník musia opustiť miestnosť a nesmú hlasovať o danej žiadosti.“** Citovaná časť sa vzťahuje výlučne na žiadosť o vydanie diela, čiže sa pravdepodobne vzťahuje na konflikt záujmov Jána Litváka a Pavla Rankova. Ja som však vo svojom článku upozornil na konflikty záujmov, ktoré sa nevzťahujú len na vydanie diela (vydávanie pôvodnej slovenskej umeleckej literatúry), ale aj na aktivity z oblasti literatúry a knižnej kultúry a na vydávanie umeleckých a kultúrnych časopisov. Navyše, konflikty záujmov v týchto komisiách nesúviseli s autorom, prekladateľom alebo rodinným príslušníkom, ale s členstvom v spisovateľskej organizácii a v redakčnom okruhu časopisu. Stanovisko ministerstva kultúry v tomto bode teda nijako nevysvetľuje, ako sa zamedzuje týmto typom konfliktu záujmov, v ktorom sa ocitla väčšina členov komisií, o ktorých som hovoril. Navyše, opustenie miestnosti a zákaz hlasovania ešte nezamedzuje konfliktu záujmov. Konflikt záujmov sa neprejavuje len zvýhodňovaním projektu, na ktorom je člen komisie zainteresovaný, ale spočíva aj v možnosti svojím rozhodnutím poškodiť konkurenčné projekty. Okrem toho o projektoch v takom prípade rozhoduje komisia s odlišným počtom členov, čím sa zakladajú nerovné podmienky pri posudzovaní žiadostí.

4. Som rád, že Pavol Rankov sa vzdal členstva v dotačnej komisii, a verím, že jeho príklad budú nasledovať aj ostatní členovia komisií, o ktorých som písal. Vráťane Jána Litváka, ktorého konflikt záujmov sa neskončil, keďže o dotáciu sa naďalej uchádza jeho kniha List v perzštine (F. R. & G., spol. s r. o.).

PETER HUSLIAR

Povinné tance

A. V. (1973), matka šiestich detí, študovala psychológiu, zjavne sa vyzná v biblických textoch a momentálne žije na vidieku, na farme v kanadskom štáte Ontario. Tento rámec zhruba vystihuje charakter jej diela. Budeme tu mať do činenia s oslavou všedného života. Veľa napovedajú už vtipné názvy kapitol. Oslava jednoduchosti je ponímaná v prvom rade z hľadiska spirituálneho. To sa však dozvieme až z textu.

Aj A. V., ako v súčasnosti toľko podobne zameraných autorov, si kladie ťažké metafyzické otázky. Kde je boh? Prečo boh dopúšťa utrpenie? Čo je prázdny a čo naplnený život?

T. R. (1956) patrí medzi najvýznamnejších spisovateľov súčasnosti. Za svoje prózy dvakrát získal prestížne literárne ocenenie, druhýkrát, v roku 1999 za román. Jeho diela boli preložené do viacerých jazykov: do nemčiny, francúzštiny, dánčiny, španielčiny, ba i do jazykov národov strednej Európy.

Rozsiahtu panoramatickú prózu by sme – nebyť spestrujúcich a dramatických výjavov z vídieka na konci 19. storočia – pokojne mohli označiť za mestský román. Taký mestský román, ktorý svojím dynamizmom do určitej miery vykazuje podobné prvky ako povedzme Dos Passosove Manhattanké križovatky či Doctorowova Svetová výstava. T. R. však nepredstavuje čitateľovi až také množstvo protagonistov ako vyššie spomínaní autori a možno aj preto – keďže istý čas študoval psychológiu – hlbšie a vtipnejšie vykresľuje psychický svet postáv, v podstate figúrok, ktoré prehrali svoj zápas o prispôsobenie sa závratnému rytmu nastupujúceho dvadsiateho storočia.

Túto krásu a plnosť demonštruje na autobiografickom pôdoryse: opisuje svoj život, život svojich detí, život v domácnosti, život na farme, život okolitej prírody. Knihu môžeme zo žánrového hľadiska ťažko zaradiť. Povedzme ale, že ide o zmes denníka, memoáru, lyrizovanej prózy a duchovnej reflexie.

Ústredná myšlienka: Na to, aby sme našli rovnováhu medzi tragikou a šťastím – čiže boha –, nemusíme cestovať do vzdialených exotických končín. Stačí nájsť odvahu. Napríklad na to, aby sme sa okolo seba poobzerali a začali krásu a plnosť objavovať tam, kde nás položila prozreteľnosť.

Problém je však s literárnym štýlom. Niektorí recenzenti ju označujú za extrémne taletovanú, iní tvrdia, že jej lyrizovaný, mystický štýl zabíja gramatiku i logiku, a preto kniha pôsobí pomerne nejasným, zmätnutým dojmom. Áno, A. V., podobne ako niekdajší kresťanskí mystici, sa skutočne rozhodla pre kvetnatý štýl, čím vo mne nevzbudila ktovieakú dôveru. Takýto spôsob písania, konkrétne v tejto knihe, zvesela ústi do násilnej dekoratívnosti až gýča. Mohol by to byť problém nielen pre prekladateľa, ale najmä pre čitateľov.

Podávajú značne pochmúrne svedectvo. Nielen o biede, ale aj o drsných medziľudských vzťahoch a zaostalých pomeroch v provincii D., v prostredí robotníkov ťažiacich rašelinu. Kontrast medzi prostredím hlavného mesta a rašeliniska vyvažuje ďalšia románová vrstva – malomestský svet vzťahov v H. Autor svoj príbeh podáva z troch uhlov pohľadu. Všetci títo (anti?)hrdinovia a postavy s nimi spojené sa ocitajú vo víre mohutných a nemilosrdných premien, stávajú sa bezmocnými a stráca-

jú svoje miesto v modernom, nepochopiteľnom svete. Azda len tí mladší vítajú dobu netušených zmien.

Z hľadiska teologického (či filozofického) autorke vyčítajú (často však ide o dogmatikov), že teologické pravdy a biblické citáty si vykladá nesprávne. Ďalej sa jej vyčíta výrazný príklon k panenteizmu, čo protirečí kresťanskému zameraniu knihy. Panenteizmus je niečo iné ako panteizmus. Kým panteizmus hovorí o všadeprítomnosti boha, zatiaľ panenteizmus (pan = všetko; en = v; théos = boh) hovorí o tom, že boh môže byť vo všetkom. Je to len drobný rozdiel a pre kresťanských dogmatikov sú panteizmus i panenteizmus rovnako neprijateľné. Azda najvýraznejšia výčitka na jej adresu znie, že ak je kresťanka, tak si nemôže myslieť, že pohľadom na mesačný svit nad poliami sa dopracuje k vykúpeniu symbolizovanému životom Ježiša Krista.

H. M. (19??), ktorý debutoval koncom minulého storočia a do povedomia čitateľskej obce sa zapísal predovšetkým básnickou knižkou, predkladá tentoraz čitateľovi projekt vskutku náročný – náročný obsahom, štruktúrou i rozsahom.

Možno pokojne konštatovať, že vo všetkých vrstvách ide proti súčasnému trendu útlučkých sterilných či sentimentálnych a „duchovne“ nastavených básnických pokusov, dávajúc tak priestor monumentálnym formám (typickému modernistickému voľnému veršu). Nehanbí sa byť explicitný. Ako zrelý básnik si už nestavia stratégiu na vymedzovaní sa proti niečomu. Nepohybuje sa v krajných polohách iba sterilného (či konceptuálno-minimalistického) alebo len osobného (erotické a spirituálne zážitky): dospieva totiž k syntéze a táto syntéza sa deje aj v rovine formálnej, kde tzv. experiment prepája s literárnou tradíciou – najvypuklejšie azda pri používaní voľného verša, do ktorého votkáva litanické prvky.

Na A. V. ma ale najviac znepokojujú iné veci. Nepáči sa mi, že je to len ďalšia predstaviteľka masovej módnjej vlny, v rámci ktorej kadejakí nadoštudovaní a frustrovaní psychológovia, ktorí sa utiahli na vidiek, začnú zrazu písať spirituálne ladenú literatúru, z čoho vyplýva aj jej filozofická nepodkutosť a podliehanie prílišnej, a práve preto násilne a falošne vyznievajúcej emocionalite. A. V. v súčasnosti žije v mennonitskej komunite (protestantská sekta mennonitov, ktorú kedysi na sklonku stredoveku založil kazateľ Menno), ktorá sa vyznačuje nielen krajným puritánstvom, ale nezriedka aj fundamentalistickými prejavmi, čo, pravda, ešte nemusí byť prípad A. V., ale za zváženie tento fakt určite stojí.

Takže to zhrniem. Treba si položiť niekoľko otázok.

Mohlo by sa zdať, že niekdajší provokatér sa priklonil k miernejšiemu, „zrozumiteľnejšiemu“

prehovoru. Ako sa však dozvedáme zo záveru knižky, autor nerezignoval na pokusnícke skúmanie reality. Inak povedané, ak za literárnou výpoveďou nestojí práca s vlastným životom, potom ani literárna výpoveď nebude hodnoverná. Je viac než evidentné, že H. M. ide o presvedčivosť; provokácia už nie je prvoradá, ale ak predsa len niekde zaznieva, príčinu hľadáme v našom interpretačnom prístupe, v našich schematických predstavách a sémantických filtroch.

Zbierku H. M. možno vnímať ako básnický dokument o vnútornej púti za sebaopoznaním, ktoré vedie k poznávaniu sveta. Som presvedčený, že táto zbierka má potenciál literárnej udalosti (pikantné podnety na literárnovedné diskusie) a môže pritiahnúť pozornosť aj tých, ktorých poézia dosiaľ nevzrušovala.

Odporúčam vydanie.

Táto jazyková (či pravopisná) invalidita môže niekoho zvádzať k dojmu, že autor má problémy so zvládaním gramatiky. V skutočnosti ide o zámer. Autor sa jednak snaží využívať súčasný neštandardný, hovorový, internetom formovaný jazyk a jednak takýmto spôsobom protestuje proti uniformite oficiálneho jazykového úzu. V jeho chápaní totiž nie je povinnosťou literatúry, aby sa v rovine jazykových prostriedkov za každú cenu pridŕžovala akéhosi spriemerňujúceho úradnícko-redaktorského štandardu. Predmetný rukopis vypovedá teda aj o tom, ako E. S. chápe úlohu autora: ako tvorcu, dotvárateľa jazyka, a to aj za cenu nemalého rizika.

Odporúčam na vydanie.

Vedci nemajú radi, keď sa v populárno-náučných knihách výsledky rôznych výskumov ne-miestne zjednodušujú. No takéto „osvetové“ diela, ktoré laickej verejnosti prístupným jazykom približujú vedecké pozadie javov sveta, sa odjakživa tešili nesmiernej obľube. Stačí si spomenúť na úspechy kníh Stephena Hawkinga či Richarda Dawkinsa. Určite však nezaškodí obozretnejší prístup. Ved' práve na bedrách kategórie populárno-náučného žánru sa často „zvezú“ aj šarlatánske špekulácie.

Hneď od prvej chvíle som si vedomý, že určitý úspech knihy zaručuje už len to, že v jej názve sa vyskytuje slovo „sex“. Toto čarovné slovkó zaručene pritiahne pozornosť každého návštevníka kníhkupectiev. Nad prípadným prekladom názvu bude teda treba trochu popremýšľať.

Jeden z recenzentov knihy napísal, že je jednoducho najvýznamnejším knižným počinom o ľudskej sexualite od čias Alfreda Kinseyho a jeho knihy o sexuálnom správaní muža, ktorá v Amerike vyšla v roku 1948. To je teda veľká pocta!

Pri takej pochvale by sa mohlo zdať, že ide o serióznu, autoritativnú, zložitú publikáciu. Nuž... publikácia je to seriózna, no, našťastie, nie až taká zložitá, veď jej nechýba istá ľahkosť, humor a, čo je najdôležitejšie, zmysel pre pozitívnu provokáciu! Vďaka týmto atribútom sa kniha číta ako vsutku napínavý román. Aby som to ešte inak priblížil. Tí, čo si pamätajú nesmierne úspešnú a podmanivú knihu britského zoológa Desmonda Morrisa Nahá opica, uvidia tu akési nezáväzné pokračovanie.

Ja by som sa za vydanie radšej neprihováral už ani preto, lebo na mňa pôsobí – ako štýlom,

tak aj svojou ideológiou – ako sentimentálny čiže pseudofilozofický feminínny gýč. Tieto moje výhrady však môžu byť nakoniec pre vydavateľa celkom atraktívne. Sám predsa najlepšie vie, aký druh kníh chce vydávať, prípadne aké knihy budú mať najlepší odbyt.

Ja však vydanie tejto knihy nepodporujem.

Autori neváhajú rozkývať ani také vžitú predstavy o ľudskej náture, ako napríklad, že chudoba je nevyhnutným dôsledkom života na Zemi; že človek je od prírody brutálny a že monogamia je niečo, k čomu ľudia dospeli vývojom. Toto dielo sa vo svojom vedeckom odbore pokúša nabúrať takmer všetky koncepcie. Čiže aj to, o čom sme si v dotýčnej – teda sexuálnej – oblasti nášho života mysleli, že už o tom vieme všetko a že naša znalosť je nemenná, nespochybniteľná. V rozmachu kritického a často ironizujúceho uvažovania autori neváhajú položiť otázku, či manželstvo je skutočne fundamentálnou podmienkou ľudskeho druhu. V snahe dopátrať sa odpovede autori polemizujú s výrokmí vedcov z najrôznejších oblastí. Skrátka, inteligentným spôsobom kladú otázky, o ktorých sme akosi prestali uvažovať. Taká iniciatíva je vždy zdravá.

Dotýčné dielo je nepochybne zásadný príspevok v oblasti evolučnej psychológie. Čiže nič pre tých, ktorí Darwina nemôžu ani vystáť. Výraz evolučná psychológia znie na prvé počutie možno strašidelne, lenže práve táto disciplína je čímsi, čo sľubuje zrozumiteľné, napínavé čítanie.

V každom prípade máme tu do činenia s publikáciou, ktorá žánrom populárno-náučnej literatúry robí dobré meno a vďaka svojim témam by sa mala stať súčasťou knižnice každého rozhladeného človeka, ktorému záleží na tom, aby pochopil svoje skryté pohnútky, správanie i miesto v súčasnom svete.

Vydanie odporúčam.

M. R. je synom R. M., ktorý sa zaoberá propagáciou neošamanistických myšlienkových konceptov. Väčšina jeho kníh vyšla v českom preklade, po slovensky vyšla zatiaľ len jedna.

Diela M. R. sa v kadečom podobajú megaúspešným dielam C. C. Oboch autorov spája odvolávanie sa na duchovné techniky a obaja sa usilujú zreteľne vysvetliť spôsoby, ako tieto techniky aplikovať v modernom svete.

Myšlienkový svet M. R. sa v podstate sústreďuje okolo koncepcie, ktorá je založená na dôkladnom osvojení si.

Kniha M. R., ktorý sa metódam spirituality učil nielen u svojho otca, ale aj u starej mamy, M. S., v podstate nadväzuje na otcom vytvorený systém a rozvíja ho ďalej. Obaja sa zamerali na riešenie problému pripútanosti, ilúzie, závislosti. V tomto zmysle sa ich myslenie dosť približuje budhizmu.

Autor jednoduchým a príťažlivým jazykom vysvetľuje, k čomu a akým spôsobom sme (dobrovoľne) pripútaní. Identifikuje päť úrovní. Osobitne treba vyzdvihnúť desiatu kapitolu. Láska vytvára vzťah, v ktorom vznikajú kritické očakávania voči partnerovi, čo neskôr vedie k utrpeniu.

Z úvodu knihy, ktorý napísal otec M. R., sa dozvedáme, že táto kniha by nám mala pomôcť uvedomiť si, akým spôsobom vytvára pripútanosť našu realitu, celý náš systém osobných presvedčení, v ktorom sme uzavretí. Naše presvedčenia sa postupne stávajú osobnou pravdou, ktorá umožňuje vznik všetkých našich pripútaností a spôsobov emotívneho reagovania.

Čitatelia majú možnosť. Hoci neprestajne žijeme v prítomnosti.

Ovládajú nás ilúzie o bolestivej a dramatickej minulosti, ktorá už neexistuje, a predstavy

o strašlivej budúcnosti, ktorá ešte nenastala. Práve vďaka tomu, že kniha je napísaná ľahkým jazykom. Autor sa napríklad uchýľuje k podobenstvám z oblasti športu. Čitateľ bude mať chuť sa k nej vracieť. Jej myšlienky aplikovať i v bežnom živote.

Vydanie odporúčam.

Kniha ma zdrapila od prvých riadkov. Ale možno preto, že tento druh literatúry poznám dosť dôverne. A moja skúsenosť je taká, že ideológia takto zameraných kníh skôr pomáha, než škodí. Nejde tu o žiadnu spirituálnu naliehavosť, žiaden fanatizmus či sektárstvo.

Jednoduché vety, nenáročná lexika.

Príbeh, ktorý mnohí z nás poznajú. Príbeh je o zápase s duševnou poruchou zvanou panická. Mnohí z nás, najmä v takýchto vystresovaných časoch, reagujú na vonkajší svet panickým záchvatom. A takisto mnohí hľadajú riešenie v kadejakých ezoterických a orientálnych duchovných technikách.

Podelila sa s nami o svoje skúsenosti.

Nie je vôbec neskúsená. Tému okorenila aj primeraným humorom. V jednom okamihu, keď uvažuje o svojom duchovnom dobrodružstve, píše, že niekomu sa môže zdať, že to všetko vyústi do čohosi, čo pripomína stretnutie Siddharta a Denníka šialenej židovskej ženy v domácnosti. Ona však nedbá a riskuje. Delí sa s čitateľom o svoje slabosti. Výsledkom je pútavá kniha.

Cestu za liečbou, za kvalitnejším životom, lemujú celkom prosté náhody.

V lietadle uvidí v časopise obrázok meditujúcich mníchov, prečíta si článok o tom, že moderné technológie dokážu zobraziť zmeny v mozgu, a vtedy si povie, že aj ona by chcela mať mozog.

Ako mnísi. Myseľ pokojnú, bez virvaru panických záchvatov. Ideológia knihy je jasná: kráča v intenciách myšlienkového sveta.

Ďalšia kapitola je návrat do minulosti. Prvý záchvat dostala ako pätnásťročná. Časníčka.

Následne nato začala meniť zamestnania.

Vydanie v plnej miere odporúčam.

Proces (často aj riadeného) umŕtvovania senzibility voči rýdzemu prežívaniu reality sa začal už v prvej fáze priemyselnej „revolúcie“ (masovej výroby a výroby masového človeka) a možno pripustiť, že vyvrcholil v dvadsiatom storočí. Umenie na vzniknutý stav reagovalo masívnou atomizáciou; avantgardné smery (dada, surrealizmus, akcionizmus) sa pokúsili o vzdor tým, že sa priklonili k (provokatívnemu) „zberu“ a zveličenému aplikovaniu elementov bizarností.

Trochu obsérny úvod, ale neodpustil som si, lebo som chcel dokumentovať, čo všetko mi zišlo na um pri čítaní básnického rukopisu M. H. Autorka – ako ani žiaden dnešný básnik – vlastne nemá veľa možností. Poetika nadrealistického čarovania i poetika konceptuálne úsporného ironického komentára sa (zrejme nadobro, alebo aspoň do najbližšieho „zlomu“) vyčerpali. Poézia sa opäť vracia k svojmu pôvodnému poslaniu. K rozboru a skladaniu. K revitalizácii zabudnutých významov a k preskupovaniu jestvujúcich výrazových prostriedkov. K ďalšiemu testovaniu vzťahov medzi označeným a označujúcim.

Rukopis, keď dospeje do finálneho štádia, mal by sa skladať z častí, ktoré reprezentujú jednotlivé fázy týždňa.

Panické záchvaty však pokračovali. Dostavovali sa v tých najnečakanejších chvíľach. Siahla po vodke, aby si tak dodávala odvalu, mysliať si, že vodku z nej nikto nezacíti. Pozitívnymi obratmi v jej živote boli láska k budúceму manželovi, potom aj narodenie dvoch synov. No panické záchvaty pretrvali aj tak. Prejavovali sa raz ako strach z lietania a inokedy ako strach nastúpiť do výťahu. Toto autorke dáva príležitosť vrátiť sa v spomienkach do detstva a opísať svoje rodinné prostredie. A tento balans robí knihu pútavou a presvedčivou.

V každom cykle knihy použila inú metódu. Vytvorila súbory.

Čitateľ má možnosť pátrať.

V rovine slov. Slovných spojení. Textov. Štylizovaných prostredí. Ale aj v rovine metód.

V rovine akcie. V rovine vizuálnych stvárnení. Vzniká napätie. Na jednej strane.

Jednoznačné úsilie o prekonanie limitov konvenčne chápanej, „textovej“ poézie. Na strane druhej.

V každom prípade ide o výrazný počin. Nazdávam sa, že M. H. nám prostredníctvom neho pripomína, že vo svete neprestajne umŕtvovanej pozornosti treba začať bojovať na štruktúrálnej, ba až molekulárnej úrovni.

Odporúčam podporiť vydanie posudzovaného rukopisu.

Už z úvodných kapitol vyplýva, akým spôsobom je kniha napísaná. A prečo je schopná.

Čitateľ v napätí.

Na jednej strane sú fakty zo súkromného života.

Na strane druhej skúsenosti s duchovnou terapiou.

A tento balans. A do tretice sa uvádzajú faktografické informácie ako o chorobe, jej vnímaní v spoločnosti, tak aj o meditačných technikách.

A ďalej. Osobné skúsenosti. S chorobou. S netradičnými terapeutickými metódami sa tu konfrontujú s názorom vedy, ktorý v knihe predstavujú neurológovia. Toto by malo zvyšovať dôveryhodnosť knihy. Ba aj presvedčivosť úspešnej terapie.

Koniec koncov, už na začiatku sa dozvedáme, že liečba sa skončí úspechom.

Vysvitne však, že aj tento mních trpel kedysi panickým syndrómom. Každá bytosť, ktorá sa narodí do tohto sveta, bude skôr či neskôr vystavená utrpeniu. Čomu sa čudovať? V kocke ide o to.

Autorka sa stretáva so žiačkou, americkou budhistkou, ktorá sa riadi heslom. Ale aby som to skrátil. Kniha sa delí na tri hlavné časti.

Znepokojujú vlastne všetkých nás. Či už trpíme, alebo nie.

Potom prestala byť prchká. Opisuje to v prvej časti. Ako k tomu došlo. Prvý, kto si to všimol, bol jej manžel. Odpoveďou na všetky tri témy je pozornosť voči sebe i druhým.

Základom panického strachu je strach zo smrti. Z toho potom pochádza permanentný strach zo života.

Ideológia knihy je jasná: kráča v intenciách myšlienkového sveta.

Autorka knihy pochádza zo židovskej rodiny. Do múdrosti Ďalekého východu sa primiešava aj

židovská (kabalistická a biblická) filozofia.

Summa summarum máme tu do činenia s ďalším spirituálnosyntetizujúcim dielom, napísaným pútavou, beletristickou formou.

Prihováram sa za vydanie tejto knihy.

Rukopis je pestrý. Ponúka okrem „tradične“ vyzerajúcich básní a vizuálnych žartov (kde využívanie grafu a schémy odkazuje na texty deväťdesiatych rokov, keď sa na okamih objavili texty pracujúce s poetikou návodu) aj texty zachádzajúce skôr do polôh prozaickej výpovede. Tam sa autor približuje ľudu, poetike ulice, dikcii všednej, mládežníckej reči.

Nemalo by nás tešiť, že nás neuspáva falošne patetickými básňami, ktoré v súčasnej poézii recyklujú devalvované obsahy a (katolícke a pseudorurálne) metaforu usilovnejšie než hociktorý počítač?

Zbierka je dokladom radosti z tvorby. A nie je to radosť grafomana, ale radosť toho, koho premýšľanie podnecuje k hre. Do takejto hry sa poľahky zapojí.

Azda aj čitateľ.

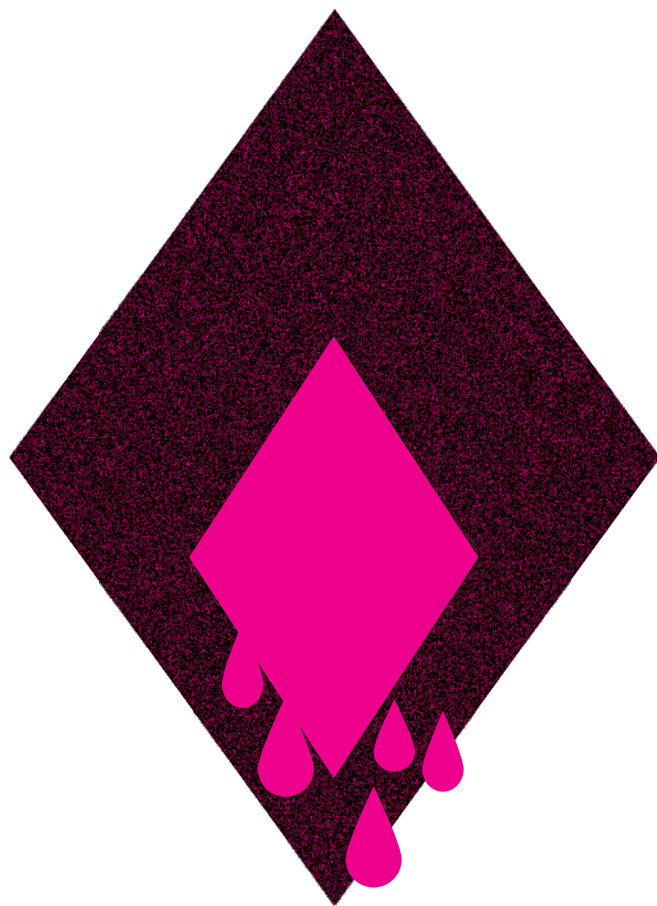
Toľko by aj malo stačiť. Keď sa nad tým súdny človek zamyslí.

Odporúčam vydanie rukopisu.

Poznámka: Vyššie publikovaná textová asambláž je vytvorená výlučne z posudkov. Použité fragmenty sú do určitej miery kozmeticky upravené.
(P. H.)

BEATRICE FADDA

Správní chlapi nepíšu
pesničky o mačkách.
V nedel'u.

Napadlo mi niekoľko možností. Mohla som zostať na riti, tam, kde som bola, ako päť peňazí, v aute, a požiadať šoféra, aby ma odviezol naspäť. Namiesto toho som urobila čo? Rozcapila som dvere a vyskočila som na asfalt.

Pilot helikoptéry, ktorý v tej chvíli už stál pri mne a predstavil sa ako kapitán Catanzarro, uchopil ma za zápästie a ťahal ma k vrtuľníku. Jeho zovretie bolo mocné, tvár príťažlivo opálená, obočie husté.

Keď som už sedela, načiahol sa cez moje lono, pričom rukou sa obtrel o moje nezakryté stehná. Skúseným pohybom zapol bezpečnostný pás.

Len žiadnu paniku, opakovala som si v duchu dokola. Nemáš sa čoho báť, dievča zlaté, posmeľovala som sa.

Vietor mi vmietol do tváre vlasy, bola som rada, že som si doma nezabudla šatku. Keď mi umiestňoval na uši slúchadlá, zacítila som vôňu jeho žuvačky.

Pozrel na mňa svojimi tmavosivými očami.

Mal neodolateľne prenikavý pohľad.

„Počujete ma?“ zachrapčal mi v ušiach jeho hlas.

Prikývla som.

„Chápem, že ste vystrašená, Chiara, ale naozaj sa nemáte čoho báť. Upokojte sa a užívajte si let.“

Odlepili sme sa od zeme. Keď sme sa konečne ocitli nad zlovestnými mračnami, zrazu som všetko videla inými očami. Mala som pocit, že som sa ocitla v tropickom raji. Ja viem, znie to smiešne, veď sme leteli kúsok od brehu, ponad Tyrhénske more.

Kapitán Catanzarro si všimol, že sa dívam dolu, na mračná. Bol to pozorný muž.

„Schyluje sa k poriadnej búrke. Ale tam, kam letíme my, bude jasné počasie.“

„A kamže to vlastne letíme?“

„Uvidíte,“ povedal. Jeho oči sa šibalsky usmievali.

Žalúdok sa mi ešte stále triasol, ale panika už pomaly poľavovala.

Keď sme nad mrakmi nabrali potrebnú výšku, stroj vyštartoval k zálivu. Náhle som nevedela, kam sa mám dívať. Dole na azúrovňu vodu? Alebo na pilotove sošné ruky? Predlaktia mal opálené. Bude to tentoraz on? Ak áno, tak sme sa do toho pustili celkom solídne.

„Kam letíme?“ zopakovala som otázku. Napadlo mi, že si trochu stiahnem šatku a tým naznačím svoju ochotu flirtovať.

„Uvidíte. Vydržte,“ odvetil pokojným hlasom.

Ani som sa nenazdala a vrtuľník začal klesať. Opäť ma zachvátila panika. Vtom som pocítila, ako sa lyžiny vrtuľníka dotkli čohosi – no, ako to povedať? Čohosi pevného. Podľa všetkého sme pristáli na lodi. Alebo na umelom, pohyblivom ostrove. Najskôr asi na jachte.

Catanzarro vyskočil z vrtuľníka. Otvoril dvere a ponúkol mi rameno. Nie, nie rameno mi ponúkol. Rameno mi ponúkol až neskôr. Najskôr mi podal ruku. Áno, jasne si pamätám, že ruku. Na jeho prsty – na tie hrubé, teplé prsty – do konca života nezabudnem. Do konca môjho života. Nezáleží na tom, kedy nastane. Som pripravená. Umrieť i žiť.

Zoskočila som na pristávaciu plošinu. Slnko ma oslepilo, a tak som rýchlo strhla dľaň pred oči. Neuveriteľné. Počasie tu bolo naozaj iné ako tam, odkiaľ sme prileteli. Tam sa schylovalo k búrke. Veď mi aj radili, aby som nikam nešla. Súdný človek sa v takom nečase zavrie, zamkne a zababuí. Pustí si televízor. Naleje si suché biele. Nie, nenaleje si. Najprv otvorí fľašu. Nie, neotvorí ju, najprv zájde do kuchyne a otvorí chladničku. Súdný človek skladuje biele víno v chladničke. Fľašu položí na kuchynskú linku, pohľadá otvárač. Dnešné otvárače sú veľmi praktické, bezbolestné. Vždy si pri nich spomeniem na svoje detstvo. Na babku. Koľko sa tá natrápila s tými hrmotnými, nemotornými otváračmi. A pritom nemôžem povedať, že by si bola nalievala biele víno. To určite nie. Babka nebola taká. Tá by sa jakživ s nijakým pilotom nezaplietla. A vari ja som sa zaplietla? Mám to brať tak, že v tejto chvíli som už zapletená?

„Neuveriteľné,“ vysúkala som zo seba.

„Veru,“ súhlasil kapitán Catanzarro. A nemyslel tým loď. Chvíľu si ma mlčky preme-riaval. Šacoval ma. Hodnotil. Podľa výrazu jeho očí som uňho nedopadla najhoršie. Potom otvoril ústa. Tie súmerné, dužinaté pery. Plnokrvné, takmer karmínové. „Rozkaz som splnil, teraz už musím ísť. Ste v bezpečí.“

„Neprijemné,“ povedala som koketne. Myslela som to však smrteľne vážne. Stála som na palube skutočnej jachty. Lesklé, vyleštené drevo. Oslepujúco biely trup a azda ešte belšie steny. Nakoniec som povedala čosi ako: „Nedáte si so mnou panáka?“

„Tak to by azda šlo,“ usmial sa. Vzápätí navrhol: „Ale nezaplávame si predtým? Myslím tu, v bazéne.“

Až teraz som si všimla, že jachta disponuje aj bazénom. Po oboch jeho stranách stáli biele ležadlá, na ktorých boli ledabolo prehodené červené uteráky.

Kapitán Catanzarro bez váhania zhodil zo seba šaty. Mojej pozornosti neušiel jeho malý pevný zadok.

Všetko nasvedčovalo tomu, že sme na jachte úplne sami. Cez tmavé okná som síce nevidela dnu, mohla tam pokojne byť osádka alebo iný personál, ale v tej chvíli ma to už nezaujímalo.

„Podťe, je fajnová,“ zakričal na mňa z bazéna ten krásny muž.

Prečo som taká hanblivá? prebleslo mi myslou. Mám predsa súmerné telo. A napriek tridsiatke aj pomerne pevný zadok. Pružné prsia, pokožku napätú, príťažlivý tvar lebky, husté vlasy. Nič mi nechýba. Len odvaha. Ale, ako som sa to dovŕpila počas predchádzajúcich týždňov, aj tá sa dá nazbierať. Tak do toho, Chiara, neokúňaj sa!

Vklzla som do vody. V momente bol pri mne. Nadvíhol ma a položil si ma do lona. Nebolo žiadnych pochyb, postavil sa mu. Takpovediac za nula minút. Musel byť poriadne nadržaný. Čo ho vzrušovalo? Moja osobnosť alebo len dlhodobý nedostatok sexu? Perami sa mi prisal na bradavky. Nezbedník. Jeho prsty mi stískali zadok. Voda tíško, nesmelo žblnkala. Obloha sa nad nami zatahovala, hrala všetkými zlovestnými farbami. Vlnky rozhojdávali naše telá. Nevdojak pozrel na oblohu a zmeravel.

„Tak toto nebolo v pláne,“ povedal a ja som v jeho hlase začula obavy.

Okamžite ma zložil z lona.

„Potrebujem vysielacčku,“ oznámil a vyšvihol sa z bazéna. Jeho penis už ochaboval. Bol dlhší ako penis môjho manžela, no na tom až tak nezáležalo, pretože to, čo ma upútalo, bola jeho hrúbka.

„Búrka nebola súčasťou dobrodružstva,“ zvolal, zatiaľ čo si ťaľhoval nohavice. Neotáľal ani sekundu. Rozbehol sa k vrtuľníku. Vtom jachta utrížila taký náraz vetra, že ma takmer zmietlo z paluby. Kapitán ma však včas schmatol.

„Zbehnite do podpalubia!“ rozkázal a pritisol mi na čelo bozk.

„A vie o tom niekto, že som tu?“

„Zvládneme to,“ povedal razantne.

Zakrútila som sa do uteráka. On naštartoval vrtule. Stroj sa vzniesol o pár metrov. Vietor znovu zaútočil a vrtuľník takmer narazil do jachty. Catanzarro bol však pohotovejší.

Zmocnil sa ma dojem, že som sa ocitla vo vedecko-fantastickom horore: Vrtuľník síce nenarazí do jachty, bezpečne naberie výšku, ale z mračien sa z ničoho nič za ním naťahne dajaká šupinatá laba a rozdrví ho medzi prstami. Potom si obluda všimne jachtu a na jej palube mňa. Hm, trochu pritiahnuté za vlasy. Skôr sa odohrá toto: Zrazu vysvitne, že mračná sú len maskovanie. Na oblohe sa objaví obrovská kozmická loď. Vystrčia sa z nej dlhočizné kovové tykadlá, ktoré uchopia helikoptéru, a stroj spolu s kapitánom Catanzarrom zmizne v útrobach vesmírneho korábu. Mimoszemšťania vrtuľník rozoberú na súčiastky a telo kapitána Catanzarra podrobia bolestivým pokusom.

Tuho som privrela oči. Prudko som sa odvrátila. Nechcela som na to myslieť. Po chvíli mi došlo, že nijaké obludy a mimozemské koráby nejestvujú. Otvorila som oči. Vrtuľník sa bezpečne vzdával.

Kde sú všetci? Ak jachta má nejaký personál, tak potom kde trčí v tejto kritickej chvíli? V kajute som nahádzala na seba šaty. Vtom niekto naštartoval motor. Zdúpnela som.

Nehybne som načúvala. Nevedela som, čo si mám myslieť. A čo mám podniknúť? Kým som takto stála uprostred jachty, motor zmĺkol. Rozhostilo sa hrobové ticho. Ba vlastne to nebolo ticho. Čosi hrobové skutočne zavislo vo vzduchu, ale nebolo to ticho. Ved' more burácalo. Aj vietor burácal. Na drevenom povrchu paluby zabubnoval ukrutný lejak.

Musím nejako nájsť členov osádky, napadlo mi. Spýtať sa ich, čo mienia s touto situáciou robiť.

Rozcapila som dvere. Vystavila som sa šľahom nemilosrdného dažďa.

Práve som chcela vyraziť na mostík, no vtom som začula hlas.

Mužský hlas.

Sprvoti som si myslela, neviem prečo, že prichádza z reproduktora. Nevdojak som si spomenula na pesničku Genesisu Calling All Stations. A to ma upokojilo. Ba zdalo sa mi, že som sa celkom pozbierala.

Potom som znovu začula ten hlas. Mužský hlas. Naozaj prichádzal z reproduktora. Z amplióna pobrežnej hliadky. Na palube stál vysoký muž v bielom tričku a v džínsoch. Pravdepodobný, realistický výjav, žiadne sci-fi. Čo však realistické nebolo, bolo to, že ten muž kričal moje meno!

„Chiara! Chiara!“

Upútal ma jeho hrudník. Mokré tričko, ktoré sa lepilo na podmanivé brušné svalstvo. Jakživ som toľkú krásu na mužskom tele nevidela. V podbrušku som pocítila bodnutie. Ale nie nepríjemné. Vonkonkom nie nepríjemné. Bodnutie, ktoré vo mne prebudilo ženu. Lačnosť, akej sú schopné len ženy. Len ženy ako ja.

„Chiara! Volám sa Angelo. Okamžite musíte z tej paluby vypadnúť, rozumeli ste?“

Životunebezpečná búrka a napätý výraz na tvári toho muža ma presvedčili o tom, že tu nejde o fazuľky. Hrozí mi nebezpečenstvo. Vážne nebezpečenstvo. Nebezpečenstvo sa však možno neskrýva len v búrke, ale aj v tom mužovi. Kde sa tu vzal? Prečo je taký krásny? Podľa čoho vyberajú čle-nov pobrežných hliadok? Alebo práca záchranárov formuje telá mužov do krásy? Až do toľkej krásy? Tak to som nevedela! Ale pozor. Čo ak je to len nejaká maškara? Čo ak som sa ocitla v skutočnom horore a pod povrchom toho vzrušujúceho tela sa skrýva šupinatá príšera z hĺbok kozmu. Alebo

z iných hĺbok. Z hĺbok tohto mora. Nikto predsa nevie naisto, aké tvory žijú v hĺbkach morí, ktoré z troch strán obklopujú Apeninský polostrov!

Chytila som sa zábradlia.

Šaty boli na mne úplne premočené. Angelo musel vidieť – ešte aj z takej diaľky – moje bojovne vztýčené bradavky. Nechala som sa unášať fantáziami. Húkala som, čo mu asi chodí po ume, keď ma vidí takúto, zvodne premočenú, so vztýčenými bradavkami?

Zo zamyslenia ma vytrhla mocná vlna. Zrazila ma a ja som s buchnutím dopadla na palubu.

Uchopila som spodné zábradlie. Chýbala mi však odvaha pohnúť sa. Chcela som sa postaviť na rovné nohy, ale, ako vravím, bola som posratá od strachu. Fakt mi lepilo ako hádam ešte nikdy v živote. Tušila som, že stačil by jeden nepremyslený pohyb a voda by ma hneď zmyla z rozkolísanej paluby.

A vtedy ma akási ruka, mocná ako strom, uchopila za driek a zdvihla. Obchádzali ma mdloby. Zakričala som čosi, ale v tom hukote ma isto nebolo počuť. Cítila som, že som sa vyšmykla a teraz klesám ku dnu. Chniapala som okolo seba rukami ako pominutá. Nakoniec som dostala hlavu nad hladinu. Rýchlo som sa nadýchla. Otvorila som oči, ale to, čo som uvidela, mi takmer vyrazilo dych.

Videla som, že zrážke jachty a lode pobrežnej hliadky už nič nezabráni. A moje telo sa bezmocne zmietať vo vlnách medzi nimi. Musela som urýchlene niečo podniknúť. Ak zostanem tam, kde som, tie trupy ma rozpučia ako tekvicu.

„Upokojte sa,“ zreval Angelo.

Spomenula som si, že viem predsa plávať. Vyrasila som teda k záchranej lodke pobrežnej hliadky, ktorá sa teraz, akoby zázrakom, náhle vzdialila na bezpečnú vzdialenosť od jachty.

Keď som už bola dostatočne blízko, Angelo, držiac sa jednou rukou zábradlia, druhou rukou sa načiahol ku mne a vytiahol ma na palubu.

Teraz, keď som stála blízko neho, som videla, že je to ešte väčší krásavec, než aký sa mi zdal z jachty. Hľadel mi tými svojimi šibalskými očami uprene do očí. Nie, pod touto pokožkou sa nemôže ukrývať šupinatý netvor z neznámej planéty. Vylúčené. Budme realisti.

Angelo mi odhrnul z tváre pramienky premočených vlasov.

„Bude nám spolu fajn,“ povedal a usmial sa.

Bol obrovský, aspoň meter deväťdesiat. Oči ako žúžol, hriva, akými sa pýšili renesanční šľachtici. Skvostný, sošný muž, hotový antický boh!

Jediným trhnutím ma postavil na nohy. Prehodil mi cez plecيا suchú vlnenú deku a povedal: „Obaja sme v bezpečí, môžeme teda prejsť k príjemnejším veciam.“

Položil svoje pevné ruky na moje rozochvené plecيا. Chvíľu sme takto stáli. Potom ma odvedol do podpalubia. Vlny plieskali. Zamierila som k radiátoru. Kajutu slabo osvetľovali plynové lampy.

Zrazu mi došlo, čo všetko sa mi mohlo stať, a rozvzlykala som sa.

„Len pokojne,“ utišoval ma Angelo a objal ma. „Viete, čo? Vyzlečte si tie mokré šaty, dobre?“

Jeho svalnatý trup naďalej presvital cez mokré biele tričko. Bezchybné telo. Ako z obálok romantických kníh. Poslúchla som ho.

„Tak. A teraz sa suchnite pod tie prikrývky, vidíte?“ Angelov hlas znel nežne, no súčasne z neho sálala taká autorita, až mi naskočila husia koža. Vonkoncom to nebol neprijemný pocit. Medzi nohami som pocítila vlhkosť. V tej chvíli by som nebola vedela naisto povedať, či pochádzala z dažďa, mora alebo... alebo z prísľubu slasti. To, čo Angelo vzápätí povedal, mi definitívne roztriaslo kolená: „Dobre sa zahrejte, o chvíľku sa k vám pripojím.“

Tento muž si bol sebou istý. Nečudovala som sa mu. Takejto oživej božskej soche predsa žiadna nemohla odolať. Nepochyboval o tom, že sa bude môcť so mnou zahriať. Ach, som ja ale hlupaňa! Ako by aj mohol pochybovať, keď som ho na prvé slovo poslúchla a vyzliekla sa pred ním? Som hlupaňa, jedna kapitálna hlupaňa. Ale nech! Túto noc budem hlupaňa. Budem poslušná. Ved' koľko takýchto príležitostí sa mi naskytlo doteraz? No koľko? Teraz buď múdra, ty hus jedna žíhaná!

Takmer už z kajuty odišiel, no v poslednej chvíli si to rozmyslel. Podišiel ku mne, sklonil sa a pobožkal ma. Zavrela som oči a celý výjav som si predstavovala, ako keby som sledovala nejaký vnútorný film. Ležim zababušená v deke, úplne nahá, a zatiaľ ma tento polonahý grécky boh bozkáva. Opäť som pocítila vlhkosť medzi nohami. Teraz však už bolo nad slnko jasnejšie, z čoho pochádza. Takáto vlhkosť nemôže pochádzať z dažďa ani z mora. Vlhosť, ktorá páli, spaľuje.

Nie. Áno. Inak. Čo inak? Z začať alebo pokračovať? Čosi tu nesedí. Z iného konca by som mala túto estetiku uchopiť. Nie z gréckeho. Antiku ošúchali už iní. Ale z indického. Áno. Toto tu, tento skvelý muž, nepodobá sa na boha gréckeho. A okrem toho, takých sa tu hemžia záľahy. Lež na indického, áno, na takého. Z priečelia chrámov na juhu Indie. Takému je podobný Angelo. Žiadny medzihviezdny či jaskynný jašter pod touto ošľahanou, no hebkou, nugátovou pleťou.

Ešte stále sa odo mňa neodtrhol. Bozk trval, búrka za oknami kajuty tiež. Bozkáva ma obrovský boh s mokrými kaderami a s najhrubšími mihalnicami, aké som kedy na mužovi videla. Toto mi nikto neuverí. Keď vystúpim na súš.

Moje pery sa vzdali jeho perám bez odporu. Vsunul do mňa svoj nedočkavý, mäsitý jazyk. Chutil po mentolovej žuvačke a morskej soli. Svojím telom ma celú zakryl. Cítila som sa v bezpečí. Cítila som, že keď sa odo mňa konečne odtrhol, urobil tak veľmi neochotne. Nechcelo sa mu von, hore na palubu, no musel, nič sa nedalo robiť, búrka nepoznala zľutovanie.

„Hneď som naspäť,“ povedal.

„Ponáhľaj sa,“ prešla som zrazu do tykania.

Hodila som na seba flanelovú košeľu, ktorú som našla v skrini. Vyliezla som na vysokú posteľ. Motor vrčal a vlny zátoky strácali na intenzite. Došlo mi, že Angelo sa zrejme usiluje vy-

manévrovať nás z búrky. Spomenula som si na pekného pilota. Kapitán Catanzarro. Dúfam, že v poriadku doletel na pobrežie. Zadiemala som.

Prebrala som sa na to, že motor stíchol. Nad hlavou som začula kroky. To Angelo kráča po palube. Chvíľu na to sa otvorili dvere kajuty. Stál v nich on.

„Ahoj,“ povedal a usmial sa.

„No vitaj.“

„Už sa nemusíš ničoho báť. Sme z toho von. Môžem sa vyzliecť?“

„Jasné,“ odvetila som, opretá o vankúše. Takýto priebeh záchranej akcie sa mi nadmieru pozdával.

Bol taký vysoký, že keď kráča k posteli, musel sa prihrbiť. Telo mal od hlavy až po päty také hladké, ako keby ho vytesali z mramoru. Z mramoru? Ach, nie, veď som si povedala, že Grécko musí ísť bokom. Mám predsa do činenia s indickým bohom. S hrdinom, ktorý vystúpil z Kámasútry len preto, aby ma zachránil. Zachránil a... A čo? Preniesol ma do svojej nebeskej ríše?

Musím uznať, že keď človek – najmä, ak ide o takú farbavú a bezbrannú ženu ako ja – vybrdne z pohromy, naplní to telo istou, ako to povedať, erotickou elektrinou. Alebo žeby tá elektrina pochádzala z oblakov, z búrkového napätia a následného besnenia? Teraz niet času na také analýzy.

Angelo podišiel k posteli, na ktorej ležalo moje príjemne zmorené, vláčne telo. Približoval sa tak krásne rozpačito, že som sa nevdojak musela usmiať. A znovu zvlhnúť. Z jeho pokožky sa šírila vôňa slanej vody a ešte niečoho. Nevieam, ako by som to nazvala, no bola to vôňa vskutku zamatová. Žeby pižmová?

„Tak pustíme sa do toho?“

Jeho otázka ma zaskočila. Keby nebolo tých uhrančivých očí, asi by som vyskočila na rovné nohy a utiekla. Ležala som tak ako prikovaná. A poriadne zvlhnutá. Čo som mala robiť?

„Myslím, že áno,“ povedala som tiško. „Som pre teba sexi, aj keď som ešte stále vydesená z búrky?“

„Žiadny problém,“ povedal a stiahol zo mňa deku. Potom si ma prudko pritiahol k sebe. Nastavila som mu pery a on ich svojimi slanými perami pobožkal. Jemne ma pritisol k posteli. Nevládala som sa ani pohnúť. Jeho dlhé, mokré, kučeravé vlasy padali na mňa ako vodopád. Alebo ako opona? Dotýkal sa každého centimetra štvorcového na mojom tele. Pohrúžila som sa do jeho vône. A do vône večného mora.

Angelo bol muž, akého som jakživ nevidela. Pri ňom som sa cítila poddajná, krehká, drobná. Doteraz som žila ako obyčajná baba, čo si vystačí sama so sebou a so svojou pruhovanou mačkou. Ale teraz som sa triasla.

Angelo ma uchopil za chodidlo, zdvihol ho k svojim perám a začal mi cmúľať palec. Neubránila som sa chichotu. Oprela som sa o lakte a on posunul svoje mohutné ruky na moje stehná. Potom zrazu pozrel na mňa lačnými očami.

Roztiahol mi nohy. Posúval ruky po mojich rozochvených stehnách. Prstami sa dotkol mojej jaskynky.

„Škáročka,“ zašeptal.

„Jaskynka,“ zašeptala som.

„Prečo nie škáročka?“ zdvihol obočie.

„Neviem. Jaskynka. A hotovo.“

Položil ruky na moje prsia. Zmocnila sa ma taká túžba, až sa mi telo naplo ako luk. Doslova som sa mu ponúkla. Neznámemu mužovi, menom Angelo, s výzorom indického boha.

„Chceš, aby som do teba prenikol?“ spýtal sa.

Inému mužovi by som za takú otázku vylepila facku. Lenže teraz mi to ani nenapadlo. Nepatrne som prikývla.

„Povedz to nahlas,“ naliehal.

„Chcem,“ povedala som hláskom tenkým ako steblo.

„To nestačí,“ trval na svojom. „Pomocné sloveso nestačí. A nestačí ani hlások. Použi slová, ktoré použiť máš. A vyslov ich svojím normálnym ženským hlasom. Si predsa ženská, či nie? Máš už viac ako tridsať, si zrelá, skúsená puma.“

Bol taký zlatý, že som ho musela poslúchnuť.

„Chcem, aby si do mňa prenikol.“

„To je ono. A teraz povedz niečo vulgárnejšie.“

Chvíľu som premýšľala.

„Chcem, aby si ma pokefoval. Túžim po tom, aby si mi poriadne vyčistil, vyšúchal jaskynku. Moju nenásytnú jaskynku.“

To som prehnela. Cítila som, ako ma zalieva rumenec.

Vsunul ruku pod vankúš, na ktorom spočívala moja hlava, a vytiahol stadiaľ kondóm. Zubami roztrhol balenie. Potom si ho šikovne navliekol a zaviedol svoj úd do mňa. Pod privretými viečkami som zrazu videla vesmír, jeden nový, neznámy vesmír, všetky hviezdičky aj iskričky.

Kedy do mňa naposledy niekto prenikol? Nepamätám sa. Nezáleží na tom. Vnikal do mňa pomaly, postupne, aby si moje telo privyklo na jeho mocný, nepoddajný nástroj. Potom sa začal pohybovať. Sprvoti opatrne, potom rýchlejšie a čoraz prudšie. Dlaňami mi zvieral zadok. Stehnami som oblapila jeho chrbát.

„Si úžasná,“ stonal. Potom prestal a požiadal ma, aby som naňho vysadla. Poslúchla som. Uchopil ma za boky a zladili sme rytmus.

Hodila som hlavou dozadu. Vnárал sa do mňa tak hlboko, až sa mi zdalo, že aj on je súčasťou môjho tela. A ako tak búšil do mňa tým svojím baranidlom, dotkol sa vo mne najsladšieho bodu. A vtedy sa vo mne čosi vznietilo.

Schvátila ma explózia rozkoše a ja som úplne stratila kontrolu nad svojím telom.

„Už to bude... už budem... už sa urobím,“ jachtala som a sama som sa čudovala svojmu hlasu. Ako keby som bola v mrákotách. V sne, v ktorom som prestala byť sama sebou.

Vrazil ho do mňa ešte tuhšie. Pridal tempo. Cválali sme nepoznanými stepami.

Nad nami šíre, rôsolovité nebo neopísateľnej farby. Zalievali ma ďalšie a ďalšie vlny slasti. Nie, tento hebký trup podo mnou neskrýva v sebe kozmického jaštera. Nie všetci sme obeťou kozmického podvodu. Aspoň v tejto chvíli nie.

Jazdila som na ňom a jazdila. Nelútostne. S vnútorným víchrom opreteký.

Cítila som, že napätie sa zbiera aj v jeho tele. Nevedela som si predstaviť, čo ma čaká.

Čo čaká nás. Aký prudký bude jeho výbuch. Čo nám oboom prinesie úlava. Nebola som celkom pri vedomí. Nezaujímal som sa už o nič. Ani o osud, ani o nebezpečenstvo. Prestala som sa obávať pádu. Nevedela som, či sa nachádzam kdesi vonku, alebo vnútri, uprostred niečoho, v škrupe, vo vajíčku dajakého veľjaštera. Cítila som sa bezpečne. A súčasne mi bolo jasné, že sa správam ako kaskadér.

Časti mojej osobnosti ešte záležalo na tom, čo sa s ňou deje. Jazdila som a jazdila. Záležalo mi na tom, čo sa deje na tejto vysokej a mäkkej posteli, v kajute lode, stratenej kdesi uprostred Tyrhénskeho mora. Podo mnou stonal grécky, ach, nie, indický boh, ktorý ma vylovil z vody. A ja som na ňom teraz rozkročená jazdila.

Stal sa zo mňa odšťavovač. Odšťavovala som nielen seba, ale predovšetkým indického boha, ktorý nepotreboval štyri ruky na to, aby ma vylovil z rozbúrenej vody. Urobil to jednou rukou. Potom ma odviekol sem, do podpalubia, a nastokol na najkrajší zo svojich údov. Na najkrajší úd, aký som kedy videla. Kedy som videla naposledy stoporený pohlavný úd? Nepamätám sa.

Pamätám si všelijaké údy, ešte zo školy. Ale ja som pred tromi rokmi mala tridsať rokov a do školy som naposledy vkročila ako osemnásťročná. Odvtedy som musela vidieť aj iné, ďalšie pohlavné údy. Určite som nejaké videla, cítila, olízala, vyfajčila, prijala do seba a odvrhla. Ale nepamätám sa, bohuprisahám, nepamätám sa, kedy som videla posledný úd.

Moja jaskynka teraz ožila a začala si žiť svojím životom. Moje telo s ňou nestíhalo držať krok, prispôbovať sa jej znovuobjaveným vrtochom. Ale aspoň sa o to pokúšalo.

Angelo vybuchol, urobil sa a ja som sa zviezla na jeho hrudník. Cítila som, ako vo mne

ochabuje jeho úd. Nakoniec už bol taký bezvládny a mäkký, že zo mňa spontánne vykĺzol.

Angelo sa pri mne lenivo rozvaľoval, ako jaštery na súostroví Galapág. Vyžarovala z neho spokojnosť. Nasýtenosť. A planéta sa zatiaľ s nami rútila kozmickou tmou. Keby sa z nej odlúpil kúsok a na tom kúsku by sa ocitla naša loďka a v nej my a ten kúsok by vrazil do inej planéty... Napríklad padol by do mimozemského mora, neďaleko od mimozemskej jachty, na ktorej by sa rozvaľoval podobný párik ako my... Čo by si o nás pomysleli? Že čo porábajú dva holé jaštery na kuse asteroidu?

Napadlo mi niekoľko odpovedí. Mohla som zostať trčať doma, na riti, pri svojej mačke, so svojou mačkou, s prstami v mačke, a nikam sa nehnúť.

(S láskavým povolením autorky z taliančiny preložil Filip Gordi.)

Beatrice Fadda (Rimini, 1986) talianska prozaička, debutovala v roku 2011 poviedkovou knihou **A poca distanza dalla cattedrale** (Neďaleko od katedrály), ktorá vyšla v malom nezávislom vydavateľstve Pic-Nic. Spisovateľka momentálne žijev Bologni. Jej prózy majú vďaka rafinovaným medzižánrovým presahom blízko k poetike crossoveru v duchu grafik Roya Lichtensteina.

SLAVOMÍR BELIS

Navrátenie do kolobehu

(viacúčelová slovná inštalácia)

(Vysvetlenie: Dosiaľ som neprestal slovenčinu skúmať, pátrať v nej, dolovať v jej slovnej zásobárni. Evolúcia nemusí nutne znamenať pokrok. Pokrok nemusí byť pozitívny, nemusí byť nevyhnutne posun k tomu kvalitnejšiemu, to si všimol už Nietzsche. Evolúcia či pokrok – oboje môže viesť k úpadku, degenerácii, ku krpateniu.

Súčasná slovenská literárna diela – pôvodné i prekladové – predstavujú bolestivý doklad o úpadku lexiky. Mnohé zo slov, ktoré sa ešte v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia bežne používali nielen v literárnej tvorbe, ale aj vo verejnom priestore, upadli do zabudnutia alebo ich z takých alebo onakých strakatých dôvodov z obehu vyradili činorodí jazykovedci. Tento projekt má byť pokusom o prinavrátenie niektorých obzvlášť ľubozvučných a významovo sýtych slovenských slov do krvného obehu dennej výmeny informácií.)

(Inštrukcie:

Ty, kto si zainteresovaný v tvorbe literárnych diel – či už pôvodných prozaických i básnických alebo prekladových, – venuj pozornosť skupinám slov a slovných spojení, ktoré uvádzam nižšie. Pri svojej ďalšej práci sa usiluj použiť z nich čo najviac.

A ty, kto pracuješ v mašinérii dennej a komerčnej tlače, ver tomu, že spolieham na teba, že nezanevrieš na zbierku slov, ktoré ti tu nižšie ponúkam.

A s tebou, kto pracuješ v literárnych periodikách, v televízii alebo v rozhlase, samozrejme, takisto rátam.

A rátam aj s tými, čo píšú scenáre televíznych filmov, veľkofilmov, rozprávok, animovaných kinematografických diel, dokumentárnych filmov a performancií.

A spolieham aj na dramatikov, režisérov, hercov, na amatérske i profesionálne divadelné súbory.

A ty, kto svojou tvorbou obohacuješ klenotnicu slovenských hudobných textov, neľutuj svoj čas a venuj pozornosť skupinám slov a slovných spojení, ktoré ti tu, nižšie, predkladám. Urob všetko pre to, aby si ich dostal do hudobných textov.

A ty, kto píšeš recenzie na výstavy a iné vizuálne prejavy, venuj, prosím, pozornosť nižšie uvedeným slovám a slovným spojeniam. Usiluj sa z nich použiť čo najväčší počet.

A ty, kto máš možnosť nižšie uvedené slová umiestniť na bilbordoch, rozmiestni pútače pred oknami úradov, škôl, nemocníc, redakcií, kaviarní, na stanicích, pri autobusových zastávkach, v sociálnych a sanitárnych zariadeniach, pred vládnymi budovami, na priestranstvách väzníc, v neškodnej blízkosti národných pamätihodností a cirkevných inštitúcií. Rozmiestni bilbordov pred oknami reklamných agentúr.)

Zoznamy:

Prvý. Pri preklade sci-fi románu Stalker bratov Strugackých slovenská prekladateľka (Viktória Slobodníková) použila (v roku 1987) napríklad nasledujúce slová a slovné spojenia: **lotor, domřzala (ustavične), nečujne (pohybovala sa), škvrcal (olej na panvici), telnatý (chlap), mrnčať, vrtko, vybafol, chlebobarci, ohyzdný, sipieť a chripieť, zahrkútal, chrchliak, chmátať, pútec, cengot, prýšťavý, doterigal, chumaj, štítivo, čvarga, vkladil sa, popamäti, hovejú si (hnusné babizne), dodaleka, dolapili (ma), vyfasujem, uvelebil sa, zošerilo sa, ozlomkrky, z mosta do prosta, nemor-dujem sa (kvôli niečomu), sinavočervené päsťe, achkal a ochkal, obanuješ, balácha (niekto vás), galiba, fičúr, virvar, teperil sa, potrundžený, odkrágľoval, na kiego paroma, odroň, odvrkol, podhrdlna, zahýrime si, obličaj, ufujazdil, tľoskal (jazykom), hebedo, zmastil (niekoho), holo-briadok, drezírovať (niekoho), mäkušiť (cigaretu v prstoch), urvať, chriapy, mrmot, vgniaviť (do zeme), hnissavozelená brečka, čvachtanica, zaliepal (im ústa).**

Druhý. Slová, ktoré použil Fraňo Král (Cesta zarúbaná, vydanie z roku 1973, čiže Kráľove slová

sa nemuseli nutne vnímať ako zastarané) alebo jeho redaktor: **ufňukanec, onezdravieť, spochabieť sa za niečím, oprsky, vyškierať sa, nalačno, horekovať, nešianať, zahrúžený, dajsamisvete, mozoliť, znigať, gavdžať, krepký, prikluckať, dúfanlivý, zdrlancovaný, škamravý, lecikedy, nabrz-nutý, fatinkovať sa (niekomu), fáteľ, rozčepíriť, zmachnatený, drmancovať, čamrda, lologať, bum-baj, zgrgnátovať, tuľkať (niekoho niečím, pravickou?), sprobuj, spliaskam (ho), pípeť, pokreskával, okúňať sa...**

Tretí. Prekladatelia Hana Kostolanská a Felix Kostolanský vo svojom preklade Gončarovovho románu Úšust (vydanom v roku 1974) použili takéto slová a slovné spojenia: **učlovečiť sa, šprihnúť (medzi oči), jarabeli sa (sviatočnými šatami), obrýknuť sa, nezdarník, zdnuka, vratkosť, okúsiť, väzeli, predesil sa, hrúza, vychvátiť (z plameňov), skrúšená, zavyčítať, oprsky, opriadala ho (tichá zádumčivosť), ševeliac (perami), horekovať, zasekeril sa, spantal, preziabol, svojvoľník, lahkomyselnica, namanul sa, zadušil sa, podriekol sa, vdrúzili sa (do mesta), hrmavica, domliaždený, na daromnice, naostatok, šveholiť, zdupkal, otupno, zbuntošil, vyparatil, zočila, laloce, ľapotať, poďho vnohy, stydla (krv), umrlčina, pluhák, nacelkom, dlbla (päsťou do boku).**

Štvrtý. A tak ďalej.

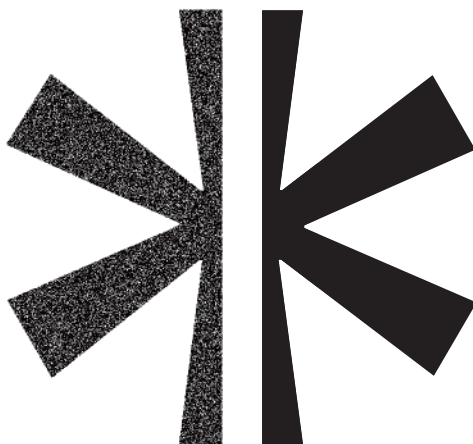
(**Inštrukcie na ďalšiu cestu.** Pokračovať v započatej práci nie je ťažké. Najlepšie je pracovať s prekladmi, ktoré vyšli v rozpätí od 1965 až 1989. Ak niet naporúdzi notesa, slovíčka si možno zapísovať aj do čítanej knihy, najlepšie dozadu a zásadne ceruzkou. Ak si ich zapisujeme do notesíka, dbajme na to, aby sme za slovami nechali dostatok miesta pre synonymá či vysvetlenia.

Na začiatok možno odporučiť román (no... „román“) Michela Butora Bludisko času, ktorý do slovenčiny preložila Michaela Jurovská a ktorý bol vydaný v roku 1972. Hneď prvá veta na prvej strane znie čarovne: **Svetiel pribudlo**. S pribúdajúcimi riadkami čitateľ objaví ďalšie skvosty, napríklad slovo **driemot**. Kedy sa čitateľ naposledy stretol s týmto slovom? A kde? V ktorom médiu? Ak sa s ním čitateľ (prednádávnom) stretol a pamätá si aj médium, mal by si to okamžite zaznačiť. V tomto projekte totiž nejde o zbieranie iba výnimočných, archaických či anachronických slov, ale aj slov, ktoré sú moderné, no používajú sa zriedkavo, povedzme z dôvodu pozvoľného chradnutia národnej lexiky. Ide o to, aby sa menej používané slová vrátili do bežného obehu a vydobyli si tam prináležiace miesta. S chradnutím slovnej zásoby chodí nielen chradnutie pamäte, ale mysle ako celku. O emočnom a spirituálnom kvociante ani nehovoriac. Na jedenástej strane Butorovho románu čitateľ natrafí na slovo **zosobňoval**. Kedy počul toto slovo naposledy? Pripadá mu archaické, nepatričné, nepraktické, otravné, ohavné? Už chápete, o čo mi ide?

Ako ďalšie zásobárne našej prebohatej, no neprávom zanedbávanej lexiky poslúžia diela M. Kukučina, J. C. Hronského, P. Jilemnického, F. Švantnera, M. Figuli, G. Vámoša a J. Červeňa. Potom už stačí pristúpiť k primeranej propagácii týchto slov, k ich vedomému, systematickému zavádzaniu do praxe, k ich prinavráteniu do kolobehu našej komunikácie. Aby sme videli, kde sa nachádzame, v akom stave zotrávame a kam by sme sa mohli dostať, prepracovať, vyvíbiť.)

VILO ZURIAN

Paprikabaret

Ty malé špinavé chlapčisko, ty zrôdna úbohá duša, koľko rás sa ty budeš musieť ešte narodiť, kým si zaslúžiš od Boha tú milosť, aby si sa už viac rás nenarodil? Koľko rás a v akých formách bude ešte zkúšaná tvoja zakrnelá psia duša, kým dôjde najvyššej svojej odmeny, vtopiť sa v Boha, v najvyššie Dobro a viacej sa nestelesniť.

Gejza Vámoš: **Atomy Boha**

Muž, ktorý sedel v druhej izbe

Leží na drevenej podlahe a nehýbe sa. Patrí mužovi a nie je celkom vyzlečené. Leží doluznačky, hlava pod stolom. Zavraždili ho? Ranila ho mŕtvica? Koľko má rokov?

Okolo neporiadok. Noviny, ťažké obrázkové časopisy, výstrižky, listy vytrhnuté z poznámkového bloku, účty z obchodu, niekoľko roztvorených kníh, prevrátená fľaša. Na stole ďalšia, nedopité šampanské. Na tanieri plátok ananásu. Bzukot. Ovzdušie takmer nedýchatelné. Skromné zariadenie. Okrem stola stolička a rozheganá fotelka. Dvere izby otvorené. V kúpeľni kvapká voda. V okne niekoľko paliem, za nimi siluety araukarií.

Dýcha? Nedýcha? Kedy nájdu mŕtvu? Nenapínať!

Dýcha, jasné, že dýcha. Myšlienky krepčia tanec svätého Víta. Častujú sa navzájom každodennými rannými otázkami. Ako sa volám? Aha, už si spomínam. Nemohli mi vybrať lepšie meno? Prečo som muž? Alebo nový, vyspelejší druh? Chvíľu si ešte takto poležím. Mrhám síce časom i priestorom, ale užívam si to. Kyslá chuť. Nikdy viac taký večer ako včera. Bolo to vôbec včera? Padol som ako podťatý a namieste zadrichmal. Mohol som sa udusiť. Je z čoho. Priehŕstie alternatívnych skutočností. Hojnosť neposedných fantazmagórií. V jednej z nich dýcham, v druhej váham, v tretej som už dodýchal.

Raz na to doplatíš, varovali ho neraz. Udusiš sa zvratkami. Nelez do postele v takomto stave. Von, na čerstvý vzduch, krátka prechádzka, ulavilo by sa ti.

Už je predpoludnie. Bzukot. Sparno. Ventilátor skončil. Vonku musí byť aspoň štyridsať stupňov. Na okenici mŕtve telá hmyzu.

Hlava na pravej strane. Pod ňou dlaň. Líce pokrčené. Kúsok od ruky, na podlahe, mláčka sliny. Viečka sa zachveli. Na jazyku kyslá chuť.

Neudusil som sa.

Ešte pár minút takto. Pár minút ešte mŕtvu, potom pohyby.

Mykne nohou, zakopne o fľašu, fľaša sa odkotúla. Zachechce sa. Vystrie ruku. Prsty sa dotknú pokrčeného papiera. V susednej izbe čosi zapraská. Najskôr červotoč. Alebo drobné zviera. Hnedé, drsnosrsté. Vbehlo z ulice. Nezmysly. Nič tam nezapraskalo. Ale zas prečo nie? V takejto starej drevenej stavbe.

Posadí sa, pretiera si oči. Pohľad spočinie na svinčíku. Odhodená ponožka, staniol zo žuvačiek, mince, kus chleba. Načiahne sa za krajcom chleba, ktorý sa povaluje pod stolom. Vstane, chlieb si strčí do vrečka špinavých plátenných nohavíc a odšuchtá sa do druhej izby.

Naoko väčší poriadok. Oválny kávový stolík, pri ňom dve pomerne nové prútené kreslá. V jednom z nich neznámy muž v klobúku. Čierna košeľa, béžové sako, sivé nohavice. Nakloní hlavu, šibalsky privrie oči a zapáli si. Keď do izby vstúpi Markozi, nepozrie naňho, iba sa usmeje a povie:

Ahoj.

Zápisník. Prihrubý papier, hodil by sa na kreslenie. Dôjde aj na to. Ale najprv toto. Meranie. Odteraz ma bude verne sprevádzať. Do života mi vstúpilo ešte na starom kontinente a drží sa ma aj tu, pod rovníkom. Čoskoro sa uvidí, ako telo zareaguje na horúčavy. Číslice. Takmer som na ne zabudol. Hovorí, aby som si ich príliš nepripúšťal. Prvý ošial už ustúpil. Kúpil som si merací aparát a myslel som si, že číselné údaje tlaku prospejú. Nie v zmysle pytagorejskom, samozrejme. Skrotia krv a telo konečne dovandruje k rozumu. Toto je druhý exemplár. Prvý ukradli. Ale nie tu, ako by jeden očakával, ale tam, na najlepšom zo všetkých mysliteľných kontinentov. V jeden zimný podvečer som vysadol na bicykel a odíchal do centra kúpiť si tlakomer. Prístroj som vložil do kapsy upevnenej na zadnom blatníku. Odskočil som do supermarketu. Keď som sa vrátil s nákupom, tlakomer bol fuč. Tak som šiel kúpiť nový. Predavač nebol vôbec prekvapený.

Nič neobyčajné. Ukradli vám aj účet, predpokladám. Áno? Zavše sa vrátia vymeniť šlohnutý tovar. Môžete hádať, čo si kúpia za utržené prachy. Káčko alebo šuter. Nechajte nám telefónne číslo, keby vrátili teplomer, zavoláme vám.

Tlakomer.

Tlakomer, samozrejme.

Číslice. To mi pomôže. Asistentka síce vravela, že na tieto mašinky sa nemožno spoliehať. Lekárka asistentka. K lekárke som sa nedostal, tá má dôležitejšie povinnosti ako natahovať sa s nejakým tlakárom. Aj tak som si kúpil tlakomer. Najprv mi prirástol k srdcu, ale potom som sa od neho začal odpútavať. Cesta k nezávislosti je lemovaná číslicami. Návyk, hystéria, uvoľnenie, samostatné rozhodovanie.

Nepochybne tu mám nejakú úlohu. Nesmiem vytáčať všetko. Aj ja mám klobúk, baloniak, vysoký golier a vysoké nohavice. A keby som chcel, mohol by som medzi perami omáľať cigaru ako veľkí kokoti. Som na prieskume. Agent bez jednoznačného zadania. Spiaci agent. Pozorujem všetko, o čo len zakopnem. Každý detail uložím na príslušné miesto. Nezanechávam stopy. Aspoň si to myslím. Chvilami verím, že nakoniec sa niekto ozve a moje úsilie nevyjde nazmar. Strasiem sa neviditeľného spisu. Ale zato niekedy sa modlím, aby som nemusel nič odovzdávať. Iba zapáliť a spláchnuť. Otvoriť okno, vyvetrať.

Muž v klobúku (a v béžovom saku) si potiahne z cigarety. Niekoľko sekúnd mlčky pozoruje dym. Nakoniec prevráti:

Dočkal si sa. Vyhoveli sme tvojej žiadosti. (Súdiac podľa prízvuku, ide nepochybne o miestneho obyvateľa.)

Akej požiadavke? (Markozihu otázka vyznieva ako konštatovanie. Takže má vo veci jasno? Isteže. Oznam neznámeho muža v klobúku ho zjavne nezaskočil.)

Netvár sa, že nevieš, o čom hovorím, neznámy frajer, karhavý tón. (Hodilo sa, keby mal precízne upravené čierne fúzy a čierne okuliare, lenže to by nemohol tak blazeovane pozorovať cigaretový dym. A okrem toho, ďalej sa píše, že má belasé oči. Ako by sme sa to dozvedeli, keby mal na očiach čierne okuliare? Musel by si tie okuliare dať dolu, lenže čo by s nimi robil? Pohrával by sa s nimi? Alebo by ich zasunul do náprsného vrečka? To by šlo! Ale načo komplikovať?)

Markozi zavrie oči a zdvihne ruky, akoby sa chcel chytiť za hlavu.

Vy nie ste skutočný, zvolá a trasie rukami. Nebudem strácať čas takýmito somarinami. Mám prácu.

Presne tak, prisvedčí pokojne neznámy elegán. Presne, ako vravíš. Máš prácu. Dôležitú prácu.

Markozi bez slova prejde do izby, z ktorej prišiel. Pustí sa zbierať rozhádzané papiere. Odniesie ich do rohu miestnosti. Strčí ich do igelitovej tašky. Vezme z podlahy prázdnu fľašu. Postaví ju na stôl, k druhej fľaši. Z okenice zmetie dlaňou zvyšky hmyzu. Obráti sa. Vo dverách stojí neznámy muž. V klobúku a v béžovom saku. Ďalší frajer? preblesne Markozimu myslou. Takisto oblečený? Ach, nie, to je ten istý. Ale opatrnosti nikdy nie je nazvyš. Okolo domu pobehuje možno fúra takýchto borcov.

Muž ukáže na strop.

Ventilátor, povie. Mal by ho zreparovať. Nedá sa tu dýchať. Ako tu môžeš pracovať?

Neviem, akým právom mi tykáte, odvrkne Markozi. Pozrie na ventilátor.

Netvár sa, že ma nepoznáš.

Zrazu? Zrazu by som vás mal poznať? Nepotrebujem ventilátor. Neznášam bzukot.

A čo muchy?

Muchy nebzučia.

Muž v béžovom saku podíde k Markozimu. Zastane tesne pred ním. V jeho dychu sa mieša nikotín a vôňa mätovej žuvačky. Markozi si všimne, že muž má nepríjemné, belasé oči. Premýšľa, či by

dosiahol na stôl. Keby? Keby sa cudzinec o niečo pokúsil. Niekde sa tam povaluje nôž na rozrezávanie obálok. Muž zjavne nemá postranné úmysly. Nehybne postáva, oči mu behajú po miestnosti. Znezhady zašepká:

Nemáte pocit, že sme súčasťou nejakej inscenácie?

A teraz mi prečo vykáte? zavrčí Markozi.

Mužove ústa k Markoziho uchu.

Chcem ich zmiasť.

Koho?

Muž sa placho rozhlíadne okolo seba. Potom, akoby nepočul Markoziho otázku, rečie:

Všimnite si to osvetlenie. Ako v čiernobielym filme.

Teraz sa aj Markozi poobzerá. Muž má pravdu. Predĺžené šikmé tiene a ostré kontúry predmetov v popredí evokujú scénu z napínavých filmov, nakrútených v druhej polovici štyridsiatych rokov minulého storočia. Keď muži nosili vysoké nohavice a klobúky so širočizným lemom. Presne ako tento švihák v béžovom obleku. Ocitol sa azda v nesprávnej realite? Ale kto? Markozi alebo tento macher s výzorom kakaového baróna?

Nestrácaj čas!

Trópy. Pricestoval som len prednávkou. Rozhlíadam sa. Zatiaľ som sa do ničoho nezaplietol. Mestá v noci vyzerajú ako popraskané sadrové kulisy, pred ktorými sa bezcieľne potulujú niekdajší obyvatelia väzníc, blázincov a lazaretov pre malomocných. Emotívne cestopisy hovoria, že v trópech človek rýchlo príde o svoju neopakovanosť. Buď sa rozplynie v horúčave mnohomiliónovej betónovej drvičky, alebo skončí v pralese. Kde ako človek z takzvanej civilizácie stratí aj svoj posledný sémantický odtieň. Alebo vyschne na zlovestne červených, spustošených pastvinách, vzdialený desiatky kilometrov od najbližšej diaľnice. Neopakovanosť? Iba trápenie som s ňou mal. Žiadna instantná, hlbinná beatifikácia. Ani len vánok intelektuálneho nanebovzatia. Iba úzkosť, že niekto opakuje moju neopakovanosť a urobí s ňou do sveta väčšiu diery ako, ako, ako ja. Alebo som to ja, ten oplan, ktorý opakuje čiusi neopakovanosť. Nevedomky. Aby sa krátko nato vynoril dajaký dôkazmi prekypujúci mudrlant a neľútostne dokázal, že som len lotor, nula, imitátor. Tu, na tejto náhornej plošine, zatiaľ mudrlanti nehrozia. Tunajší sú tým, čím sú. Čím sú? Nevie, ale nebudem sa brániť, stanem sa jedným z nich. Konečne aj moja hodnota vzrastie. Ako každej anonymnej bytosti. Dám svojmu povalačstvu dôveryhodný rozmer. Mal by som si zadovážiť revolver. Pre prípad, že sa na čerpaciu stanicu vyberiem až po zotmení. Po liter neperlivej vody. Cestopis hovorí, že na to, aby vás nezastrelili, stačí, ak máte so sebou menšiu hotovosť. Hlavne aby človek nejakú mal. Inak neuveria. Strieľajú bez zaváhania, svedkovia ich netangujú. Splaším si búchačku, policajti vyzerajú chápavo. Už dávno som si ju mal zohnať, ešte kým som žil tam, v tom hneďom Umierákov. Aj tam svišťali guľky, nech si nikto nemyslí. Na, tu máte moju neopakovanosť. Gertrude Steinová dovtedy opakovala svoje zopakované vety, až z toho vyopakovala svoj neopakovateľný štýl. Štýl? Mno. Štylistiku. Beckett mal smolu. Nosil drevo do lesa. Neopakovanosť nemusíme žiť, iba ju hlásať. Adorácia individualizmu sa nakoniec prevrátila do inštitucionalizovaného terorizmu. Evidujú nás ako neopakovateľných jednotlivcov. A naozaj: naše čísla sa neopakujú. Až tak často. Hoci je nás určite nemálo. Tých, čo sa narodili v ten istý deň, v tom istom mesiaci, v rovnakom roku. Rozdeľuje nás iba reč, tvar chrupu, farba očí, rasová a náboženská príslušnosť, počet milenií, telesná výška, hmotnosť. Rozhľad a trúfalosť. Teroristický tlak individualizmu. Musíš byť jedinečný! Inak si nula. O čo ľahšie sa dýcha tomu, koho negniavi imperatív individualizmu. Usmievaví návštevníci z Ázie. Život každého stvorenia je posvätný, mať osobnosť je ošara. Usmievajú sa, veď ich nemangľuje povinnosť za každých okolností byť svojráznymi individualitami. A tak sa tu, pod araukáriami, medzi palmami a banánovníkmi, stratím i ja. A bez reptania. Vyspím sa. Hoci aj na drsnej drevenej podlahe.

Markoziho zo zamyslenia vytrhne telefón. Teda jeho bezočivý zvuk. Nechá ho zadrnčať aj druhýkrát. Komótno sa načiahne za slúchadlom.

Ku mne! počuje rázny príkaz.

Markozi vstane, odkopne kreslo na kolieskach. Vykročí k dverám. O kanceláriu sa delí s dvoma kolegyňami, s Dianou Jeden a Dianou Dva. Prestanú klepať, zreničky rozšírené, mlčia.

No tak ma vyhodí, uškrnie sa Markozi odo dverí.

Šéf, presnejšie vedúci prílohy ekonomického týždenníka, sedí vo vedľajšej kancelárii. Markozi zaklope, počká, až ho vyzvú, a vstúpi.

Do nosa mu udrie pach obdratého koberca a nikotínom napáchnutých záclon okrovej farby. Z okna vidno betónovú opachu obchodného domu, ktorý postavili na sklonku predchádzajúceho režimu.

Šéf na Markoziho nepozrie, neponúkne mu miesto.

Chvíľu je ticho.

Markozi pozoruje zoschnuté rastliny v kvetináčoch. S uspokojením konštatuje, že zatiaľ sa mu nezvýšil tep. Myšlienky zbesilo cválajú. Vžíva sa do roly prepusteného. Prvé dni sa bezmyšlienkovito povaluje na gauči. Potom študuje adresár, roztraseným ukazovákom prechádza po telefónnych číslach. Dobrý známy, užitočný známy, nepoužiteľný známy, takmer neznámy a tu mi chýba meno. Adresár znechutene zahodí. Prejde do kuchyne, otvorí chladničku a vyberie fľašu načatého bieleho vína. Takéto dni. Kráča im v ústrety.

Pekná práca, hundre vedúci prílohy. Zapodieva sa cigarou. Zjavne sa pokúša odrezať jej koniec. Kôpka tabaku pred ním svedčí o značnej nešikovnosti.

Hľa, šéfko, pomyslí si Markozi. Dostal chuť na lepší život. Lebo teraz už môže. Snažil sa, pridali mu, kúpil si ďalší symbol svojej narastajúcej prestíže. Stane sa bonvivánom a svojimi záľubami vnesie kus noblesy na toto bezútešné, no nepochybne kreatívne oddelenie.

Doteraz mu cigarety bohato stačili. Čo sa stalo? Pravda, v poslednom čase ich začal fajčiť, ako to povedať, aristokraticky? Dym vyfukoval nad seba a cigaretu držal medzi prstami vertikálne. Márna snaha. Robustná náтура aj tak prerážala na povrch. Biele košeľe so zlatými manžetami len podčiarkovali neopakovateľnú roľnícku eleganciu. A tie riedke fúziky! Statkár každým cólom.

Zlepšuješ sa, chlapče, cedí slová vedúci. Od Markoziho je mladší bezmála o desaťročie. Drob-ný kovový predmet, ktorým šťura do cigary, mu spadne na klávesnicu. Našiel som zopár chybičiek, ale nič tragické, mávne. Opravil som ich, zmenil titulok. Korektorky na tom už pracujú.

Ďakujem srdečne.

No... len pomaly, priateľko. To nie je všetko. Vedúci prílohy zdvihne pohľad od cigary. Chvíľu si Markoziho premeriava, potom znovu zameria svoju pozornosť na cigaru. Tá minulé streda, tá ti len tak neprejde, rozumieš?

Myslel som ...

Markozi, priateľko. Ty nemáš myslieť. Ty máš byť v strehu. Si predsa novinár. A novinári musia byť čo? No vidíš. A majú byť deň-noc čo? Poruke. A teba tu v stredu, po štvrti, už nebolo. Vyparil si sa ako taký smrad. Ako mi to vysvetlíš?

Článok som odovzdal. Fejtón som chcel dotiahnuť doma. Aj inokedy to robím tak. Šlo o niečo súrne?

To nech ťa láskavo nezaujima. Vedúci prílohy nechá cigaru cigarou a ustarostene si vzdychne. Myslel si si, že sa uleješ, čo? Že som taký chumaj, že nič si nevšímam, čo? Tak to teda, kamarátko, tak to teda nie! Nebol si tu, keď som ťa potreboval, a to je problém. Tvoj problém. A tento problém budeme musieť vyriešiť. Lenže nie teraz, lebo o piatej máš tlačovku, takže vezmi auto, Modrú Dianu a šmýkaj.

Tlačovku? vydesí sa Markozi. Ja predsa na tlačovky nechodím.

Venoval si sa budhizmu, či nie? Máme v meste lámu Van Daaga. V Parku kultúry a oddychu. Diana o tom vie, berie diktafón. Fotograf už stepuje na mieste činu. Nestrácaj čas, dovidenia. Keď už bol Markozi pri dverách, vedúci prílohy ešte doložil: A nezabúdaj, my dvaja sme sa ešte neporátali.

Markozimu stúpne tlak. (Markozi nevie naisto, či naozaj. Vtedy sa ešte svojím tlakom nezapodieval. Komplexného vyšetrenia sa síce zúčastnil, lekárka mu niečo vysvetľovala o diastole a systole, ale nepredpísala nijaké lieky, nenariadila kúpu tlakomeru. Bolo to pred niekoľkými rokmi? Minulý týždeň? Alebo sa to len stane?) Zatne zuby, ale dvere za sebou nezabuchne.

Tak čo? pýtajú sa obe Diany jednohlasne. Zreničky rozšírené (opäť), pery poodchýlené, tón (ľahkej) kancelárskej hystérie.

Nevyhodil ma, zlostne im nato Markozi. Pre zmenu nekopne do stoličky, teraz mu prekáža povysunutý šuplík písacieho stola.

Dobrá správa, nie? raduje sa nefalšovane Diana Jeden, ktorá si pre svoju neodmysliteľnú modrú šatku vyslúžila (od vedúceho prílohy) prezývku Modrá Diana. Vravela som ti, že nemáš sa čoho báť. Si talentovaný a šéf ťa má naozaj, naozaj veľmi rád, ver mi.

A čo tá pojebaná tlačovka?

(Keďže miestnosť, v ktorej pracujú dve Diany a Markozi, susedí s kanceláriou vedúceho prílohy, z okna vidno tú istú budovu, sivožltý monolit obchodného domu – práve naň sa teraz Markozi díva. Predstavuje si parkovisko pred obchodným domom, oproti terasu lacnej, zadymenej kaviarne s ošľahanými slnečníkmi, vzdialený škrípot elektricky, prepálenú zásteru servírky. Potom, vnútri obchodného domu: lenivé pohyblivé schodiská, znudených zákazníkov, pestrejúce sa haldy tovaru, dusivé ovzdušie.)

Ale, ale, Markozi! pohoršuje sa (naoko) Diana Dva, čiernovlasá elévka, aktualizovaná katolíčka. (Boh nie je mrzút. Naopak, je to kamarát do voza i do koča, otvorený každej psine. Ved' inak by nebol vložil do svojich stvorení zmysel pre humor. A nielen do nich. Aj ich zovňajšok vymýšľal s citom láskavého satirika. Diana Dva: Na stretko chodí taký mladý kaplán a ten vie úžasne rozprávať. Má husté plavé vlasy, dlhé, taký chalanisko, a ten nám to hovoril. To s tou psinou. Že Boha treba inak chápať. Je to úplne inak, Markozi, čudoval by si sa.) Markozi! Mierni sa! Musíš takto škaredo rozprávať?! Koketne prevracia oči Diana Dva, okružla tvárička, ktorá sa počas obedňajších prestávok dráždi Markoziho rozličnými otázkami. Či má frajerku, kedy bude svadba, koľko chcú mať detí a či si už zháňali byt. Diana Dva nie je tučná, ale ješ' neprestáva ani v redakcii. Nedojedené ohryzky nezahadzuje, necháva ich zhníť na tanierikoch, ktoré sa z času na čas vynoria spod niektorého štôsu papierov. Rodená optimistka, hrdá na svoju ľubozvučnú materčinu a prстонárodné obyčaje. Ťarbavá koketéria, neškodné klebety, mineráلكvé fľaše na okenici, prázdne nádoby od jogurtu, neumytá lyžička, prilepená k adresáru, zoschnutá pomarančová šupka na telefóne, pikantné komentáre na konto hviezd galerijného sveta. Až ju prestane baviť žurnalistika, určite sa z nej stane naslovovzatá umenovedkyňa.

Ale nie! Žiadna tlačovka, vysvetľuje Diana Jeden. Máme dohodnutú audienciu. Osobnú. U lámu. Našiel si pre nás tridsať minút. Netešíš sa?

Dajsamisvete.

Ale Markozi! splasne dlane Diana Jeden. Určite sa tešíš. Nehovor, že nie. Koho tu chceš balamutiť? No tak! Tešíš sa? Pozri, teraz je trištvrte na štyri. Máme tam byť presne na piatu. Keď si pomyslí, že sa budeme musieť prebrať cez dopravnú zápchu... Rýchlo vymysli jednu, dve otázky. Ja som si už niečo načmárala. Ale isto aj ty sa chceš lámu na niečo spýtať. Študoval si budhizmus, či nie?

Nič mi nenapadá. Nikto ma nemôže prinútiť. Kurva, padám domov.

To nemôžeš! zdúpnie Diana Jeden. Chceš ma v tom nechať samu?

To naozaj nemôžeš, pridáva sa k nej Diana Dva, nesúhlasne krútiac hlavou. Šéf ti nakázal, tak musíš poslúchnuť.

Markozimu sa zahmlí pred očami. Už je to tu zas. Stráca istotu. Akoby sa mu telo začínalo rozdeľovať. Zažil to už neraz, ale netuší, čo s tým. Čo spúšťa tieto stavy? Dakedy zúrivosť, inokedy slasť. Zavše opitosť a raz ho to zachvátilo iba tak, na ulici, uprostred pokojného, slnečného dňa. Akási vibrácia, ako keď udrieme na ladičku a chvíľu sa nedajú rozoznať jej pevné kontúry. Elektrina.

Epilepsia telesných obrysov. Zneistené hranice, oslabená ochrana. Akoby sa mu z tela vyčlenilo ďalšie, neviditeľné telo a krôčik od neho odstúpilo. Markozimu sa zdá, že dajako presiakol do tej druhej, subtilnejšej telesnej schránky. Mení sa na pozorovateľa, no nie nestranného, ale plne zainteresovaného, krajne chúlостivého. Znepokojeného, zvedavého, zmäteného. Nejednoznačná situácia, nerozumie jej, nerozumie ničomu, otázky domrzajú aj v noci. (Toto telo. Moje telo? Komu patri? A toto tu, ktoré leží vedľa mňa? Kto uvrhol túto izbu do tohto vesmíru? A kto ju zariadil? Kde sa vzala táto budova? Čo je toto za mesto?)

Nič si nenecháva pre seba, zápisník jeden neokrôchaný. V sychravom Umierákove sa mi vodilo ako prasať v žite. Umierákov sa na mňa usmieval, umelými chrupmi, samozrejme. Priliehavejší by bol názov Usmievákov. Stručne povedané, celé dni som sa povaloval. A nasával ako ploštica. A kam sa len gebuľa moja otočiť vládala a kam len oko dohliadnuť chcelo, všade samý talentovaný jedinec. V bare si ku mne prisadol dlhovlasý mládenec. Tie mihalnice ma okamžite opantali. Počul som, že ste novinár, vraví. Momentálne nič nepíšem, cerím sa polichotený. Súdim, že ste asi dosť sčítaný človek, pokračuje mládenec. Zakaždým vás tu vídam s knihou. Mládenec sa nervózne zasmieja. Nakloní sa ku mne. Potrebujem radu. Napadlo mi, že azda vy... (Aha, už som vo veku, keď si odo mňa začínajú pýtať rady?) Ved' toľko kníh, čo ste tu v poslednom čase... O čo ide? pýtam sa. O moju záverečnú prácu, odpovedá šuhaj. Zvolil som si tému Socha v čase a priestore, ale postupne som sa dostal k otázke vyhorenia. Ako to, že v súčasnosti je také rozšírené? A už aj u mladých. Každý druhý zo spolužiakov... Mám podozrenie, že nie prvýkrát zažívame takéto časy... Idete na to zo správneho konca, chválím ho. Ale ako by som vám mohol poslúžiť? Mohli by sme sa porozprávať, navrhuje, niekde inde. Teda, nemyslite na nič neslušné, chcem, aby ste mi poradili... Dajaké užitočné knihy. Číta sa mi síce ťažko, trpím dyslexiou, ale nevzdávam sa. Bojujem. Usilovne trénujem. Piatok večer? znie môj návrh. O niekoľko dní v tom istom bare, s Frflošom. Sedemdesiatročného Frfloša všetci neznášajú. Raz vylepil jednému konceptuálnemu umelcovi zaucho. Frfloš mi rozpráva o Lucasovi, ktorý tu pracoval ako čašník. Potom ochorel na zriedkavú vírusovú chorobu. Nákaza sa mu dostala do celkom nenápadnej ranky na palci. Rok strávil na vozíku, ale už sa pomaličky zotavuje. Lucas sa venoval hudbe, bicím, študent tunajšej umeleckej akadémie. Dyslektik, poznamenáva Frfloš. A dodáva: ako jeho brat, Boris. Ten tiež študuje kreativitu. A čo Johann? pýtam sa na ďalšieho bývalého čašníka. Aj ten trpí dyslexiou? Istá vec, prikývne Frfloš. A tiež študoval tam, kým tu žil. Dnes vyučujú čokoľvek, tak sa vrhol na komiksy. A čo Mandula? vypytujem sa ďalej. Mandula študuje sochárstvo (v tej istej kreatívnej ustanovizni). Videl som jej písmo, podľa mňa je dysgrafička, informuje ma Frfloš. A nepochybne sú všetci nadaní! jasám. Až také horúce to zas nebude, tíši ma Frfloš. Skôr ide len o riešenie, povie a urobí veľavýznamnú pauzu. O aké riešenie? pýtam sa. Toto je, zasnávuje ma Frfloš, mimoriadne tolerantná, starostlivá krajina. Zaručene nikto neskončí na smetisku. Všetci sme jedineční, hodnotní, neopakovateľní. Trampoty s rozoznávaním farieb, s čítaním a písaním písmen, s rečou a komunikáciou nemôžu predsa byť žiadnou prekážkou, ak niekto túži po umeleckej dráhe. A kto po nej túži? Ten, komu sa, často oprávnene, znevideli duté pravidlá každodennej mašinérie. Znevideli sa mu a teraz akosi nevládze zdvihnúť ruku alebo riť a prikočiť k činu. Chytiť sa poriadneho remesla. Také nemehlá kedysi končili ako učitelia. A, ako napísal americký klasik, kto nevedel učiť, z toho sa stal obávaný telocvikár. Dnes sme už ďalej, aj za svetom telocvikára existuje svet, ďalší život, život v nespútanej kreativite. Napochytre založené akadémie, vystlané slobodomyselným, nekonvenčným personálom, roztvorili svoju vlúdnu náruč a prichýlili každého životom drveného záujemcu. Pobudnú si tam pár rôčkov, vyrobia tucet nepríťažlivých inštalácií, potom ich škola vypluje a absolventi sa budú môcť na čerstvom vzduchu zoznámiť s hŕfmí ďalších borcov, čo nevedia, kam z konope. Podnetná atmosféra. Čo s remeslom, ktoré je remeslom len metaforicky? Prichádzajú zlaté roky, roky skutočného alchymistického kvasu. Pekní, príťažliví jedinci s plochými bruchami, s nízkym pudlom, krásni, len trochu bezradní, trochu analfabetickí. Ale

zadrž slzy (či už smiechu, alebo plaču), veď súbežne sa rodí nový globálny jazyk. Predbežne som ho označil za makakčinu. Boris, tento urastený krásavec s melancho-lickým pohľadom Elvise Presleyho, pamätáš si ho? To on nás kedysi zoznámil, posadil ma k tvojmu stolu, spomína s nostalgiou Frfloš. Vyučil sa za aranžéra výkladov. A nielen tu robil čašníka. Zovšadiaľ ho však rýchlo vyhodia. Nie je schopný chodiť do práce načas. Mýli si číslce na budíku.

Hentá sa z prdu len tak ľahko nepoloží

Bistro oproti budove, v ktorej sídli redakcia. Klimatizovaná miestnosť vonia čerstvými hriankami a pomletou kávou. Z dômyselne rozmiestnených reproduktorov sa šíri mrazivý nu-jazz. Podchvíľou ho prehlušuje chrčanie kávovaru. Zariadenie nevelkej miestnosti: pochrómované stoličky a stoly s okrúhlou sklenou tabuľou.

No tak, pane, rozprávajte. Oproti Markozimu sedí vycivený holohlavý mních v tmavočervenom háve.

Naozaj sa nemôžem sťažovať... spustí Markozi. Mních ho okamžite prerušuje:

Nepýtam si od vás sťažnosti, ale hlásenie. Hádám vám tie dva významy nesplývajú?

To bola len taká úvodná barlička. Slovná okrasa. Takpovediac pastelový mostík. Chcel som ním vyjadriť len toľko, že sa mi vodí skvele. Mám výborného šéfa.

K veci.

Nemožno povedať, že by bol pomstychtivý. Nezvyšuje hlas, k dámam sa správa galantne, mužov neponižuje. Nikomu sa neposmieva. Keď nemôže svojich podriadených pochváliť, aspoň ich povzbudí. Nezneužíva svoju funkciu. Nenadrapuje sa. Je nielen šlachetný, ale aj šlachtický. Nosí zásadne bielu košeľu a fajčí kvalitné cigary. Pozná aj Mozartove menej známe kusy, tie nedokončené. Lo Sposo Deluso. L' Oca del Cairo. Srší iniciatívou, ale nie otravnou. Keď situácia žiada riešenie, nepovie, že odvtedy dovedy bude od nás očakávať nápady. Neprisvojuje si mozgovú prácu druhých...

Pán Markozi, ale ja som od vás nežiadal, aby ste mi tu peli chvály na svojho nadriadeného. Chcel som len hlásenie. Rozumiete mi, však?

Rozumiem veľmi dobre. Ponamáčali ste ma už do všelijakých vyberaných šlamastík. Vy a vaši kumpáni. V každej šlamastike som musel okúsiť obe strany barikády. A aký je z toho úžitok? Nevieť, komu mám držať stranu. Bol som ušliapnutým žiačikom, čo sa spolu s inými nešťastníkmi triasol v zadýchanej triede, a bol som aj učiteľom, ktorý sa na tých smradochov musel dívať spoza katedry posypanej kriedovým prachom. Prsty mi páchli zatuchnutou špongiou. Myslíte, že som z toho mal plezír? Bol som pacientom, čo sa krčil v dusných čakárňach, a krátko nato som sa už ako ošetrovateľ zašival na ošetrovniach, len aby som sa nemusel škriepiť s nemocnými a s ich príbuzenstvom. Zakiaľ v jednom okamihu som bol bezstarostným čitateľom novín, v nasledujúcom som sa už plahočil po meste s diktafónom vo vrecku. Prežil som istý čas v koži dôverčivého príjemcu, aby som potom tvrdol v redakciách, kde sa fakty vylepšovali podľa toho, čo sa písalo v akýchsi nedotknutelných manuáloch. Bol som pri tom, keď sa vymýšľali túžby čitateľov.

No vidíte, povie mních a usmeje sa. Váš pobyt nie je celkom bezvýznamný. Získavate nevšedné skúsenosti. Obohacuje vás to. A nás tiež. Potrebujeme mať vaše oči, pokožku, póry, útroby, mozog. Vaše prednosti aj chyby. Začínate sa na veci pozeráť akoby z odstupu, z výšin, panoramaticky, akoby z našich pahorkov a príbytkov, ale pritom súcítne, takpovediac znútra, spod kože pozorovaných objektov. Ste prítomný v sebe i v tom, koho pozorujete.

Ibaže mi je to nanič, vraví rezignovane Markozi. Nanič. Tu ma už nikto nepotrebuje. Najlepšie bude zdrhnúť.

Mních sa usmieva. Spojí prsty a povie:

Celkom pokojne. Odcestujte si, kam len chcete. Len sa konečne prestaňte sťažovať. Neublíži to ani vám, ani nám. Vaša misia môže pokračovať aj za hranicami tohto života.

Človek by nečakal, že takáto diera sa môže pochváliť až dvoma nemocnicami. Tú staršiu vybudovali začiatkom minulého storočia a dnes v jej priestoroch sídlia tri oddelenia: psychiatria, centrum liečenia závislostí a doliečovací ústav. Markozi však pracuje v takzvanej novej nemocnici, na opačnom konci mesta.

O pani vrátničke (vyše šesťdesiatročnej) sa povára, že vo svojom bytíku ochotne hostí dobrodružne založených mládencov. No veď sa na tej zvráskavenej, silno primalovanej tvári nezračí ani nič iné, len a len prísľub vzrušujúcej jazdy. Markozi si predstavuje starenín byt. Falošné perzské koberce, lacný krištál, zatuchnuté záclony, vytrvalé tikanie kyvadlových hodín, navlhnuté koláčiky na mise, zožltnutý čipkový obrus. Portrét zosnulého manžela. V sekretári fľaša nedopitého hruškového likéru.

Bréránko, pozdraví Markozi vrátničku, ktorá čosi prežúva.

Nazdar, odvrkne tamtá a položí si dlaň pred ústa.

Markozi prejde po dlhej, zatiaľ ešte vymretej chodbe Centrálného príjmu, otvorí ťažké kovové dvere s mliečnym sklom a mieri k výťahom.

Nastúpi a stisne tlačidlo s číslicou jedenásť.

Nevyšťudoval žiadne remeslo, pokojne by sa mohol stať novinárom. (Lenže ešte nenastal čas, píše sa rok 1986 alebo 1993). Nič nepredstiera, a tak si všetci myslia, že v jednom kuse luhá. Navyše, skadiaľsi vypriadi, že holduje hazardným hrám. Lenže nikto ho ešte nevidel v spoločnosti starého Besrakiho, pijanského Turka s dlhým červeným nosom, vychýreného kartára. Tento Besraki má podivnú úchylku. Zakaždým, keď odvezie do márnice mŕtvolu, nešupne ju hneď do boxu a netrieli späť na oddelenie, ale posadí sa v kancelárii k písaciemu stolu, otvorí správu o úmrtí a číta ju dovtedy, až kým sa nerozplače. Človek na svojom mieste. Nie ako Markozi, ktorého by mohli zamestnať kdekoľvek. Prepláva životom, stopu nezanechá. Pozajtra skončí možno v bufete na prízemí ako pomocná sila objemnej, večne rozosmiatej bufetárky. Kto by s ňou nechcel pracovať? Zdravá, široká žena. Bipolárne poruchy osobnosti, čistky v samospráve, vnútropolitická skaza či zamotané medzinárodné situácie jej zaručene netrhajú žily.

Markozi sa prezlieka do pracovného úboru. Biela košeľa, biele nohavice, erárne sandále. Chrbtom k oknu. Z jedenásteho poschodia mesto ako na stole. Na nespratanom stole. Flaky po červenom víne, prevrátané poháre, zhúžvané papierové obrúsky, omrvinky, kôstky a kostičky, pomarančová šupa.

Markozi zabuchne dvere kovovej skrine, vyjde z miestnosti, zamkne. Uberá sa na oddelenie.

V „skleníku“ sestričky štrngajú skúmvkami, vypisujú sprievodky. Pacienti sa šuchajú po slaboo osvetlenej chodbe.

Dala som Werksaigovi, chváli sa Soňa, keď sa s Markozim (o niekoľko hodín neskôr) ocitne osamote v dennej miestnosti. Chvíľa na oddych. Desať hodín. Pacienti naraňajkovani, lieky rozdane, riad odpratany.

Markoziho Sonina otvorenosť spočiatku posmeľovala. Namýšľal si, že Soňa sa doňho buchla a takto mu naznačuje ohotu zblížiť sa. Istý čas si myslel, že Soňa si len vymýšľa, aby v ňom prebudila záujem. Čoskoro však zistil, že všetko je inak.

Vybalí si sendvič. Ale prv než si z neho odhryzne, povie:

A?

Nebolo to bohviečo. Soňa si znudene mieša instantnú kávu. Spustí: Predvčerom v sadrovni. Nevyzliekli sme sa úplne, rozumieš. Na vyšetrovacom stole. Gumené prestieradlo, raz-dva sme mali pod ríťou mláčku. Netrvalo to dlho. Rýchlovka. Roztrhla som si nohavičky. Werksaig zo mňa vykázol v poslednej chvíli.

Urobil sa mi na brucho. Podal mi gázu. Kto to kedy videl? Gáza škriabe. Papier, hučím naňho. Lepkavý magľajz na prstoch. Chápeš. Hovorím, nič bombastické. Možno na inom mieste, v inom čase... Ale aspoň si pritom nepradol. Ako primár Sarabajka.

Ty si dala aj Sarabajkovi? Markozi prestane na chvíľu prežúvať. Až teraz cíti, aký je ospalý.

Ach, to nie. Ale Briga áno. Tá mu dala.

Briga? Fakticky? No toto!

Markozi si nevdojak spomenie na študentské roky. V poslednom ročníku na gymnáziu to už väčšina mala za sebou. Chlipný zálusk dýchal z každého kúta malého mesta. Chúlil sa pod bránami, vo vysokých, pošmúrnych chodbách, v kôlniach, v opustenej plynárni. Ruja bez konca. Bezuzdne vyčíňala v kabínkach na kúpalisku, v záchodoch kultúrnych domov, v lesoparku za mestom. Natrhnuté pančuchy, zahodené nohavičky, skrútené prezervatívy. Väčšina to mala za sebou. Len on, Markozi, a ešte pár chudákov sa márne pokúšalo. Nič im síce nechýbalo, mali patričnú výšku, súmerné plecia, žiaden bachor, no ani tak neupútali pozornosť pojašených žabiek. (Z vtedajšieho pohľadu, v tom veku to, samozrejme, neboli žabky, ale hotové ženy, kusy, tornáda.) Počas voľnej hodiny Markoziho priatelia sa odkradli na povalu gymnázia, kde usporadúvali preteky v masturbácii. Pozývali aj Markoziho, ale on nebol súťaživý typ. Prví budú poslední. Nezaujímal ho ani rýchlosť, ani dostrel. Po škole nešantil s rovesníkmi, len blúdil ulicami, nedotknuteľný odľud. Nečistý, akoby mu spod kože presvitало akési odpudzujúce svetlo, otupný purpur katolíckej ostýchavosti. Potom nastúpi sem, do nemocnice, podpíše prvú pracovnú zmluvu na dobu určitú. A čo tu nájde? Čo tu kypí? Čo tu striehne? Tá istá pažravá bujarosť.

Čo si? Včerajší? Všetci to vedia. Ale už sa to skončilo. Sarabajka fičí s inou. Alebo sa vrátil k manželke. Ozaj. Počul si? Sumatra. Asi ju odposil výletom na Sumatru. A že komu sa žije!

A to máš od Brigy, že Sarabajka si pri tom prdol? Markozi odlepuje z jazyka kus servítky.

Už ani neviem.

A nevadilo jej to?

Vyškolená zdravotná sestra! Hentá sa z nejakého prdu len tak ľahko nepoloží.

Keď vyzeralo, že noc bude pokojná, Markozi sa väčšinou odobral do sadrovne. Počúval tam rozhlas po drôte. Alebo si pomaly čítal Katovu pieseň. Na vyšetrovacom stole si ľahol na brucho a tak čítal. Nezriedka sa mu pritom postavil. Fantaziroval o Soni. Predstavoval si, ako a kde prišla o panenstvo. Určite ešte na strednej zdravotnej. Baby s takouto postavou nemajú šancu, o poctivosť prídu už pred plnoletosťou. Na internátnej izbe ju prilahol nadržaný učeň z elektrotechnickej priemyslovky, dva-tri nárazy a hotovo. Pot, ponožkový smrad, cigareta. Hrubé prsty, špina pod nechťami. Ukazovák stisne tlačidlo na kazetovom magnetáku. Zaznie kovový pátos syntipopovej odrhovačky.

A teraz budeš chodiť s Werksaigom? Fešný chlapák. Mocné plecia, pevné brucho.

Ešte neviem, pokrčí Soňa plecóm. Zošpúli pery a zamyslene si začne prezerat nechty. Nerozhodla som sa. Ale on by asi chcel. Asi dosť. Pýtal sa ma, že či by mi vadilo, keby sme si dali... repete.

A?

Ach, neviem. Asi by mi to nevadilo. Keby potom vážne začal so mnou chodiť.

V sadrovni?

V sadrovni je dusno. Každú chvíľu tam môže niekto vtrhnúť.

A čo Briga? Tá už dala Werksaigovi?

To teda neviem. Ale čo ma do Brigy?

Werksaig mal oficiálnu „tajnú frajerku“. To mu však nebránilo, aby opreteky obtrtkával praktičanky, mladé pomocné robotníčky, o čosi zrelšie upratovačky, diétne sestričky, čerstvé medičky, frustrované lekárky aj ostrieľané pumy, ktoré náhodou šli okolo. Oficiálna „tajná frajerka“ nebola nik iný ako internistka Ticklishová. Ťažko povedať, či jej manžel (plavovlasý, krehký krásavec s iskrivým pohľadom františkánskych misionárov, chirurg z ôsmeho poschodia) niečo tušil. Sestričky leteli naňho, ale on nič. No a tu, na jedenástom, si doktorka Ticklishová vymohla taký rozpis nočných služieb, aby sa do sýtosti mohla venovať svetaskúsenému bambusu svojho amanta.

Všetko odviata. Šteklivosť, nenásytnosť, neukojenosť, sliny. Preč, rozplynuli sa. Mestečko prikrýla ďalšia vrstva prachu a odpadkov. Soňa sa vydala za inštalatéra alebo murára, porodila mu dve-tri deti, stĺstla a v kolobehu okresného zdravotníctva zotrúva do dôchodku. Briga sa odsťahovala na druhý koniec krajiny, do iného, podobne zúfalého mestečka a otvorila si kozmetický salón. Werksaig nechal

nemocnicu nemocnicou a vrhol sa na kariéru závozníka. Vlasy vypadané, pod tielkom masív pívneho brucha, pokožka brunátna. A Sarabajka? Šedivý chren, ale ešte šarmantný. Doktorka Ticklischová sa rozviedla a dala sa dokopy so synom istého miestneho zazobanca. V súčasnosti spolu vedú malú súkromnú kliniku v Peru, tvorivo spájajú najnovšie výdobytky zdravotníckeho priemyslu s tradičnou medicínou miestneho obyvateľstva. Trópy sú trópy. Palmy sú palmy, banánovníky sú banánovníky. A vyhasnuté vulkány sú vyhasnuté vulkány. Morský vánok zázraky stvára.

Markozi a Diana Jeden na koberci. Vedúci kultúrnej prílohy predklonený. Zaťatý buldog, plecia napäté, čelo zvrátené, ruky skrížené na písacom stole. Cigara dymí.

Veľa ste tomu nedali, čo? Borci. Únava materiálu, však? Dianka, neviem, kde ti blúdila tá tvoja šikovná myseľ, ale že si nebola stopercentne prítomná, to je betón. Ved' vidím predsa, čo vidím. Od takej schopnej novinárky by som...

Vedúci, lenže láma...

Láma, láma. Raz za desať rokov máme takúto návštevu v meste a vy dvaja ste sa nevedeli chopiť šance. Najmä ty, Markozi. Ostrieľaný harcovník. Vraj budhista! Aký si mi ty budhista?

S budhizmom nemám nič spoločné, protestuje Markozi.

Netáraj sprostosti, odvetí vedúci. A ten holohlavý chlapík, s ktorým som si tak zanietene diskutoval v bistre, to bol čo zač, há? Admirál prezlečený za himalájskeho svätého muža? Bistro... Pekne pokračuješ. V bistre vysedávať, pri pivečku, cez pracovný čas. Nakoniec si tam presťahuješ aj počítač a odtiaľ budeš úradovať. Veľkomožný pán redaktor, tak trochu sa mi zdá, akoby ti tvoj elán začínal vyprchávať. Chystáš sa azda vyhorieť? Povedz včas.

Markozi pokrčí plecom, na tvári rozpačitý úsmev.

Neusmievaj sa, keď s tebou hovorím!

Diana Jeden zasiahne:

Pán vedúci, on to nemyslí zle. Premýšľa.

Diana Jeden sa obráti k Markozimu. Premýšľaš, však? Povedz nahlas, že premýšľaš. Povedz, že si to nemyslel zle.

Markozi sa strhne. Pozrie na Dianu, potom na vedúceho.

Čo to tu na mňa hráte?

Vedúci kultúrnej prílohy vstane, podíde k oknu a otvorí ho. Markozihu hysterický výbuch si nevšíma. Tľoskne jazykom a takto prevráti:

Priateľko Markozi, ja sa s tebou nebudem natahovať. Mne je šum a fuk, či si ty troska, alebo trasorítka. Keď chceš vyhorieť, nech sa páči, vyhor si, bežkaj, pokojne si vyhor ako slečinky z učtarne. Len mi tu nekas vzduch. Buď hráš s nami, podľa mojich pravidiel, alebo sa spakuješ a vaya con dios. Intelektuálov a bohémov, ako si ty, som už zažil tucty. Nie som dnešný, nemysli si. A kde sú teraz? Spláchol som ich, jedného za druhým, ani smrad po nich nezostal. Túžiš ich azda nasledovať? Lahká pomoc. Splachovač je v správnej ruke. V mojej. Ale neodbáčajme od témy. Keď nevieš naskočiť na rozbehnutý vlak, skotúľáš sa z násypu. Buď sa dochrámeš, alebo skončíš ako ním. Po tom ti srdce pští?

V žiadnom prípade, pán vedúci, odpovedá Markozi tak pokorne, až to vedúcim hrkne.

Strieľaš si zo mňa?

Diana Jeden opäť zasiahne:

Nie, pán vedúci, to by si on nedovolil. Markozi, ved' povedz, že by si si to nedovolil.

Kuš, Modrá! zahrmí napajedený vedúci. Pomaly prejde k Markozimu a zastane tesne pred ním.

Nevädzové oči sa rozšíria. (Pozri ho, aj oči má modré, nielen šatku.) Čistú, súmernú tvár Diany Jeden zastierajú chmáry. Autenticky sa starostí. Je to skrátka svätica. Tichá, poctivá, pracovitá žienka. Žiadne úklady, len úprimné zámary.

Vedúci chvíľu uprene hľadí do Markoziho očí. Zjavne si vychutnáva svoju moc. Potom sa vráti k svojmu stolu, schmatne popísané hárky. Text (rozhovor s lámom Van Daagom) blčí červenou. Podčiarknuté riadky.

Vedúci hromovým hlasom (akoby hrozilo, že čochvíľa prepukne do hurónskeho rehotu) číta:

Ludia si pitím vyvolávajú pocit pohody, alkohol im dovoľuje byť vlúdnejšími k priateľom. Ale aj tak ich zmáha pocit akejsi viny. Prečo? Lebo sa im zdá, že pitím poškodzujú svoju sebaúctu. Väčšinou však ľuďom nič nie je, pijú len z nudy. Nejednen úradník má v zásuvke fľaštičku, z ktorej si príležitostne, medzi návštevami vedúceho oddelenia, schuti uhne. Alebo počas obedňajšej prestávky navštívi bar, aby sa zbavil pracovnej únavy...

Vedúci sa odmlčí. Potom zaútočí:

Priateľu, Markozi, nože mi prezrad', kam si týmto všetkým mieril? Lebo krk na to dám, že do tejto témy lámu nevohnala Modrá Diana, ale ty.

Diana Jeden zasiahne:

Ale pán šéf... Náhodou spojenie budhizmu a alkoholizmu môže byť zaujímavé, pútavé, vzrušujúce. Čitatelia si väčšinou tieto okruhy nespájajú...

Už som ti povedal, Modrá, aby si mlčala. Rozprávam sa s Markozim. Tak čo, Markozi, čo mi povieš?

Úplne normálne odpovede.

No hej, povie vlúdne vedúci prílohy. Odpovede sú normálne, chvalabohu, že aspoň tie sú normálne. Ale tie otázky! Naozaj nič lepšie ti nezišlo na um?

Kníhkupectvá sú zavalené príručkami o budhizme. Čitateľ si tam nájde všetko, čo sa chce dozvedieť. Ale len v zriedkavých prípadoch píše o vzťahu medzi budhizmom a alkoholizmom.

Ale kultúrna príloha ekonomického týždenníka nie je osvetový leták! poučuje hromovým hlasom vedúci.

Nie? A ja som si myslel, že osveta sa má šíriť všetkými prostriedkami. Najlepšie cez dennú tlač.

Vedúci krúti hlavou a číta ďalej:

Alkohol je slabý jed, ktorý sa môže premeniť na liek. V perzskom ľudovom príbehu sa hovorí, že pávu sa vodí dobre práve vďaka jedu, ktorý vyživuje jeho systém a dodáva lesk jeho periu. Či sa z alkoholu stane jed, alebo liek, závisí od nášho vedomého pitia. Vedomé pitie účinnok premieňa. Uvedomenie znamená vyostrenie systému, ktorý sa tak stane inteligentným obranným mechanizmom. Alkohol sa stáva deštruktívnym iba v prípade, že podľahneme žoviálnosti...

Vedúci sa chytí za čelo a zhlboka si vzdychne.

Markozi, nezdá sa ti, že sú to táraniny?

(Markozi sa najprv rozpačito díva do dlážky. Potom sa jeho pohľad presunie na zadoček Diany Jeden. Pevný, ale nie príliš drobný. Priliehavé šaty sa jej lahodne lepia na telo, ba vidno pod nimi aj žliabok na zadku. Dva-tri roky a svalstvo začne ochabovať. Ak si, pravda, kráska s nevädzovými očami nezaradí do týždennej rutiny návštevy posilňovne.)

Žiadne táraniny, prehovorí Markozi pokojným hlasom. (Rozčúlenie dosiahlo vrchol, cíti ospalosť, akoby v ľahkom tranze.) Láma Van Daag, vysvetľuje trpezlivo, tento sexuálne nespútaný, tantrický vták len tlmočil názory Trungpu Rinpočeho.

Koho? zhúkne vedúci netrpezlivo. Nečaká však na žiadnu odpoveď: Ale to je vlastne jedno, nezaujímá ma to. Na, tu máš, povie a strčí hárky s textom rozhovoru do Markoziho ruky. Upraviť, prepracovať!

Nemôžu spať

V sadrovni tak dusno, že na spánok ani len. Okrem toho aj tu, ako všade v tejto bezpohlavnej si-vej barabizni, prenikavý pach premangľovanej plachty. A kadečoho iného: potu, prdov, moču, persterilu.

A exitov.

V umyvárni niekto zvracia.

Markozi počká, až robustný telefón aj po štvrtý raz. Lenivý. Živa, odtrhá pohľad, ani sám nevie od čoho. Utrmácanú fyzickú túto od okna. Blikajúca panoráma mesta.

Spúšťa sa z tvrdej bielej. Pod stehnom gumená plachta. Kdesi v kostre zapuká. Nedvíha hneď, musí dbať na svoju, nech si nikto nie, že toto. Že on. Len pokojne. S chladnou myslou i krvou. Hlavne s tou druhou. Pomaly. Lebo len nikto si, že toto.

V nočnej nezvykne vyspávať. Každú chvíľu niečo: telefón, odbery, príjem. Krvmočexit. Nevadí mu, že zakázané. Jeho kolegovia? Neštítia sa patientskych. Na ktorých ráno ešte. Živé alebo mŕtve. Premôže ich nečinnosť, premôže ich nuda. Keby tak tušili, na čo všetko Markozi. Mali by ho za ešte divnejšieho: **gyanús alak!** Čertichber. **Le vannak baszva.**

(Zátvorky?) (Aj tu.) (Čo je to za jazyk?)

Áno, čo je to za reč? húta Markozi. On nemá s ňou, on jej rozumie dobre, akoby mu materčinou bola. (Nie je?) Ale keby cudzinec. Keby ten sem a ucho natrčil. Tak čo? Počul by dva prepletené jazyky. Ani by ich od seba nie. A keby aj. Ktorý by mu pripadal bizarnejší?

Telefón vytrvalo.

Nočojé?! vbrechne do aparátu naucho zlostne. Predstiera ospalosť. Očkom na nástenné a vidí: čo nevidieť padne. O necelých šesť. Ubehlo to. Nonekričhop, stále je tu telefón a v ňom hlas z oddelenia.

Áno, už idem, živne. Užjetotu. Niečo zrejme nie je v. Inak sladký hlas. Asi nová. Žabka. Ale im predsa nedávajú nočné. Či? Zmenilo sa dačo?

Markozi ešte nepozná všetky. Veď iba pred týždňom ho sem. A ešte aj vrodená ostýchavosť.

V noci na oddelení chladno. **Szar izoláció.** (Čo je toto za reč? Turečtina! Jasné, že turečtina. Lúbezná materčina ošetrovateľa Besrakiho. Ten prašivec vraj z Anatólie. Ale je to vôbec? Čo ak len výmysly. Besraki musí byť odtiaľto, žiadny Turek.) A jeho, Markoziho, vyštvú z teplej sadrovne. Šesť minút pred tým, ako bude po. No tak o čo, že zas dajaký **marhaság**? Isto nejaká totálna táto. Klystír. Alebo sa skydol. Na chodbe neborák. Čo sa na záchod. Nad ránom. Gebuľu o kvetináč. (Hlúposti! Kto by umiestnil kvetináč na chodbu oddelenia, kde panuje neustály frmol? Ba veru ho tam raz, prechodne.) Alebo sa vytyčkoval na paplón. Ale čo si si, Markozi, upiekol, tak to teraz. Pekne. Ty si chcel. Tak ne-horekuj. Si sa pchal, keď sa pýtali, kto chce na chirurgiu. Nikto ťa sem násilne. Skúsenosti zbierať. Po tom ti srdce prahlo.

Naozaj nikto ťa. Vraj nikto. Dokopali ma sem. **A rohadékok.** Vykývať s mladším. Posraná proletárska bagáž. **Fogd már be, faszkalap!**

A títo starigáni stareckí, teraz musia? Čo nedrichmú v pokoji? V kuse sa musia? Mrviť? Furt niečo, furt niekam. Osemdesiatka ho už vlečie k jame, náhrobný má už vykresaný, naleštený, už iba dátum, buržujeden, a ja nemám ani len byt. Ani rodinu. A to všetko pre takýchto. Neobležia, deň a noc za minerálkou slintajú, potom sa skydávajú alebo grcajú. Jeden aby zbieral.

Prichodí si tu cudzí. Záchvevy, nervozita. Len aby to nebol... Už len to by. Teraz, keď už len štyri. Prečo tak pomaly? To len dve. Kým zo sadrovne, okolo výťahov, potom ťažké dvere a do skleníka k sestričkám, že čo? Naozaj len dve? Čo sa v takýchto deje s časom? Len aby to nebol... Ale bude, veru bude. Čo iné? Odbery predsa nesúria. Počkajú na dennú zmenu. Ale čo! Glykémie nepočkajú. Ale tie až o siedmej. Tak predsa: exit!

Ak áno, tak to znamená, že zavolať ďalšieho službukonajúceho. V celej budove len dvaja. V noci. Toľko ošetrovateľov vraj má na trinásť poschodí stačiť. Ale ak smrť len teraz, hodinu-dve určite treba. Až potom dolu, do suterénu, do vetrístej, biedne osvetlenej chodby. Do tmy, potom ďalšie kovové dvere, inovať boxov, plus štyri stupne. Okolo nahé, meravé trupy. V mlákach vytečených mokov. V kokteile moču, krvi a vody. Žalostná malinovka. Ovocná po záručnej. A v tej šťave pupky.

Rád jött a bolondéria, Markozikám, šibne Markozimu myslou.

Ešte raz od začiatku. Ak naozaj, ak tu naozaj niečo zgeglo (mužalebožena), tak teraz, podľa pravidiel, počkať dve hodiny. Či náhodou? Predsa len? Lebo čo ak? Či tak, či onak, to už bude

záležitosť dennej zmeny, **fiacskám**. Ale čo ak už dve hodiny fuč a jeho len na záver? Aby sa cho-
pil. Čoho? Plachty? Postele? Vozíka? Slúchadla? Áno, slúchadla. Aby tu nemusel hore-dolu. Ved':
načomáštelefón? A fakt! No a čo keď do suterénu? Elektriny tam predsa jesto. Potkany? Jakživ ich ešte
nikto nie. Noačo? Aj tak tam môžu. Nebuďmalý.

Ačoženámztohovyplyva, **öregem?**

Exit, daj nech, ty tam hore zbabelo tróniaci, aby to nebol exit. Aby to nebol len taký pasívny,
biedny zgeg. Hocičo iné: pokus o saminu samozrejme, že v náhlom afekte; hnačka na posteli; senilné
šmatlanie po chodbe a potom kolaps; prudký hysterický záchvat; hocičo. **Akármilyen baromság!**

A ak predsa exit. Z takého tepla, z tepla sadrového pachu, do takej kosity? Medzi nehybných,
čo tam vyčkáajú na funebrálnych kozmetikov, na ceremónie. **Múltkor** tam ležalo čo? Dobreživené
embryo, dohotovené bábä, lebčička polorozpítvaná. A čo? Pred sebou sa teraz budeš? Vyťahovať?

Riedka smradľavá malinovka, pupky v rozklade.

Čo si si to chcel práve našepkať? Že v rozpuku? V rozpuku rozkladu?

Nemajú rána ani noci. Pokoja nemajú. Baaniboha: v kuse hynú a len si hynú a hnijú. Rozpít-
vané hlavy, civíš ako v kine, v živote (v zatiaľ ešte krátkom, nehotovom) si ešte nič také.

Až potom mu svitne. Markozimu. Hoci on by to s takou istotou asi nie. Že jemu. V takej tme.

Qu'est-ce qui se passe? bliafa Markozi zvesela na mladú. Hľa, čepiec aký pevnučký,
nepoškrvnenučký. Nie dlho, čosabojíš. Čosastarieš. Pricvála dáky chujko primárko alebo **fiatal medi-**
kus a raz-dva bude pod ním. Mladá, kyprá.

Čože? valí ospalé reflektory neskúsená na Markoziho. Čože to tu hablaťoluješ?

Markozi ju chvíľu ľutuje. Prisládká na takúto špinavú lopotu.

Usmeje sa jej do sklopených. Plachá je, oporu hľadá. Vzhopsačloveče. Táto nemusí hneď
zvedieť, komu lepí viac. Zlyháš a roznesie sa to.

Ptám se voč de, opeká Markozi svoj humor ďalej.

Veď práve, neviem, tisne zo seba mladá. Ja som len myslela, či by si sa nešiel so mnou...
pozrieť... do desiny. Zdá sa mi... ale nie som si celkom... Len sa pozrieť. Nazrieť. Odo dverí. Že čo. Ba-
benka na desine len sedí a. Nehýbe sa. Nehovorím, že. To nie. Možno ju treba len... odprevadiť. Zjavne
sa kamsi vybrala. Možno len zbiera sily. Spýtať sa jej, čo chce. Kam má namierené.

Podme teda, povie Markozi hlasom rozhodného. Podme, ničoho sa neľakajme, za minulosťou
nebanujeme.

Mladá sa usmeje, možno sa aj osmelí, nasleduje nebojácneho ošetrovateľa.

Ej, pomyslí si Markozi, veď táto malička musí vedieť, čo je so starenkou z desiny. Musí to
vedieť. Vie, že s tou je už veru amen. Tá si už pátričky preberá na pravde božej. Tak čo mi to tu pred-
vádza, táto spotená laň? Do čoho ho zatahuje? Spýtať sa, čo chce. Kam má namierené. Mítvej sa
spýtať.

A kde sú ostatné? vyzvedá Markozi.

Šli si zdriemnuť, rozpačito nato spod čepca. Môžu. Ťahajú dvadsaťštvorku. Vymenili si služby,
teraz ťahajú.

Rozumiem, zahundre Markozi.

Vojdú do desiny, na špičku ňufáka si nedovidia. Srnka klapne zapínačom, neón sa rozblíkava.

Spíace sa nepohli.

Netreba, šepne Markozi a chytro zhasne. Zobudíš ostatné.

(A či na tom záleží? S kým sa tu poberáš súcitiť? Nuž, s nikým, len vyhnime sa cirkusu, všakže.

Manéž je voľná. **Ezek meg durmoljanak.**)

Tam je, šepne laň.

Len silueta. Časť z nej. Oproti oknu.

Vidím ju, odšepne Markozi. Cíti, že začína byť obdivovaný. Táto veverička: **micsoda csaj!** A on,
on je zrazu: **micsoda férfi!** Vzápätí **gyorsan** pustí lesnú z hlavy a pristúpi k resuscitačnej.

Lebo na takej, na resuscitačnej, s mrežami, na takej sedí silueta.

V podpazuší studený pot. Nemocnicou prefukuje.

Silueta: ani dych, ani záchvev.

Žije? štekne šepky netrpezlivo hentá spod čepca.

Netuším, mávne nervózne Markozi.

Preglgne hnus a skloní sa nad meravú. Prihovoriť sa. Aspoň otázku v zmysle akože a-čože-vy-tu-takto-o-takomto-čase. Babenka?

Markozi sa prizrie a vidí:

Vráskaňa má ju meravo rozďavenú – dych žiadny, čierňava mrazivá. Pohliadne jej do očí.

Do tých miest, kde by mali (tradične) nachodiť sa oči. Všetko je jasné. Nehybné ako rôsol.

Hotová je, syčí Markozi ku kyprej pod čepcom. Pod', uložíme ju. Akože spí, rozumieš?

Troska jedna zožltnutá, uzmyslela si vydýchnuť v pozitúre vskutku nevšednej, v sede, chodidlá vsuchnuté do papúč (huňatých), chrbtica zaklonená dozadu, hlava zaseknutá medzi mrežou a matracom. Očiústa: naširoko. Tak aj takto sa dajú kopytá... Potichu, potme, pritom extravagantne. Cestou. Na trón. Čobyne! A čosi-kamsi, z jasného neba dokvitla Zubatá a babenke nedovolila, aby si poslednú potrebu vykonala. Jediným švihom ju skosila. Zubatá má nevyčerpatelný zmysel pre čierny. **Tiszta undor!**

Markozi teraz probuje vypáčiť lebeňu nehybnej. Takúto pozitúru. No kto to kedy.

Zasekla sa parádne, zahundre. Vzápätí ho uchwáti zlosť a začne mŕtvou lomcovať.

Tak ty sa nehneš?! zasyčí a poriadne mykne vychladnutou.

Na dotyk ako filé, z chladničky práve vytiahnuté.

Navela ju vypáči. Teraz ju natočiť správnym smerom. Súbežne s posteľou, do stredu. Akoby len spala.

Dones dačo, zavrčí smerom k ceckani stehnatej pod čepcom stojacej. A vysvetlí: Podviažeme sánku.

Ceckaňa ako ovalená, chvíľu otáľa, potom odcupitá.

Markozi stojí pri meravej, po zátylku sa škriabe.

Ohyzda jedna, prečo práve teraz musela? Kedy asi jej motor dovrčal? Pred hodinou? Ach, zase úvahy o čase? Pred dvomi?

Markozi sa k nej posadí. Únava mu oprie ruku o mrežu. Pošúchať si viečka? V takomto prostredí? Pri tejto, v ktorej sa už spustil? Nebude to nebezpečné? Aj tak ho srbí celkom inde. Tak si teda pošucha ohanbie. Šuchne prstom o ovisnutého. Už aby bola stehnatá späť! Keby nie takto, keby nie toto, tak by ju povalil, mladú, neskrotenú. Alebo aj tak by ju povalil, čo by nie, aj v prítomnosti tejto vychladnutej – na tú chvíľu by ju zgúlali pod posteľ. **Nem lenne rossz, az biztos! Egy kis hajnali kettyintés!**

Pozrie na stuhnutú. Ešte oči jej treba. Dajako skonsolidovať. Nakloní sa nad ňu a skúsi jej viečka zatisnúť. Odtiahne ruku, pozoruje, čo sa bude diať. Chvíľu pokoj, no hneď na to sa po jednom, lenivo otvoria. Rybí pohľad.

Žiabä, ktoré medzitým priplachtí s kusom gázy, mlčky pozoruje Markoziho úsilie. Markozi si všimne jej čerstvo narúžované pery.

Takže tak? **A kis dög!**

Uložia tuhú, prikryjú ju. Mladá podáva ošetrovateľovi gázu. Ten sa zrazu zháči:

Ak jej podviažeme bradu, prezradíme sa. Okamžite všetkým svitne, že sme zadrichmali a nevšimli si, že toto a hento. Že už dobré dve hodiny, ak nie viac, táto si tu takto pekne mŕtvo, ako keby sa nie. Radšej ju nechajme tak, akože spí, rozumieš. Iba ty by si z toho mala zle. Nie ja. Nie tvoje kolegyne. Ty.

Dennej poviem, že som si nevšimla, vynachádza sa mladá. Že som si myslela, že spí. Starým sa to často. Že v spánku. Dostala rohynol. Zaspala ani zarezaná.

Zarezaná? uchechtne sa Markozi. Chceš povedať zaseknutá.

Mladá upraví prikrývku, gázu strčí do vrečka. Málokto odchádza takto v pokoji.

Markozi aj sestrička vykročia na chodbu. Markozi za sebou opatrne privrie. Mlčia. Lacný ťažký parfum, nočný pach mladého ženského podpazušia. Markozi si predstavuje, ako hladí sestričku

po stehne. Pančuchy. Nájst' gumičku. Narúžované pery sa poodchýlia. Predstava precitne, dáva sa na útek, je fuč.

Vtom sa rozletia dvere oddelenia. Silueta moletnej sestričky. Denná zmena. Trieli rovno k Markozimu a sestričke.

Pohúžvaná červená tvár. Amorfná napuchlina, zrejme vysoká konzumácia buchtičiek a cestovín. Nevyspaté kukadlá. Žoviálne zívne:

Na, mi van, gyerekek?

Semmi, cedí Markozi v odpoveď. Prace sa kade.

Hajaj, tudom én jól, nepoddáva sa bruchaňa a šibalsky na žaburienku. Tá sklopí, slová žiadne.

Z izieb šuchoty. Prdy, vzdychy, zívnutia. Vrzgania. Akoby trupy a končatiny obsahovali spráchnivené drevo.

Minden rendben? vyzvedá objemná, maliček v uchu. Začuje za sebou šuchot papúč a prv, než by mladá stihla odpovedať, zvrtné sa a polovtipom zahuláka na kontúry potkynajúcej sa trosky:

János bácsi, ha'maga mé'nem alszik, mi?

János bácsi namiesto odpovede ťarbavo priskakuje k tlstani a poriadne ju v páse stisne.

Žmurkne na Markoziho a takto rečie:

Édes Marika, mindig csak magácskára gondolok, oszt' nem t'ok alunnyi!

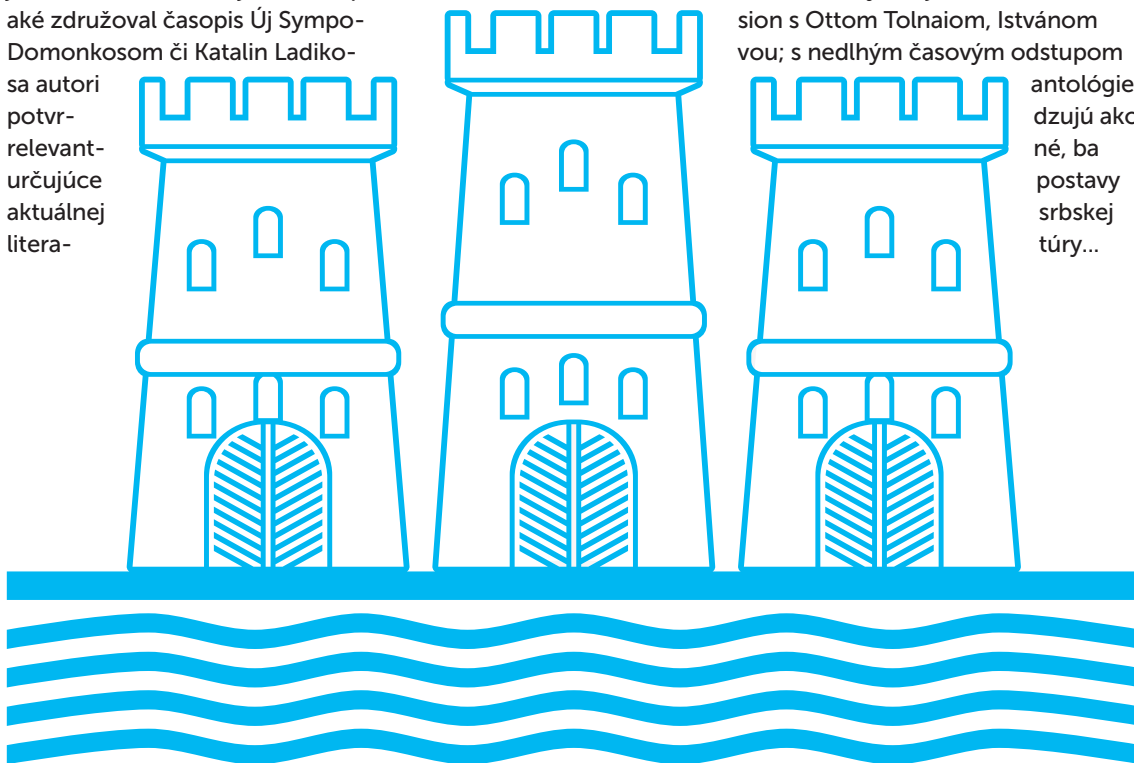
(úryvok z pripravovaného románu)

Vilo Zurian (1978), vlastným menom Jozef Bresztánszky. Pestovateľ zeleniny, filozofii a literatúre sa venuje len príležitostne. Žije v nevelkej obci neďaleko Galanty.

NEOLIT

Mladšia novosadská básnická scéna

Pred piatimi rokmi vyšla v Kultúrnom centre Nového Sadu (v spolupráci s centrom pre mladú literatúru Neolit) – v istom zmysle prelomová – antológia novosadskej mladšej poézie nazvaná O čosi sa hrá (Nešto je u igri). Jej autori výrazne poukázali na zmenu zorného uhla, zdršťujúcu sa poetiku, ale aj na intenzívne vedomie kontinuity, nadviazanie na špecifické osobnosti vojvodinskej neoavantgardy šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov – Miroslava Mandića, Vujicu Rešina Tucića, Vojislava Despotova, ale aké združoval časopis Új Symponkosom či Katalin Ladikos autori potvrrelevanturčujúce aktuálnej literatury... antológia dzuju ako né, ba postavy srbskej túry...

Zo srbských originálov vybral a preložil Karol Chmel.

Prelož napoly

Na stole je papier
Prehni ho
Stlač
Prelož napoly.
Origami.
Vytvor vtáka z papiera.
Vytvor tisíc vtákov z bielych papierov.
Polož ich na stôl.
Zapni televízor.
Vytvor vojnovú situáciu.
Obsaď mesto.
Rozsekať mŕtvoly.
Vstúp do chrámu.
Pomodli sa k bohu.
Zhromaždi ľudí
Do kolón.
Do táborov.
Udávaj takt.
Začni s pochodom.
Vytvor situáciu.
Opri sa laktami o stôl.
A pokojne pozoruj papierové vtáky.

Veľký otec

Mám 110 rokov
no som len adolescent
v konflikte s veľkým otcom
dvadsiatym storočím.
Veľký brat nie je nič
oproti veľkému otcovi.

Často rozmýšľam o vlakoch
mám nepokojné sny
vázy zo skrine zmizli
a chýba aj gramofón v kúte izby
pohovka na psychoanalýzu
zostala prázdna.

P.S. Pohovka je stará a ošúchaná. Vyskakujú z nej pružiny.

Zámková dlažba

Ó áno
Vyšiel som z aikida
A vošiel do bytu tvojich rodičov.
Bol nedeľný večer
Sedeli sme v tvojej izbe
Modré múry
Žlté vankúše na dvojsedačke.
Počúvali sme Boba Dylana
A Hard Rain's A-Gonna Fall
Mp3 na hard disk zhrnul
Všetku našu poéziu
Na obrazovke tabuľky s výsledkami
Ktosi z periférie naliehal
Aby radikálne vyrúbali les.
Nuž
V aikide som sa naučil
Ako udržať bod na mieste
V tomto obrazkovom šoku.
A teraz
Čo teraz?
Prijať peniaze?
Vydržím.
Nekompromisne chodím
Po novovybudovanej zámkovej dlažbe.
Ako si mám poradiť
Za nových okolností?
Hrozí mi oheň z obrazovky.
Ktosi spálil fanzin mojich priateľov.
Virtuálna skutočnosť & primitívne rituály.

The End

Vari je ešte stále možné uverejniť
Zapečatenú izbu
Z ktorej sa už neozýva
Existencialistická prázdnota?
Toto je tá izba.
Už v nej neleží človek
Vykúpaný v potôčiku krvi
Nie je tu avantgarda
Hoci po parketách
Sú porozhadzované exempláre Svätokrta
A osobný počítač v kúte
Vymýšľa stratégiu
Zostavuje štruktúru expedície
Ktorá dobyje severný pól.
Je tu všetko
Ale človek tu nie je.
Zostal len
Zle poskladaný manifest
A niekoľko zabudnutých písmen
A interpunkčných znamienok.
Nikdy sa nebude tancovať tanec
Na zelenej lúke.
Publikácia je uzatvorená.
Zapečatená.
Expedícia nepredstaviteľná.

V ihličnatom lese
 Militantní avantgardisti opúšťajú XX. storočie
 S prilbami na hlavách pochodujú v hlbokých drevákoch
 Predtým zjedli macdonaldovský hamburger
 A prežili úder tomahavkom
 Básnici opúšťajú poéziu
 Jazyk je dezintegrovaný
 V móde je neorealizmus
 Premietaný na bielom plátne
 V amfiteátri lekárskej fakulty
 Nechajte ma oddychovať
 V ihličnatom lese
 Ovoniavam škatuľku zápaliek v horskej drevenici
 V lese počuť hluk
 Avantgardisti prežili
 No neušli dostatočne ďaleko
 Nezostalo nič
 V žalúdku trčí hovädzie mäso
 Rozváľaná reštaurácia
 A kráter
 Nevieť kadiaľ von z lesa
 A chcel by som byť vodca
 V lese sa chodníčky rozvetvujú
 A jazyk je dezintegrovaný
 Východ z lesa neexistuje
 Prežiť je nemiestne
 A ešte nemiestnejšie je
 Objaviť sa pred publikom.
 Armáda odpochoďovala
 Obraz pekla je nejasný
 Hluk už nepočuť
 V žalúdku trčí hovädzie mäso
 Nechajte ma oddychovať
 V ihličnatom lese
 A zapáliť drevenicu
 Jedinou zápalkou zo škatuľky

Siniša Tucić (1978, Novi Sad)
 básnik, esejista a multimediálny umelec.
 Autor básnických zbierok **Betónová kóma**
 (Betonska koma, 1996), **Krvavý prsník**
 (Krvava sisa, 2001), **Nové domoviny** (Nove
 domovine, 2007) a **Náboj** (Metak, 2012).
 Spoluautor a spoluzostavovateľ zborníka
O čosi sa hrá (Nešto je u igri). Syn legen-
 dárneho básnika srbskej neoavantgardy
 Vujicu Rešina Tucića.

čiasi žena

simone de beauvoir je žena jeana-paula
sartra
škaredá ropucha je princova žena
hadia nevesta je žena drevorubača dobrého drevorubača ktorému je všetko odpustené
stačí ak sa bude kajať
tess gallagherová je žena raymonda carvera
djamila boupacha je žena alžírkej slobody
medúza FLN
deflorovaná pivovou fľaškou francúzskych vojakov každý má
svoje slabosti teda aj Pani a dievčatká sú nečisté
a skazené
také skazené a tak nečisto vinné za zvädzanie na skazenosť
na príprave s nimi spolupracuje žena z fakulty nabitá logickými postupmi
a pravidlami
dubravka djurić je žena miška šuvakovića
jasna manjulov je žena slobodana tišmu
šálka je žena kávy aj čaju
strana je žena politikov
gitara je maznavá žena hudobníkov
žena je čiasi žena
jej meno sa odohráva v stanovenom poriadku
vandana šiva je žena ekofeministickej vzbury
echo je narcisova žena dvojník mierne vyšinutá
fenomenológia ducha je hegelova žena
aj keď nevedno na akej ulici býva kde zanecháva citrónové flaky
lebo nijaká ulica nemá meno po filozofovi nanajvýš po literátovi a ostatných
národných buditeľoch žena býva
v republike bojovníkov trtkov hrdinov
multiplikácia je žena rozumu reprodukcia je žena boha
srbka je žena barbarogénia decivilizátora
srbsko je žena ktorá vždy zomiera mladá a zjavuje sa ako
xénia prepôvabná veľkomučeníčka
ako aj všetky mŕtve lásky

SPOTREBA

vstala som do pizdy materinej
vstala
zatúžila aby sa celý môj život zmenil na hobby
odišla som do svojej FB záhradky a
zasadila Zebra Plant Chom Pu C. Spirali Sunshine
odfotila líšku
poliala rastlinstvo
sústredila sa na písmená
a dorážala si všetky prsty na klávesnici
vstala
a pokračovala v nadávaní
zaplatila za všetko za čo sa dá zaplatiť
účty potraviny lístky na mhd
recyklovala
tak troška prevalila alaina badioua
vek-storočie-zviera
oškľbala
prelievala opakujúce sa dni počas ktorých sa pracuje aby sa míňalo
deň čo deň skurvene veľa míňalo
a poriadne som stisla zuby
tak akosi kultúrno-politicky
aby som zasa nevstala do pizdy materinej

Maja Solar (1980, Záhreb)
vyštudovala filozofiu na Filozofickej fakulte v Novom Sade, kde dodnes pracuje ako asistentka. Účastníčka performancií a poeticko-politických akcií divadla **Poetske rupe**, zostavovateľka a spoluautorka antológie **O čosi sa hrá** (Nešto je u igri). Za prvú básnickú zbierku **Makulalalatura** (2008) získala Brankovu cenu za debut. Redaktorka literárneho časopisu **Polja**.

Kto
je
kto
pred
pokladňou
v supermarkete

Špióni, fízli a udavači
Fašisti, národnári a tí, čo nenávidia ženy
Paranoici a maniodepresivisti
Neurotické matky a sadistickí otcovia
Ešte udýchaní a stoporení cudzoložníci
Sklamaní maniaci
Dôstojní pedofili
A voyeurí.

Ospanliví
Pomočení
Vydráždení
Vyejakulovaní
Zahovnení.

Životné potreby sú nevyhnutné.
Ako napájadlo pre zver.

Obed,
modlitebná
knižka

Obed – priateľ všetkých;
Pán Boh na stole pred nami.
Myká sa.
Prebúdza sa zo zlého sna.
Ohmatáva si rebrá.
Ovoniava chutnú omáčku z vlastnej lopatky.
Nervózne nazerá do našich pohárov.
Prehrabne šalát.
Ospravedlní sa. Náhlivo odchádza.

Zapaľujeme sviecu a čítame modlitbu.
Skrúca nám črevá.
Našťastie sme šialenci s anjelskými krídlami.

Preto tá pavučina.

Na hrobe východoeurópskeho básnika

Na básnikovom hrobe
Kopulujú motýle.
Snežienky ho prijímajú odzadu.
Hrobár onanuje v chládku.

Je májové ráno.
Ploskačka lacnej pálenky je prázdna.
Zapečatená čiernou zemou
Je na nej trocha slnka
Pod ňou pandravy
Rozožierajú lacný pornografický časopis
Vidno ružovkastú černošku
Celú rozloženú a spotenú
Akoby zápasila o život
O vzduch
V čiernej zemi
Vo všeobecnom hnutí a dekompozícii.

Začína pršať.
Blatisté kvapky jej deformujú tvár
Stekajú po krku a chrbte.
Potom mizne
Prikrytá bielym plátnom.

Zapínanie.
Kroky.
Papierová vreckovka sa zvíja v blate.

Poetky Osteurópy

Nemajú prsia
Nežné oči
Biele ruky a štíhle prsty
Nemajú dlhé nohy
Rozparok na stehne
Čipkované okraje nočnej košele
Nič podobné nemajú.

Ach,
Ako ich Starci budú ľúbiť?
Kde ich budú zľahka potľapkávať?

Kto ich bude milovať
Okrem
Ganešu vzdelaného boha s chobotom.

Nad podrezaným telom v ktorejkoľvek občianskej vojne

Nad podrezaným telom
Nosy vypukliny čelných kostí
Spodná pera
Čeľusť
Tu a tam rozžiarený koniec cigarety
Oči.

Krátke pohľady občas záchvev faciálneho nervu
Nadávka
Zrýchlený dych.

Nahá šnúra na bielizeň
Prázdnota atmosféry
Oblak joni
A dážď.

Potom obraty brúch hrudných košov
Hrbolce kolien
Skróta falusy
A
Komiksový obláčik pre vtipný komentár.

Nika Dušanov (1978, Osijek)
vyštudoval srbský jazyk
a literatúru na Filozofickej
fakulte v Novom Sade.
Uverejnil básnickú zbierku
Vrhač nožov (Bacač noževa,
2005, 2012), je zastúpený
v antológii novšej novosad-
skej poézie **O čosi sa hrá**
(Nešto je u igri, 2008).

ANTIPOÉZIA

Ale preboha, Artur, veď toto nie je poézia

Paul Valéry

Ústa máte plné sračiek...

Chcela som povedať: plné poézie, milý môj Skerlić!

Isidora Sekulić

Poéziu zvyčajne tvoria
básne ktoré sú zložené
z veršov. Dlhších aj kratších.
Poézia ponúka názor básnika
na život a veci. Odmieňa sa
za každodennú skúsenosť kontrastom,
asonanciou a angažovanosťou.
Poéziu spoznáme podľa toho že
ju píšú básnici.
Básnika spoznáme podľa toho že
publikuje v časopisoch je veľmi márnomyseľný
a kamaráti sa s básnikmi.
Lenže okrem poézie existuje aj niečo
čo nazývame antipoézia.
I keď jej odrezali krídla antipoézia má
obyčajne osem nôh.
Pod maskou lásky antipoézia
v noci pohne všetkým čo poézia
cez deň postaví.
Antipoéziu prirodzene píšú antibásnici.
Antibásnika spoznáme podľa toho
že praví básnici
ho spomínajú iba v zlom.
Okrem toho antibásnici píšú a publikujú
výlučne keď potrebujú prachy.
Antibásnici sú všade okolo nás
v noci vychádzajú zo svojich sarkofágov
pripravení vymeniť svoje antibásne
za pár litrov piva.

Telefonická báseň

Nikto ma nepočúva keď vravím
Poézia je tu. Aj tu. Tu.
Ešte tu. Deň čo deň tu.
Tu. Tu tuuuu tu tuuuu
Tu tuuuu tu tuuuuuu.
Ďalšie prerušenie spojenia.
Výluka. Zlý odhad
komunikačnej tolerancie,
nerešpektovanie termínu vyrovnania
dlhu. Už je to tak. Ale aj literatúra je
len ďalšia dcéra starej fľandry
pošty. Postupne rozširuje svoje
pátranie a ponúka na výmenu
ilúziu blízkosti a pripútanosti.
Prítomnosť poézie. Ach áno!
Absencia niekoľkých z nás. Počuje
to niekto? Je niekto
pripravený na telefonát? Nasleduje
pointa dôstojná zloženého slúchadla:
touto básňou asi nezaplatím svoj
nasledujúci telefónny účet.

Bojan Samson (1978, Osijek)
vyštudoval srbský jazyk a literatúru
na novosadskej Filozofickej fakulte.
Debutoval roku 2007 básnickou
zbierkou **Superblues**, je jedným
zo spoluautorov antológie **O čosi
sa hrá** (Nešto je u igri, 2008).
Príležitostne píše texty pre rockové
skupiny, venuje sa literárnej kritike.

PETER ŠULEJ

hommage à ma

osadník

hoc v junáctve už strojca veľkých vecí
v krčme na podhorí na ježka pije
s potomkami sikulov slávných tam
zvestoslav

aviatika kedys´ milana praotca našich múz
zanechal apolón foibos strelec neomylný
s vlasom nemytým malíčkom zlomeným
takto vrael:

„polhodinovú choreografiu letu stíhačky
kanalizačnú sieť hravo zaznamenám
na štvrtku papiera zdrap“
potom ako to bolo keď robil cagea:
„u nás sú všetky uhly pravé
nenatlačím ich predsa aj do vašich partitúr!“

(v minulosti mnohí
v budúcnosti zas len niektorí
vyvolení pozdvihnú žezlo titanov
v prítomnosti priesečníky spoja)

no a básne...

m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m
m m m m m m m m m m m⁽¹⁾

a ešte slová zola dartuzza:

blázni sú tí ktorí v hudbe vnímajú len zvuk

[zmiešaný zbor [:zabudol si v snehu slák:]]

(už sa predlžujú tieň a zručanina žakýlu mizne)

dost dávno žiadny zvuk
príležitostne sem tam tuk

bez elektriny

kurva upil sa na smrť

[mužský zbor [:v trinástom:] [:stále ešte žije:]]

keď mu nedovolili zodrať sa
nie veru ako niekto šťastný:

in sinu templi rollo quiescit

a se vastatae conditae normanniae pater ac primus dux

labore qui fractus occubuit octogenario maior an cm xxxiii

bolo to dávno //

nakoniec lamenty a zbožné priania:

ojojój!

udajte nám smer

nech sú z nás

letci plavci kormidelníci

odvážni smelí...

lodníci

[zbor plačiek [:všetkým bol všetko:] [:aby získal všetkých:]]

/ nezniesiteľná súvzťažnosť osí ich dočasne rozpojila

// ... študoval labana

vtáctvo nebeské

rozsypaná guľatozrnná

noty

daroval mi huby

tu duca tu signore e tu maestro

1) adamčiak, milan: m, z cyklu typoraster (vizuálna poézia), 1969/1970, písací stroj na papieri, rozmery 21 x 41,5 cm, vlastníctvo p.š., publikované s láskavým zvoľením autora

hommage à ma

■
|||
■ ■ ■

PETER ŠULEJ

NÓRA RUŽIČKOVÁ

4 situácie

Štyri videá Anny Daučíkovej z cyklu **33 situácií**, ktoré prostredníctvom fotodokumentácie predstavujeme v tomto čísle časopisu Kloaka, vznikli v roku 2012 a boli premiérovito prezentované na výstave **Anamnézy** v Galerii U Dobrého pastíře v Brne (19. 1. – 27. 2. 2013) v podobe štvorkanálovej projekcie.

Ide o projekt, ktorý zatiaľ nie je dokončený, z plánovaných tridsiatich troch videí existujú len štyri. Zároveň jediná verejná prezentácia tohto projektu sa uskutočnila mimo Slovenska, v síce geograficky a kultúrne blízkom, ale predsa len zahraničí. Ako diváčka a interpretátorka teda pristupujem k dielu, ktoré nie je úplné a ktoré momentálne ani nie je verejne dostupné – v istom zmysle teda budem slovami vyplňať určitú medzeru – domýšľať nedopovedané a sprítomňovať neprítomné. Treba poznamenať, že toto interpretačné nastavenie sa až tak radikálne nelíši od mnohých iných prípadov, v ktorých sa objektom interpretácie stávajú komplexné vizuálne diela, pri ktorých sú diváčky a diváci často odkázaní len na nejakú zo značne redukujúcich foriem dokumentácie. Napriek tomu sa mi tieto „paratextové“ skutočnosti žiada v tomto prípade zdôrazniť, pretože ladia s charakterom a témou diela aj s osobnou históriou autorky a jej pozíciou v kontexte slovenského umenia.

Východisko a jadro projektu tvorí osobný archív spomienok – historiek, ktoré sú

geograficky a časovo situované do bývalého ZSSR, konkrétnejšie do Moskvy, kde autorka v osemdesiatych rokoch žila. Opisy situácií, v ktorých dochádza ku konfrontácii jednotlivcov (intelektuálok a intelektuálov) so štátnou mocou reprezentovanou úradníkmi a agentmi, sú do videí vložené vo forme textu vytlačeného na kancelárskom papieri formátu A4. Autorka materiál orálnych historiek zoštylizovala v angličtine a štruktúrovala ho do podoby protokolu, ktorý má grafickú podobu tabuľky s rubrikami. Hlavičku tvorí údaj o meste a roku konania, nasleduje konkretizácia miesta – názov inštitúcie a opis prostredia, charakterizácia zainteresovaných osôb, opis samotnej situácie a napokon poznámky pod textom, ktoré dopĺňajú a konkretizujú dôležité aspekty jednotlivých situácií. Spôsob spracovania textu evokuje formát úradného zápisu – svojím dôrazom na vybrané faktické údaje a neutrálnou formou podania, v ktorej sa znejasňuje zdroj informácií (nevieme, kto presne a z akého hľadiska tu vypovedá). Z charakteru údajov uvedených v tabuľkách sa dokonca zdá, akoby boli jednotlivé historky poskladané z výpovedí z viacerých zdrojov. Texty však vo viacerých ohľadoch tento úradný formát prekračujú smerom k filmovému námetu a scenáru, to je podporené dôrazom na vizuálny a priestorový aranžmán situácií a ich záverečným vypointovaním. Autorka tieto „scenáre“ vo svojich videách neinscenuje, nedáva im žiadnu konkrétnu vizuálnu podobu, túto úlohu prenecháva divákovi. Predsa však tieto texty vkladá do určitej scény – nepredkladá divákovi holý text, ale text vsadený

vo vizuálnom poli. Tak ako majú svoje konštantné rubriky textové tabuľky (place, persons, situation, notes), tak aj usporiadanie objektov snímaných videokamerou a pohyb kamery sa vyznačujú postrehnuteľnou konštantnosťou. List papiera s textom je vo všetkých videách pripevnený na okennej tabuli v interiéri obytného priestoru, vedľa textu je pripevnená dobová fotografia, ktorá ako dôkazový materiál dopĺňa text (domnievame sa, že zobrazuje hlavných protagonistov situácie). Kamera švenkuje po priestore, píše, kľže, preostruje na rozhraniach prostredí, predmetov, rámov a rámcov, spomalí a zastaví sa na texte, aby nám umožnila prečítať ho – tu sa čas pozerania stáva časom čítania. Ničomu inému v priestore, dokonca ani osamelej ľudskej postave (ďalšia konštanta), sa nevenuje sústredenejšia pozornosť. Kamera síce vykonáva pohyb, ale nie preto, aby nás doviedla a nasmerovala k niečomu konkrétnemu, skôr sonduje – sníma vzorku priestoru a času, ktorý očividne nezodpovedá času a priestoru textového naratívu. Slová tu nepriliehajú ku skutočnosti, s ktorou bezprostredne susedia. Napriek tomu máme silné nutkanie si ich s ňou spájať, hľadať indicie, ktoré prepájajú predmety a najmä postavy snímaného prostredia so zaprotokolovanou situáciou. Nič dôkazne presvedčivé však nenachádzame. Medzi situáciami opísanými v texte a situáciami zachytenými kamerou nie je očividná súvislosť. No naše divácke nastavenie sa pri prechádzaní od jedného k druhému mení – režim mocenských vzťahov opísaný v textoch

projektujeme do (nemých) konštelácií objektov a interpretujeme prostredníctvom neho aj dispozície snímaného priestoru a napokon aj prítomnosť a „správanie“ kamery v ňom.

Namiesto konvenčného vzťahu scenára a scény, ako ho v podobe inscenovania realizuje film alebo divadlo, sa nám tu ponúka iný (menej zjavný) vzťah analógie. Autorka umiestnila v každom z videí list papiera s textom a fotografiu na okennú tabuľu, teda na priehľadnú hranicu interiéru a exteriéru. Okno je miestom, kde sa súkromný priestor otvára do verejného priestoru – je to rozhranie, miesto vzájomných prienikov dvoch sfér. A práve prienik dozorných mechanizmov sovietskej diktatúry (situácie sú datované rokmi: 1945, 1976, 1982, 1984) do sféry súkromia a intimity, respektíve vzájomné prieniky a previazanosť sféry verejnej a súkromnej, tematizujú aj texty. Miesto, kde sa na sklo nalepí papier, sa stáva nepriehľadným, metaforicky však aj fotografiu, aj text môžeme interpretovať ako „priehľad“ do iného času a rozhranie dvoch priestorov s ich odlišnými pravidlami ako rozhranie dvoch temporalít.

Autorka v projekte spracúva autentický materiál svojich spomienok, s určitou rezervou ho teda môžeme zaradiť do žánru memoárov. Je to pomenovanie, ktoré sa obvykle používa na označenie písomne spracovaných spomienok. V projekte Anny Daučíkovej je „memoárový“ text vsadený do určitého prostredia a následne sprostredkovaný kamerou, nemožno už teda o ňom uvažovať len ako o texte, ale je to aj rekvizita tvoriaca súčasť scény a zároveň temporalizovaný (video)obraz. Čas čítania je presne vymedzený časom snímania/premietania videoobrazu. Proces čítania textu sa tak stáva súčasťou ďalšieho naratívu, medzi nás a text vstupuje ďalšie médium so svojimi pravidlami a kódmi.

DAN STUHLÍK

Habemus Papam

již jsi. Země, malá, již jsi nám.
k hostině tehdy Otec
vykrmené tele zabije.
odpuť, Matičko,
malá jsi nám již.

bystrý a sofisticky
založený chlapík
jenž dlouho v Římě žil.
zálibu v různých otázkách formálních
a v disputacích vášnivých
si tam nabyl.

a z jeho rtů valily se věty plné mystického zbožňování.

pompa Církve
i jemu líbí se
a také
děsumocný Bůh.

liší se
jasně, že se liší
vibrace
tohoto druhu struny
v omezeném válcovém prostoru
od vibrací
v rovině.

plačících obrazů
je nepočítaně
a roní prý slzy,
krev či pot
před zraky celé řady svědků.
duše si cení
této milosti,
když ji dostane
v skrytosti.

jak by si nebyl všiml
velebného kolegia kardinálů
a proudu lidí
a národů
ze všech končin světa!

ale ty mne neposloucháš.
vyzpovídal se hlavnímu zpovědníkovi
a políbil nohu,
maje plno agnusků,
jakož i
růženců.
jako v případě
pingpongového míčku.
určili rychlost elektronu v rozmezí
plus mínus
1 cm/s
a nedokázali stanovit
jeho polohu
přesněji
než s odchylkou plus mínus 1 centimetr.

Kristus Pán
ten rekordman
už k nebi
stoupá.

a my bijem o mříž.
my, ducha lvi,
a rozbijeme ji.

a chvělo se
tělo knězovo.

kardinál
dovolil konečně
slzám volně téci

tento rozdíl nespočívá pouze v kečupu.
při dostatečně přesném
měření
každý hamburger
má jinou tloušťku,
tvar a další specifika
na mikroskopické úrovni.

prostor a čas
ve skutečnosti
vůbec neexistují,
jsou jen aproximacemi
čehosi komplexnějšího.

jen aproximacemi,
ty hanebná kurtizáno,
Řím, královna měst,
vládkyně celého světa!

jen aproximacemi
(ty mně neposloucháš!),
ty hanebná kurtizáno!
nuže, přijdu.
pro tebe sem
si přijdu
a dovolím
nejhrubším chlapům,
chlapům z tržiště
svou chlípnost
aby ukojili
na tvém
hříšném těle.

(hroznému napětí nervů
nějak ulevit!)

jeho krok je němý,
bez pospěchu.
A byť tvůj hymnus
velký jako nebe,

co dáváš v něm? -
vždy jen a jenom sebe.

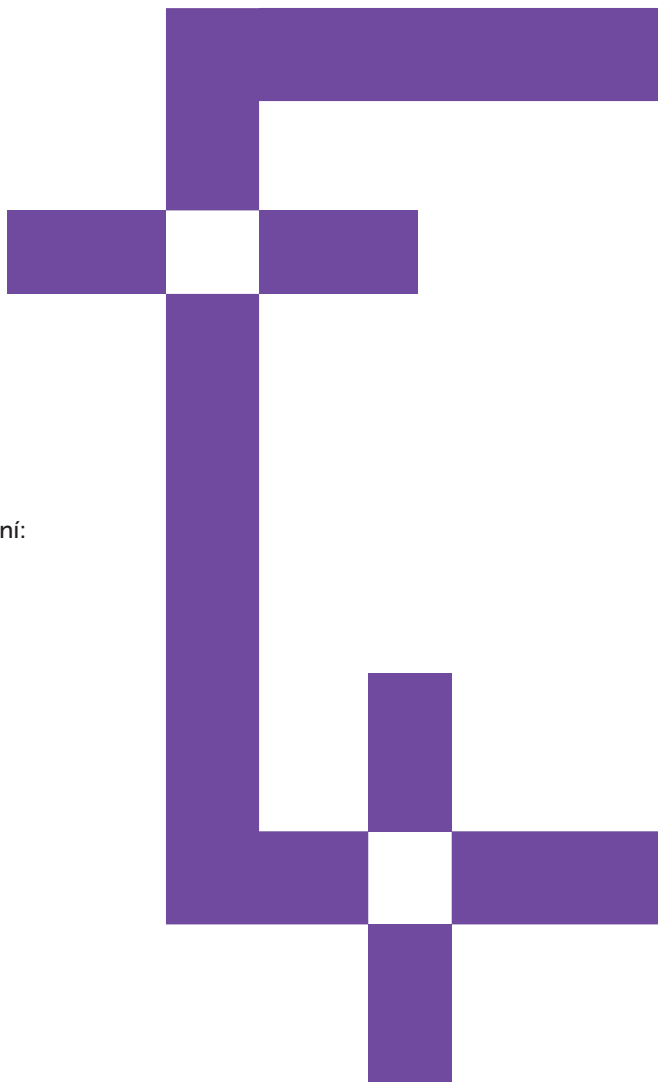
vždyť také,
když začíná vytržení,
zastaví se dýchání,
člověk nemá sílu mluvit.

někdy
naopak ihned
omdlí.
Ženich
tedy přikáže
zavřít
dveře komnat
i hradební bránu.

a tělo knězovo
se chvělo
jako tělo satyra
zírajícího
na obraz nahé nymfy.
A z jeho rtů
valili se věty
plné mystického zbožňování:

„postavím vám
tajemný oltář
v hloubi svého nitra,
budete
Madonou
chrámu mé duše.
Budu
vaším otrokem,
udeřte mne,
opovrhujte mnou,
bijte mne,
otevřete moje žíly
ostrou dýkou,
ale popřejte mi,
abych s vámi mohl
splynout
v nejvyšší iluzi!”

cítil se
otrokem
té osudné krásy,
již by bylo bývalo

tak sladké
utrhnout
jako zapovězené ovoce.

jak šílené opojení,
tragické jako krev
prolitá
při zločinu
diktovaném vášní.

(zaslepený lid
povleče vaše tělo
ulicemi
v blátě a hanbě.)

a tělo kněze chvělo se
jako tělo satyra
zírajícího
na obraz svaté nymfy.

a tato vášeň, v níž se střídala láska s nenávistí,
nakonec úplně zdeptala kněžovu duši. byl ve své touze
neoblomný jako kámen a tvrdý jako mramor.
a nyní, když už blížilo se stáří, posedly ho chlípné myšlenky
a mučili jeho tělo.
doplížil se zpátky ke schodům
a zamířil k oltáři.
přesto však vzal lampu.

a čtoucím nám
byť nadšením
až vzplály líce,
my cítíme:
Církev cítí více!

Dan Stuchlík (Břeclav, 1990)
student filozofie na brněnské univerzitě. V této básni použil markantně modifikované texty z děl Jana Neruda, Benita Mussoliniho, Apollinaira, Miguela Cervantesa, svätej Terézie Avilskéj a Leonida Mlodinowa.

DOMINIK ŽELINSKÝ

Etudy pre naratívnu kompetenciu

I. BUDEDEUS

Básnik, prekladateľ a šéfredaktor časopisu o súčasnej poézii *Psí Víno* Ondřej Buddeus (*1984) už vo svojej prvej zbierke básní **55 007 znakov včetně mezer** (2011) ukázal, že sa nebojí experimentu, je vnímavý k literárnym aj mimoliterárnym impulzom a že jeho prístup k textu je v zásade konceptuálny. **55 007 znakov včetně mezer** bola nominovaná na známu cenu Jiřího Ortena a ešte sledovanejšiu Magnesia Literu a hoci ani jednu z nich nevyhrala, pravdepodobne aj vďaka nomináciám sa stala jednou zo známejších básnických zbierok posledného obdobia. Buddeus si získal meno nielen svojou poéziou, ale aj neobvyklými a sviežo poňatými autorskými čítaniami na hranici performancie – na Mésici autorského čtení v Brne napr. prednášal spolu s videoprojekciou futbalového zápasu a pri krste svojej najnovšej zbierky zas dal ku kaviarni Fra v Prahe pristaviť karavan, do ktorého pozýval divákov po jednom – tým potom súkromne predčítal, pričom ich tváre zaznamenávala kamera a vysielali sa zvyšku publika na plátno vo vnútri kaviarne.

Aktuálna zbierka vychádza pod titulom **Rorýsy** – už ten môže čo-to naznačiť. Na prvý pohľad totiž osamelé slovo v názve evokuje použitie nominatívu, to by však na konci musela byť jota. Tu je ypsi-lon – samozrejmy nominatív bol totiž zamenený na inštrumentál. Nie je to hrúbka, Buddeus využíva signalizačnú funkciu nadpisu, dopredu čitateľovi oznamuje, že v tejto zbierke nie je miesto pre subjekt (ktorým býva vo vete najčastejšie slovo v nominatíve) a že akcentuje objekt (stávajú sa predmetom, s ktorým čitateľ manipuluje **Rorýsy** – Rorýsmi). Potlačenie subjektu je pritom praxou, ktorá sa tradične spája s paradigmatom experimentálnej poézie (literatúry). Čitateľa teda vopred varuje už názov zbierky.

II. VIZUÁL

Zamerať sa v recenzii aj na grafický koncept básnickej zbierky nie je príliš obvyklé, pri **Rorýsoch** ho však považujem za veľmi dôležitý prvok celej knihy. Buddeus si vôbec dáva na vizuále záležať – mimoriadny dôraz naň bol zrejmý už z prvej zbierky, ktorá vyšla v desiatich farebných variantoch. **Rorýsy** vychádzajú síce len v jednej farbe, no v dvoch rôznych verziách.

Nazvime ich verziou A a verziou B. Základná grafická koncepcia (v zmysle jednotlivých prvkov a ich usporiadania) je pri oboch verziách rovnaká: čisto biela obálka na zadnej strane s fotografiou autora a s úryvkom z básne **ze života rorýsů**, podľa ktorej kniha dostala svoj názov. Na prednej strane je potom v ľavom hornom rohu umiestnené meno autora a názov zbierky, naprostriedku je ako dominantný prvok umiestnený internetový odkaz na program Google Maps.

Verzia A vychádza s linkom **goo.gl/LKIXn** a fotografia na zadnej strane zobrazuje maskovanú post-

avu bez tváre, s celou hlavou ukrytou pod modrou úpletovou maskou. Diskutovať o tom, či sa pod ňou ukrýva Ondřej Buddeus, by bolo zbytočné – a kontraproduktívne. Pokiaľ autor tvár skryl, pravdepodobne chce, aby čitateľ vyhodnotil postavu ako záhadnú a bez podoby, nie ako konkrétnu zakamuflovanú osobu. Špekuláciou o prípadnej identite modela by sa čitateľ len ukrátil o interpretačné možnosti.

Predná strana verzie B nesie link goo.gl/A9Uzl, na fotografii vzadu je Ondřej Buddeus. Alebo... je to také jednoduché?

Je Buddeus Buddeusom?

Ak by Rorýsy vyšli len vo verzii A, s maskovanou postavou na fotografii, bolo by možné sa v uvažovaní nad snímkou zastaviť pri poukázaní na to, že Buddeus ťaží z postmoderného diskurzu, inšpirovaného filozofiou postštrukturalizmu a barthesovskou koncepciou smrti autora. Buddeus koniec koncov už v prvej knihe ukázal prepojenie s experimentálnym a konceptuálnym umením (najmä) druhej polovice dvadsiateho storočia, ktoré sú so spomínanými myšlienkovými tradíciami previazané. Vyvolaný efekt sa mi však zdá špecifický a zaslúži si aspoň kratšiu analýzu. Treba podotknúť, že nasledujúca interpretácia počíta so znalosťou obidvoch fotografií, ktoré nemusí mať k dispozícii každý čitateľ. Napriek tomu by bola škoda ju nespomenúť.

Vyznenie fotografie vo verzii A je zásadne ovplyvnené existenciou verzie B, na ktorej je autorova tvár odhalená. Napriek tomu, že vďaka internetu čitateľ disponuje množstvom dôkazov o tom, že postava na fotografii B je skutočne Ondřej Buddeus, existencia verzie A je znepokojujúca. Buddeus totiž okrem toho, že sa okrajovo zahráva s narcistickým fetišom autorovej podobizne vôbec, otvára aj otázku samozrejmosti, s akou čitateľ stotožňuje osobu na obale s fyzickou podobou autora. Útočí na dôverčivosť publika tým, že mu predkladá osobu bez tváre – tá však paradoxne tým, že ponúka aj jednu konkrétnu, získala všetky možné tváre. Postava na fotografii B, doteraz Ondřej Buddeus, sa stáva len jednou, náhodne vybranou podobou. Teda nielen, že na podobe autora nezáleží, ostentatívne sa tu jeho fyzická podoba spochybňuje.

Zaujímavým záverom tejto hry by možno bolo odobratie mena z obálky. Teraz totiž (hypoteticky) čitateľ vie, kto je autorom, a je si istý, že autor existuje, nevie len to, ako tento autor vyzerá. Signatúra je príliš silným znakom – i keď aj tá môže byť mystifikačnou praxou rozvrátená. K nej tu však nedochádza, meno Ondřej Buddeus sa dá vyhľadať, životopis je overiteľný, nič neindikuje, že by neexistoval. Tu by bolo možno zaujímavé pokračovať ešte ďalej.

Link

Druhým výrazným elementom grafického dizajnu je už spomínaný internetový link, hypertextový odkaz na Google Maps. Vizuálne ide o dominantný prvok, ktorý automaticky zaujme percipientovu pozornosť, a iste by bola škoda nijako ho nereflektovať. Navyše, výskyt internetového jazyka v presnom prepise je zriedkavý.

Hypertext, tak ako ho definoval v roku 1965 Ted Nelson, je **entitou, telesom pozostávajúcím z písomného či obrazového materiálu, ktorý je vnútorne poprepájaný natoľko komplexne, že nie je možné ho pohodlne reprezentovať na papieri. Môže obsahovať zhrnutie či mapy tohto obsahu a vzťahov, môže obsahovať anotácie, dodatky či poznámky pod čiarou od autorov, ktorí sa danej téme venovali** (Neumüller, Moritz: Hypertext Semiotics in the Commercialized Internet, 2001, s. 14, prel. D.Ž.). Pri určitom zjednodušení sa teda dá povedať, že hypertext (resp. hypertextový odkaz) je niečím, čo reprezentuje niečo iné, obsah natoľko komplexný, že nemôže (alebo nemusí) byť v danej chvíli na médiu zobrazený. Táto zástupná funkcia a komunikatívna podstata linku nepochybne odkazujú na semiotický diskurz a pripomenú Pierceovu poučku o znaku ako o niečom, **čo pre niekoho zastupuje niečo iné z nejakého hľadiska či v nejakej úlohe** (Palek, Bohumil: Sémiotika. Ogden, Pierce a ďalší, 1997, s. 8, prekl. D.Ž.). Hypertextový odkaz má však zjavne svoje špecifiká – nezastupuje niečo pre niekoho, jeho obsah je s ním pevne spojený a jestvuje nezávisle od príjemcu, čitateľa a samého odkazu. Spojenie linku a jeho obsahu nie je ani kultúrnou konvenciou, ako definuje znakové obsahy

(Eco, Umberto: Teorie sémiotiky, 2009, s. 105), je umelo vytvorené autorom. Aj tu je však, tak ako v iných znakových systémoch, medzi obsahom a reprezentáciou arbitráry vzťah – na stránku Facebooku sa síce dostaneme prostredníctvom linku <http://facebook.com> (koniec koncov, aj citoslovica v jazyku imitujú zvuk), nie je však problém zakódovať takto ľubovoľný výraz.

Hypertextový odkaz v prvom pláne manifestuje aktuálnosť a neobvyklosť, odkazuje na internetový diskurz, jeho jazyk a mechanizmy, čím v kontexte literatúry dáva najavo, že ani obsahovo zbierka pravdepodobne nebude korešpondovať s bežnými postupmi, že jej obsah je čímsi zvláštny. Intermedialita a ready-made (koniec koncov, link je samozrejme prevzatým vopred pripraveným materiálom) by čitateľa spolu s názvom zbierky, resp. jeho uvedenou interpretáciou, a s prípadnou znalosťou autorových prác mohli odkázať na diskurz experimentálneho či avantgardného umenia.

goo.gl/LKIXn

Link A po zadaní do internetového prehliadača zobrazí berlínske rázcestie ulíc **Scottweg a Swiftweg**. Možno je celkom na mieste otázka – čo to znamená? **Weg** znamená po nemecky cestu, čo (alebo kto) sú **Scott** a **Swift**? Podľa mapy sa hneď vedľa nachádza **Dickensweg** (podľa Charlesa Dickensa), pôjde teda zrejme o ulice pomenované podľa osobností, autorov – Waltera Scotta a Jonathana Swifta. Medzi týmito dvoma autormi síce nenachádzam žiadne relevantné prepojenie, ktoré by nieslo nejaký význam (možno len to, že Walter Scott vydal v roku 1814 Swiftovu biografiu), podstatné meno **swift** je však možné do slovenčiny preložiť ako **dážďovník** a ten sa zas do češtiny prekladá ako – **rorýs**. Buddeus na obale svojej knihy zobrazuje nielen skutočné, ale aj symbolické rázcestie, na ktorom stojí čitateľ, ktorý má slobodnú voľbu – pustiť sa za **Rorýsmi** po **Swiftwegu**, alebo sa pobrať inam a knihu neotvoriť.

goo.gl/A9Uzi

Link na obale verzie B vedie ku kopcu v meste Portland (Oregon, USA), z ktorého je dobrý výhľad na neďalekú základnú školu – predovšetkým na jej vysoký komín. Ako iste vie každý správny ornitologický nadšenec, ktorých je medzi čitateľmi neúrekom, toto miesto slúži každý večer od polovice augusta do polovice októbra ako hľadisko pre dav, ktorý sa tu zhromažďuje na to, aby sledoval návrat dážďovníkov. A ten, kto nie je ani len amatérskym ornitológom, si tieto informácie určite vyhľadá na internete. Buddeus teda vyžaduje viac než len prosté čítanie – pre pochopenie je nutná schopnosť používať internet a vyhľadávať informácie. Navyše čitateľa vďaka nutnosti vyhľadať kontext nenecháva len s jednoduchým významom, poskytuje mu príbeh, rozprávanie, ktoré si môže nájsť a skonštruovať. Je to banálny test počítačovej kompetencie a schopnosti konštruovať príbeh, taký, aký svojmu čitateľovi ešte len bude v textoch dávať častejšie.

Ako naznačuje už to, že som grafickému konceptu venoval neobvyklý priestor, považujem ho za veľmi vydatý.

III. RORÝSY

Aby som však nezostal len pri adorácii vizuálu, čo texty? Básne v Rorýsoch sú rozdelené do piatich častí: **vorspiel**, **interwall**, **teoretická časť**, **ENTER SPACE** a **jiná verze**. Už názvy týchto celkov predznamenávajú určité tendencie, ktoré sú charakteristické aj pre samy texty – intertextualitu, viacznačnosť, aktuálnosť, hravosť (či dokonca aj dvojzmyselnosť).

Napríklad úvodná časť **vorspiel**, po nemecky predohra: okrem športu či hudby, samozrejme, pripomína aj oblasť erotiky, sexuality. V kontexte Buddeusovho akademického zamerania (škandinavistika) môže však byť zaujímavý špecifický význam, ktorý má termín **vorspiel** v Nórsku, a to neformálne stretnutie s priateľmi v domácom prostredí a „zahriatie“ sa pred záťahom do mesta.

ENTER SPACE odkazuje na počítačový jazyk, no okrem príkazu **zadaj medzerník** môže znamenať aj

vstúp do priestoru či **univerza**, čím sa jeho depoetizovaný obsah odrazu naplňa akýmsi tajomstvom. **Teoretická časť** zas bezpochyby súvisí s akademickým diskurzom. Ako naznačil už obal, Buddeus vo svojich textoch čerpá inšpiráciu z rôznych postmoderných stratégií práce s textom. Dobrým príkladom môže byť vyššie uvedená intertextualita, ktorú nachádzame napr. v básni o prsteni (s. 12), tá totiž názvom **ringparabel** odkazuje na Lessingovu hru **Múdry Nathan** (1779). Pri porovnaní Lessingovho príbehu a banálnej zápletky Buddeusovej **ringparabel** však vysvitne, že ide o ironické zveličenie. S touto subtilnou, miernou iróniou Buddeus pracuje veľmi často – zjavná je napríklad v autoreferenčnej básni **flexibilní báseň** (s. 30). Okrem autoreferencie či intertextuality sa nevyhýba ani duchampovskému ready-madeu (**motto** na s. 27, **hommage à Duchamp** na s. 37, * na s. 35) či dvojjazyčností – **Lyrische Berlinstadtrandidylle** (s. 29).

Zaujímavým prvkom je iste aj to, že viaceré texty majú titul vo forme názvu elektronického dokumentu – aj s koncovkou, ktorá určuje jeho formát (napr. **interval4_2peripetie.rtf**). Ide opäť o odkaz na informatický diskurz a jeho špecifický jazyk.

Táto forma totiž zároveň vďaka tomuto surovému a neučesanému stavu akcentuje autenticnosť, skutočnú existenciu básne na autorovom harddisku. Na ňom sa totiž nachádza pôvodný súbor, nazvaný pracovne **interval4_2peripetie.rtf**.

Etudy

Kľúčovým pojmom v Buddeusovej novej zbierke je však **narácia**. Kniha je dokumentom autoroveho bádania a skúmania možností a spôsobov, ako možno na ploche básne rozohrať dej, vytvoriť naratívne stratégie, emancipované od prozaických postupov. Svoje hľadanie poníma predovšetkým formálne – pracuje s chronológiou, dynamikou, jazykom a grafickým členením textu. Snaha oslobodiť sa od konvenčnej podoby naratívnej poézie, ktorú v našom prostredí predstavujú najmä prístupy inšpirované americkou poéziou päťdesiatych rokov (beatnici a Bukowski) na jednej strane a tradíciou českého undergroundu (ak za jeho počiatky počítame edíciu Půlnoc a postupujeme napríklad až k Jáchymovi Topolovi) na druhej, je iste prínosná a Buddeus hľadá cestu, prostredníctvom ktorej by bolo možné konštruovať príbeh aj inak ako prirodzeným plynulým rozprávaním.

Príkladom môže byť kaligram **time light** (s. 14), ktorý svojím časovým rozmerom dráždivo implikuje existenciu nevypovedaného príbehu, či cyklus **interwall**, v ktorom autor skúma dynamické možnosti jazyka (syntaxe) a členenia textu.

Pozoruhodný je cyklus **spúšť** (s. 44 – 47), skladajúci sa z troch básní, ktoré majú charakter scenára či predlohy k akejsi ľubostnej performancii, ktorá má tiež svoj presne určený priebeh a jeho pevné ustanovenie implikuje možnosti opakovania priebehu (príbehu). Buddeus je zjavne otvorený impulzom z rôznych oblastí umenia.

Rád by som však teraz zmenil kladný kurz svojho hodnotenia, na **Rorýsoch** totiž je čo kritizovať. Ich zásadným problémom je absencia silnejších tém či motívov – bez nich sa väčšina textov javí len ako formálny experiment, ktorého obsahová náplň je len slabým odvarom provokatívnejšieho, vtipnejšieho a zaujímavejšieho Buddeusa, na ktorého si čitateľ zvykol v jeho predchádzajúcej zbierke. Básne sú síce rozprávané s jemnou iróniou, ktorá je pre Buddeusove texty charakteristická, kde však zmizla vkusná blasfémia z textov **logika (55 007 znakov vrátane medzier, 2_8)**, prípadne **střížlák (work in progress) (2_15)**? Čo absurdita z emailovej konverzácie v dvojbásni **běžný jev (2_28_1, 2_28_2)**? Tento nedostatok v témach a obsahu by som Buddeusovi pochopiteľne nemohol vyčítať – ak by som nemal v jeho prvej zbierke dôkaz o tom, že byť čítavý a zaujímavý vie, resp. že svoje experimenty, dokumentované v **Rorýsoch**, do týchto dôsledkov doviedol. Nepopieram, že v zbierke sú výnimky, napríklad spomínaná **flexibilní báseň** alebo text bez názvu (s. 42), ktorý pracuje s jazykom reklamy, kombinovaným s antropologickou prizmou (tá je v textoch prítomná častejšie, napríklad v **DOMÁCÍ HOSTÉ**). Nie je ich však veľa, texty nepôsobia jedinečne, mnoho z nich akoby bolo výberom toho lepšieho z jednotlivých cvičení kreatívneho písania. Napr. etudy, na ktorých si Buddeus testuje svoju a čitateľovu kompetenciu konštruovať dej, vid' celú časť **interwall** (s. 17 – 23), z ktorej pre cyklický dej trocha vyčnieva len **interval4_2peripetie.rtf**. Tieto básne by bolo možné fabrikovať, čo ale pravdepodobne nie je autor-

ský zámer. Evidentné je to aj pri básňach **poetika1.rtf** (s. 25 – 26), **nazev3.rtf** (s. 38 – 39), **křč** (s. 40) či **jiná verze** (s. 53), ktoré sú úmyselne preverbalizovaným reťazením rôznych vonkajších podnetov, nakoniec však pre nevýraznosť týchto podnetov nepovedia vlastne nič. Bolo by ich možné bez problémov nahradiť inými a nič by sa nestalo.

To platí aj pre texty **ze života rorýsů** (s. 54 – 55), **DOMÁCÍ HOSTÉ** (s. 56 – 57) a **losí** (s. 58), v ktorých sa dôraz skôr ako na obsah rozprávania kladie na jeho poeticko-patetický štýl (ktorý je v kontexte experimentálnych prvkov až zarážajúci).

IV. NA ZÁVER

Publikovať odložený debut (pretože to je prípad **Rorýsov**) až po prvej oficiálnej knihe by malo zmysel vtedy, ak by obsahoval dostatok prvkov, ktoré sú nosné a autor ich vo svojej ďalšej práci nerozvinul. Iste, grafický koncept je neobvyklý a aj samy texty ukazujú, že Buddeus je autor, ktorý je schopný prijať a tvorivo spracovať rôzne vplyvy a podnety, že vie pracovať s textom. A nie len s ním, jeho prístup k autorským čítaniam naznačuje, že berie do úvahy oveľa širšie súvislosti. To, že inovuje, hrá sa a experimentuje, ale bolo jasné pravdepodobne každému, kto chytil do rúk už jeho prvú zbierku. Rozumiem túžbe dokumentovať svoj autorský vývoj, no zdá sa mi, že väčšinu toho, čo malo potenciál, už Buddeus vydal – často v pôsobivejšej podobe.

Rorýsy pre mňa, bohužiaľ, odhaľujú príliš málo zaujímavého, nového alebo iného na to, aby svoje vydanie legitimizovali.

MICHAL REHÚŠ

Za ideálny stav považujem, keď sa nevie, čo to je tá poézia

Je autorom kníh **55 007 znakov včetně mezer** (2011), **Orangutan v zajetí má sklony k obezitě** (spolu s Alžbětou Skálovou a Martinou Kupsovou, 2011) a **Rorýsy** (2012), za ktoré bol nominovaný na viaceré literárne ocenenia. V tomto roku mu vyjde kniha **A me**, ktorá je výstupom z textovej inštalácie **ADAM & EWE** vytvorenej v rámci výstavy **Adaptation** (kurátori: Zbyňek Baladrán, Vít Havránek; Graz – Steirischer Herbst 2012). V súčasnosti vedie časopis pre súčasnú poéziu **Psí víno**. Básnik a prekladateľ Ondřej Buddeus (1984).

DEBUTOVAL SI ZBIERKOU BÁSNÍ S NETRADIČNÝM NÁZVOM 55 007 ZNAKŮ VČETNĚ MEZER (2011), KTORÁ V MNOHOM NADVÁŽUJE NA EXPERIMENTÁLNE A KONCEPTUÁLNE TENDENCIE. NAPRÍKLAD HNEĎ ÚVODNÝ TEXT KNIHY SA SKLADÁ Z ABECEDNÉHO ZOZNAMU VŠETKÝCH SLOV POUŽITÝCH V ZBIERKE, VRÁTANE INTERPUNKČNÝCH ZNAMENOK A ČÍSEL. SÚČASŤOU ZBIERKY JE POŠTOVÁ OBÁLKA S TEXTOM, KTORÝ MÁ FORMU NETRADIČNÉHO OSOBNÉHO DOTAZNÍKA. DOKLADOV O NEKONVENČNOSTI CELEJ ZBIERKY JE MNOŽSTVO. AKO SI DOSPEL K TAKEJTO NESAMOEJMEJ POETIKE?

Promiň... ale v krátkosti na to odpovědět asi neumím. Po pár letech psaní lyrických básní jsem si uvědomil, že mají zcela aktuální dobové normy, formy a konvence (starší 30 let), a když je člověk sofistikovaně dodrží a tuhle imaginární mřížku naplní obsahem, dosáhne uznání kolegů z poetického okruhu. Najednou mi došlo, že když napíšeš dostatečně procítěný pastiš na půdorysu modernisticko-romantické lyrické tradice, přizná se ti veřejně status „básník“. Tahle cesta mi najednou připadala nudná, omezující a okázale naivní. Uvědomil jsem si jasně, že kvůli tomu to fakt nedělám. Co mě ale nepřestalo zajímat, byly možnosti koncentrovaného výrazu básnické formy – specifika, která jinde na tak malé ploše nenajdeš. Dynamika významu, napětí, rozpínavost významového pole, malé světy atd. Text a perspektiva jsou u mě tak padesát na padesát, rozhodně k „básni“ ale nedospívám díky svému „estetickému postoji ke světu“, jak se má u básníků za to. Dodneška nemám potřebu „být básníkem“, ale po určité době jsem vzdal pokusy o vysvětlování. Hybridním formám se normované chápání brání, jak může.

Potřeboval jsem se nějak vyvázat z toho, co jsem se v lyrice naučil, takže jsem si s texty hrál a zároveň zkoušel zjistit, kde mezi tisícem možností, z nichž jsou tradiční přírodní lyrika, popisná lyrika, alkolyrika atd. některými z mnoha, najít nějaký „relevantní“ výraz pro současnost, něco jako rezonanční frekvenci u soudobého výrazu. Pořád nevím, co to přesně je. Jenže najednou se objevilo víc možností, než to před pár lety vypadalo: experimentální východiska, konkretismus, nyenkelhet, básně v próze, narace atd. – lyrika přestala být dominantou, ale jen jedním z prvků celého ekosystému, nic víc, nic míň. Některé možnosti snad provětrala moje první knížka, **rorýsy**, která vyšla bohužel až třetí. Zkoušel jsem v ní mj. nevyužívat spolehlivé a zdevalvované tradiční metafory a rozvést ji alespoň na půdorys textu. Zbavit se tohoto konstitutivního prvku samozřejmě nelze.

Ta druhá knížka, o níž mluvím jako o debutu, pak dílem těžila z první, zároveň jsem pro různé texty hledal rámec, nějakou logickou stavbu, do níž by různost textů a jejich strategií přirozeně zapadla. Tak vznikla třífázová stavba – jazykový materiál (všechny slova knížky bez zacyklení), konstrukce (básnické texty), interpretace (což drze suploval jakýsi glosář pojmů, které se v myšlení o poezii běžně zastýdlé v termínech minulého století neobjevují), řečeno metaforou: stavební materiál – barák – umístění v (urbánní) krajině. Ale vlastně to nikdo moc nepochopil. Většina lidí si myslela, že první část jsou nějaké moje asociační řetězce, druhá část se četla, o třetí se cudně mlčelo. Jako komplexní skladbu to pochopil nakladatel Petr Štengl a lidi z oblasti současného umění, pro které není koncept nic nového. Že se ale jednalo o nějakou „konceptuální koncovku“, jsem zjistil skoro až ex post. Slovo „koncept“ se mlhavě objevilo v době dokončování grafiky knížky a já měl tu drzost si ho dát do tiráže. Pak se to ukázalo jako dobrá stopa. Na experiment ani literární konceptualismus jsem nenavázal, spíš jsem k jejich pojímání jazyka dospěl cestou nenápadného lokálního odporu.

Z TVOJHO ÚSILIA NÁJŠŤ „RELEVANTNÝ“ VÝRAZ PRE SÚČASNOSŤ AKOBY VYPLÝVALO, ŽE UMENIE BY SA MALO USTAVIČNE AKTUALIZOVAŤ, HĽADAŤ JAZYK, KTORÝ BY VYSTIHOVAL DOBOVÉ PROCE- SY. ČÍM SA VŠAK PRE TEBA VYZNAČUJE SÚČASNOSŤ? ČO V TVOJICH ZBIERKACH REPREZENTUJE SPOJENIE MEDZI SÚČASNOSŤOU A LITERATÚROU?

Těžko ti dokážu uspokojivě odpovědět na to, čím se vyznačuje současnost, to je „předmětem stálého šetření“. A byl bych docela opatrný s tím, co by umění mělo nebo nemělo. Jako každá je i moje perspektiva omezená, nejsem výrobcem univerzálních klíčů. Neustálá aktualizace? Nemyslíš náhodou imperativ „novosti“? Zrovna novost je dneska ukázkovým mýtem z minulého století. Nový může být teď leda šampón, čokoláda, kolekce jarního oblečení. Víra v nové obsahy a formy se v současnosti

vyčerpává – jejich účinnost v reklamě a obecné zlidovění je toho možná nejlepším příkladem. Mýtus pokroku se naštěstí mění ve srozumění s pouhými proměnami. Během posledních patnácti let se totálně propojil svět internetem. Zaniklo slovo „zahraničí“. Objevila se totální synchronie – a začala být úplně normální. Těžko hledáš něco, „co tu ještě nebylo“ (znovu reklamní řeč), ani není důvod to dělat. Mnohem zajímavějším se stává to, co tu je a v jaké kombinaci (což taky není nic nového). Poměrně normální je třeba i chaos v časových „zónách“ – když u nás na Pankráci vyjdeš z metra, projdeš nákupní galerií, která je výhonkem nultých let, přejdeš ulici, vejdeš do vietnamské tržnice a jejího nákupního střediska, které se zaseklo v 80. letech a kde si koupíš stáčené víno z Jižní Ameriky. Jdeš domů, doma otevřeš knížku vydanou loni v Norsku nebo Severní Americe, a až tě přestane bavit, sedneš si k internetu a podíváš se, co píšou na aktualne.cz, faz.de a bbc.com o inauguraci nového prezidenta zvoleného dílem z nostalgie 90. let, a pak se podíváš na faksimile Komenského Orbis pictus, protože tě to tam náhodou zavanulo. Tohle všechno je normální. Vznikají obrovsky nesourodé kombinace reprezentací časů, místa, lokálního a globálního. Internet jako archiv textových a/nebo obrazových reprezentací všeho je toho dobrou metaforou. Orientace v tomhle chaosu je věcí intuice a koncepce zároveň. V **55 007 znacích** jsem tohle vlastně taky řešil – rámcem, který jsem zmiňoval. Texty v druhé části knížky nepřinášejí nějaké neznámé strategie, popisy, skutečnosti, způsoby psaní, symboly, motivy atp. Zajímavý je pro mě rámec, který z téhle chaotičnosti vytváří nějakou polyfonii, kterou jsem nečekal. Dalo by se namítnout, že tohle přece dělá každá knížka, jenomže když máš například ve sbírce básní v každém textu neustále tentýž lyrický subjekt, například bílého heterosexuála středního věku, který všechno vidí stejně, jen se dívá na různé věci, události a postavy, takže mu to nadhazuje různé popisy a metafory, vzbuzuje to ve mně podezření.

ČIŽE SA USILUJEŠ VYHÝBAŤ KONŠTRUOVANIU JEDNÉHO INTEGRÁLNEHO LYRICKÉHO SUBJEKTU? USILUJEŠ SA PREKVAPOVAŤ SÁM SEBA? AKO SA TO DÁ?

Kdybych neviděl rozdíl mezi mluvčím například v básni a sebou, přicházím tím o jednu celou oblast, již můžu tvarovat, zpracovávat, experimentovat s ní. Jediný integrální mluvčí na mě působí jako soudobá norma, která je omezující. Hru na lyrické já (nejlépe přímo autorské ego) ve všech básních, co napíšu, bych u sebe cítil jako naivní autentismus. Z protežované „básnické subjektivity“ navíc pořád ještě čouhá představa autora jako génia, jehož duševně-verbální aktivita má větší význam než u jiných smrtelníků. A tohle hierarchické chápání umělce je mi z duše protivný.

Zároveň se ale nějaká integrální „jednota“ nemůže neprojevit, pokud nemluvíme o kolektivních dílech. Nemám nic proti kategorii lyrický subjekt, to ani nejde, protože každá báseň potřebuje vypovídající hlas, třeba i strojový. Ovšem zóny jednoho „pořádajícího vědomí“ a „vědomí celku“ a jejich orchestrace mě zajímají stejně tak jako drobný detail ve verši nebo větě. Nepotírat různost ve prospěch utopie jediného „autentického lyrického já“, ale nějak tu různost sepnout do celku, mi připadá jako výzva. Texty můžou vycházet z různých já, užívat různých stylových prostředků a strategií, odvíjet se od různých fascinací, rozkoší, vzruchů i jazyků atd. Snažím se hledat cestu, jak diverzitu zachovat a nepotlačit. A to skýtá překvapení víc než dost.

Mám dojem, jako by alespoň moje psaní souviselo s nějakým „textovým sluchem“. Němčina pro to má krásný výraz Textgehör. Slyšíš, co v textu a mezi texty nemá být, upravuješ to a posloucháš a znovu upravuješ tak dlouho, až to neslyšíš. Tohle zní, jako bych byl docela blízko klišé, že „v básni nesmí být ani slovo navíc“. Možná jsem. Textgehör je pracovním nástrojem. Na úrovni skladby jednoho i víc textů (fakt jakýchkoli: vizuálních, narativních, lyrických, nekreativních, performativních atd.) můžeš díky němu text směřovat do přesné podoby. (Ostatně i teď tak často skloňovaný konceptualismus je přímo fascinován přesností a laboratorní čistotou, vydezinfikovanou od romantické subjektivity.) Spíš než chvění a jazyková ornamentace dojmů autorského ega mi ale připadá důležité řídit se intencemi textu, jazyka a toho, co a jak reprezentují. I seberozjitřenější ego je většinou naprosto banální, zato k čemu tě povede text, nevíš nikdy. A tohle je asi další úroveň, kde by se dalo hledat něco nečekaného, překvapivého.

LITERÁRNÝ KRITIK JAN ŠTOLBA V RECENZII NA TVOJU ZBIERKU 55 007 ZNAKŮ VČETNĚ MEZER UVIEDOL NIEČO V TOM ZMYSLE, ŽE TVOJIM TEXTOM CHÝBA HLŮBKA. ČO SI MYSLÍŠ O TOMTO VYJADRENÍ? NEDOKÁŽAL ROZKÓDOVAŤ TVOJE TEXTY ALEBO NA NE KLÁDOL NEADEKVÁTNE KRITÉRIÁ? ALEBO SI, NEDAJBOŽE, ZLYHAL?

Myslím, že bych se v roli autora ke kritikám na svoje knihy neměl vyjadřovat. Texty se mají usadit/ubránit/zapadnout samy. Publikoval jsem je, víc pro ně udělat nemůžu a obhajovat je před kritikou nebo přímo negativní kritiku vyvracet, je trapnost nad trapnost. Proto se mi trochu blbě na tuhle otázku odpovídá. Štolbova kritika v A2 byla, jestli si dobře vzpomínám, ovšem jedinečná způsobem vzniku – tím, že stavěla na slovním hodnocení knihy v rámci nominace v Magnesii Liteře. Některé výrazy a snad i věty se v kritice tuším dokonce opakovaly. Zatímco ale nominační laudatio mělo v souladu s žánrem plusové znaménko (o tom, že byl jeho autorem převážně Štolba, svědčil styl a slovník), kritika v A2 změnila znaménko na opačné. Oba kritické postoje se tudíž vylučovaly a výsledné sdělení bylo sice pěkně formulované, ale z hlediska kritického soudu nulové. Navíc to, že z knihy dokáže kritik přečíst pouze část textů, myslím podstatně zužuje jeho interpretační rádius. Ovšem i přes tenhle zvláštní rozpor to nic nemění na faktu, že kritik může číst a posuzovat, co uzná za vhodné. Jestli to je dobrý postup, nebo ne, nechci posuzovat.

Samotné téma „česká kritika poezie“ – čímž utíkám od otázky – mi ale připadá zajímavé: Jan Štolba je vůdčí postavou české impresionistické kritiky zdůrazňující autentismus a prožitek a je významným a velmi kvalitním kritikem a mluvčím určité podoby básnické tvorby. Do české kritiky vnesl svého času velmi stabilní perspektivu, styl krásného eseje a úspěšně obhajoval i podněcoval silnou generaci předchozích let. Nejsem si jistý, jestli to, že je také básníkem, a tudíž je jeho praxe podvojná, a zároveň to, že se objevuje jakási druhá vlna kritiků a kritiček s myšlenkově podobným základem na hranici kritického epigonismu, jeho kritickou osobnost posiluje, nebo oslabuje. V posledních letech na mě už štolbovská kritika působí jako dobře zformulované doxa. Připadá mi proto zákonité, že před ním zmíněná kniha selhává, jelikož do jeho jazyka nevchází. Před tvou nebo mojí kritikou taky selhávají texty, které v jiné kritické perspektivě obstojí. To je normální. Víru v „hloubku“, jak s ní operuje tento kritický jazyk, nesdílím. Dichotomii povrch vs. hloubka považuju za myšlenkové klišé, jímž si usnadňujeme komunikaci a uvažování. Když se o hloubce nemluví jako o fyzikálním faktu, ale promítá se do ní lidová metafyzika, stává se dokonale bezobsažnou. Myslím, že kritika by měla umět překonat tuhle metaforu, protože je v základu uměním argumentace, ne zalíbení.

Štolbovská kritika, a tedy jeden ze současných instrumentářů myšlení o poezii, už ale nepodněcuje nějak zásadně silné a překvapivé umělecké výkony v oblasti literatury a nevznášá ani nové/jiné pojmy. Neživí zajímavou subverzi, nýbrž verzi. Chybí mi v ní komparace s jinými literaturami, zahraniční kritikou a konečně zajímavá a nečekaná interpretace – namísto toho tě ve slabších chvílích spíš seznamuje s tím, co kritik prožíval nad textem a za jakých okolností.

Zároveň to bude znít trochu paradoxně, ale přímo kritika Jana Štolby je pro svou literárnost často dobré čtení, často i dobrá kritika. Myslím, že ale dnes nechtěně ustaluje některá kritéria, jimiž pro mě méně zajímavá tvorba může argumentovat – například „hloubka“, „autenticita“, „prožitek“, „nové vidění“ a další, které by měly být výsostnými podprahovými hodnoceními, ale devalvují až k hranici klišé, jestliže jsou vyslovované přímo, v podobě pseudotermínů a spíš z kritické nouze. Nedostatek odlišných či přímo v českém kontextu nových pojmů a perspektiv je dán i tím, že z oblasti literární kritiky zmizeli literární vědci, kteří mají velký potenciál nové podněty a hlediska přinášet a jejichž myšlenkový instrumentář oslabuje kritický impresionismus. Existují ale naštěstí výjimky, které s novými podněty přichází a vidí přes hranice oboru, například Jan Běliček nebo Karel Piorecký. V kritické osobnosti typu Marjorie Perloff se zatím neodvažuju ani doufat.

AKO SI AJ NAZNAČIL, SÁM SA VENUJEŠ LITERÁRNEJ KRITIKE. S AKÝMI PERSPEKTÍVAMI, OČAKÁVANIAMI, KRITÉRIAMI A SLOVNÍKOM PRISTUPUJEŠ K HODNOTENIU LITERÁRNÝCH DIEL?

Kritika by měla umět říct něco, co autor o své knize neví, a být tak partnerem v klidně i nepřijemném dialogu autor-kniha-kritika, a nehodnotit text z pozice estetického policajta. Jako skeptik

se sklony k entusiasmu nemívám žádná předem daná očekávání. Rád se nechám překvapit. Zajímají mě nejdřív premisy samotného literárního textu a to, o jaký kritický jazyk si vlastně říká. Když jsme s Olgou Pekovou například recenzovali **Impromptu** Ondřeje Pomahače, text jasně volal po pojmovém aparátu současné literární vědy. Zároveň mně ale přináší jisté uspokojení, když se textem vyvolaná kritická perspektiva nabourává jiným diskurzem/jazykem – proto jsme u Pomahače zvolili alespoň dialogickou formu. Míšení perspektiv a jazyků mi připadá přitažlivé – například mně kdysi v *closerreading* několika textů Milana Děžinského spoustu zajímavostí rozkryly základní biologické termíny fenotyp a genotyp. V recenzi na jeho aktuální sbírku jsem zase od dílocentrické perspektivy zaměřené na intimní ontologii lyrického mluvčího, která by byla asi kýžená, přikročil spíš ke kontextovému čtení, na jehož základě jsem pak navzdory velmi krásnému a propracovanému jazyku básní zjistil, že jsou texty nečekaně estetickým přímluvcem naší malé české neonormalizace. Kolize různých pohledů a diskurzů – ať to jsou populární termíny jiných oborů, třeba biologie, antropologie, IT, potravinářství, současné hudby (synthpop, noise, ambient, euro disco...) – staví text do nečekaného světla a vlastně ho rozevírají. Ve čtení poezie, která je často vnímána prizmatem prožitku a jazykem blízkým esencialisticko-ontologické interpretaci, tak vznikají zajímavé posuny. Snažím se o knížce něco zjistit, nehledám apriorní zalíbení/zklamání. Nakonec je ale pro mě největší erotikou kritiky to, když dokáže odhalit vnitřní rozpory, pnutí a paradoxy knížky a jejího „diskurzu“. Tomuhle všemu vyzdvihovaný „prožitek“ čtení přirozeně předchází, ale zastavit se u něj mi připadá kriticky primitivní. Kritika by měla udělat krok č. 2.

Jakub Řehák v doslovu k Nejlepším českým básním 2010 prohlásil: „Poezie musí především zůstat sama sebou. Pak se jí nemůže nic stát.“ Na rozdíl od Řeháka mi připadá nejzajímavější ten moment, kdy se jí něco stát může. Přeneseno do oblasti kritiky: když i kritika hledí na poezii jako na izolovanou oblast a přizpůsobuje tomu svůj jazyk, připadá mi to nepodnětné pro všechny zúčastněné strany. Z poezie to navíc dělá chráněnou dílnu pro verbálně postižené.

ČIŽE AKO KRITIK SI OTVORENÝ VOČI ROZMANITÝM POETIKÁM? DOKÁŽEŠ AKCEPTOVAŤ, ČI DOKONCA OCENIŤ AJ TEXTY, KTORÉ IDÚ PROTI TOMU, ČO AKO AUTOR PREFERUJEŠ? SI ČOSI AKO ESTETICKÝ RELATIVISTA AKO PROTIKLAD ESTETICKÉHO POLICAJTA?

Samozřejmě že respektuji jiné poetiky a myslím, že to vyplývá už z toho, že ani ta moje není vyhraněná na jeden dominantní styl, strategii, metodu, impuls atd. Cením si diversity, ale mám jistou alergii na to, když se z jednoho diskurzu někdo snaží udělat diskurz dominantní a pro svou perspektivu potírat ty ostatní – z toho pak vyplývá takový drobný poetický kapitalismus, který plodí svůj poetariát a je venkoncem poměrně směšný, například uniformitou „básnického prožitku“. V takových případech se často objevuje báječný soud o textech těch druhých: „Tohle není poezie.“ – Vlastně mě vytáčí, když se pojem poezie zužuje, a následně rozměňuje recyklací. Za ideální stav považuju, když se neví, co to je (ta poezie/umění/atp.). Těžko akceptuju texty „zaručené“, normované, pastišové a epigonské a jejich sbírky. Takové texty jdou proti mému autorskému „vkusu“ a nedokážu je moc přijímat jako literaturu, ačkoliv třeba sociální funkci jim nelze ubírat, a k té mám jistou úctu – ale spíš lidskou než kritickou. Samozřejmě jsou dobré texty, které mi prostě nekonvenují, přečtu je, chápu, v čem je jejich gró, ale vůbec mě to nevzrušuje. Nenutí mě přemýšlet. Ale snažím se alespoň chápat, že jsou holt pro někoho jiného. Podrážděně reaguju až ve chvíli, kdy se mi někdo snaží vnutit svoje definice.

Nelíbí se mi to označení „estetický relativista“ a ani kontrast s „estetickým policajtem“. Jednak podle mě netvoří funkční opozici, za druhé mi nepřipadá ER jako dobrý označení. Myslíš, že člověk, který se se stejně vzrušenou pozorností dokáže zaposlouchat do gregoriánského chorálu i London Electricity, koncertu Dava Hollanda z Birdlandu, The Antwoord, do industriálu z Třineckých železáren i do moravských lidovek, je estetický relativista? Proč? Zato „estetický policajt“, ten čeká za rohem vždycky. Možná že spíš než o estetickém policajtově by se mělo mluvit o nějaké formě svazáctví...

AKO SÁM PRE SEBA HODNOTÍŠ SÚČASNÝ STAV ČESKEJ LITERATÚRY ALEBO UMENIA? NACHÁDZAŠ V ŇOM DOSTATOK ZAUJÍMAVÝCH UMELECKÝCH VÝKONOV? KTORÉ Z NICH ŤA V OSTATNOM ČASE

NAJVIAC ZAUJALI A INŠPIROVALI?

Po půlroce v Norsku nejsem asi úplně v obraze a tím, že události ze současného umění zas tak aktivně nesleduju (věnuje se jim profesionálně moje žena, takže klidně zůstávám pohodlným eklektikem), nedokážu dostatečně fundovaně odpovědět. Minulý rok mě dostaly 2 výstavy – **Výsledky analýzy** Krištofa Kintery a **Echolog** Davida Böhma a Jiřího Franty. V případě Kintery mě fascinuje čistota a srozumitelnost jeho objektů, ale přitom to, co jimi pojmenovává, se ocitá na hranici jazyka – jako kdybys chtěl balkánskou dechovkou popsat problémy statiky gotický katedrály, a ono to fakt vyšlo. U Davida a Jiřího mě dlouhodobě dostává kombinatorika jejich kreseb a vůbec způsob, jak o kresbě a umění přemýšlejí a jak všechno interaguje i s lidmi, kteří se na to chtěli přijít jen podívat. Konkrétně na téhle výstavě se jejich způsob uvažování nekompromisně rozbíjel do prostoru, takže vznikla taková „totální výstava“ propojující obraz, zvuk, prostor, pohyb diváka, jeho vnímání, jejich myšlení a estetiku. Bez pardonu tě to vcuclo a zas vyplivlo.

V poslední době se taky začali objevovat umělci, kteří pracují s texty, s narací, asociací, archivy – a dostávají se do blízkosti literatury nebo spíš do nějaké mezilehlé zóny mezi ní a vizuálním uměním – třeba Jiří Skála, Markéta Magidová, Aleš Čermák (který svou knížku **Pes nadbíhá kličkujícím zajíci dokonce** poslal do Ceny Jiřího Ortena, což je zřejmý signál „přestupu“). To mně jako člověku, který primárně vychází z literárního pole, připadá osvěžující a zajímavé. Současná většinová produkce v oblasti poezie je poměrně konzervativní (když si prolistuješ **Nejlepší české básně** a především doslovy k nim za poslední 3 roky, je to až k neuvěření), prózu si neodvážuju posuzovat, ale nezachytil jsem signál, že by někde vnikl nějaký pozoruhodný tvar či útvar. Experimentální prozaická prvotina **Impromptu** Ondřeje Pomahače zapadla, jelikož se nevejde do vyprávěcích norem. Když se u nás něco ocitne v zóně mimo standardy, stane se to neviditelným. Mám dojem, že v oblasti literatury těch věcí, které chceme nevidět, aktuálně moc není. Neznám ale všechno, co u nás vychází, mohl jsem něco přehlédnout. Přesto – mám takový dojem, že nějaká změna visí ve vzduchu. Ten dojem mám už posledních pár let. Norem a osvědčených tradičních způsobů tvorby včetně přidružených jevů (například „tradiční originalita“, intimita vs. outimita atd.), které by se za posledních deset let nějak nepohnuly a neproměnily, myslím moc nezůstalo. Porevolučním a revolučním dětem je teď dvacet, internet je jejich mladší, asi šestnáctiletý brácha. Jejich svět je jiný, a žijeme v něm všichni. Jen nevím, jestli nás teď čeká dost divných věcí, nebo nová normalizace... ale tohle jsou už jen takový kecy v kleci. Abych odpověděl na tvou první otázku: nejsme tu žádné Berlín, ale rozhodně mi nepřipadá, že bychom byli na periferii.

ĎAKUJEM ZA ROZHOVOR.

Jazyková korektúra českej časti textu: Lucie Chlumská

buddeuskloaka2013

A me 6/I

Pronoun used by a speaker to refer to himself or herself refers to a person who:

- (1) lives in an island country on a continent in the southern hemisphere, in the southwestern Pacific Ocean
- (2) was born in an island country off the southeastern coast of India
- (3) is almost in the state of being obsessed with:
 - a) what happens to human beings in general or considered collectively after they die
 - b) becoming aware of what the world inhabited by spirits is
- (4) thinks that the human beings, especially persons as distinguished from an animal or (in science fiction) an alien, have always been looking for that what happens after they die. (4b) Then they form:
 - a) their arts and other manifestations of human intellectual achievement regarded collectively
 - b) belief in a supernatural power that controls human destiny
 - c) the activities associated with the governance of a country or other area, especially the debate or conflict among individuals or parties having or hoping to achieve power around that.They don't talk about (3a) and (3b) in their day-to-day condition that distinguishes animals and plants from inorganic matter, including the capacity for growth, reproduction, functional activity, and continual change preceding death.
- (5) always finds the circumstances in which something is necessary, or that require some course of action to talk about that interesting
- (6) thinks that human beings try to avoid discussion about (3), because something to do with the belief in and worship of a superhuman controlling power is not necessarily discussed
- (7) is very passionate about:
 - a) the social quality of being fair and reasonable, the state of being equal, especially in status, rights, and opportunities
 - b) the world issues about the belief in and worship of a superhuman controlling power becoming a thing that blocks one's way or hinders progress of that
- (8) indicates that (1), (2), (3), (4), (5), (6) and (7) is the person himself or herself
- (9) has:
 - a) the kind of combination of statements, ideas, or features of a situation that are opposed to one another or

b) the ability to see something from a particular place about esp. (3a) and (4c)

(10) guess

A me 6/II

I live in Australia and I was born in Sri Lanka. I'm almost obsessive about what happens to people after they die and just to find out what the spiritual world is because I think humans have been always looking for that – what happens after they die. Then they just form their culture, religious belief and politics around that, although they don't talk about that in their day-to-day life. What's always interesting is the need to talk about that – but we also try to avoid that, because something to do with religion is not necessarily discussed. At the same time I'm very passionate about social justice, equality and world issues, about religion becoming an obstacle of that. So, that's probably me. I have this kind of contradiction or view about fate and politics, I guess.

Judr. Pavel Blažek PhD.

Já a POESIE

Dámy a pánové, já jsem před dvěma a půl lety ve svém nominačním projevu upozorňoval, že nám nemůže stačit pouze návrat ke kořenům. Já se pokusím ve svém projevu nastínit, v jakém stavu se nachází naše společnost a strana, k jakým ideovým hodnotám bychom se měli opravdu hlásit, jaké jsou podle mého názoru příčiny volebního neúspěchu v posledních volbách a co bychom měli udělat, abychom neskončili v politickém úpadku. Mnoho toho zde již zaznělo, já to nechci opakovat a nedělám si, prosím, nárok na úplný výčet. Já nebudu šťastný, až o vás budu všechno vědět. Pokud budeme pokračovat dál v tomto trendu – a já si myslím, že ODS by neměla, ať má koaličního partnera jakéhokoliv, tak můžeme dospět k tomu, že začne volání po autoritářství. Ještě bych to pojmenoval trochu jinak. ODS se – a tady já vidím jednu z hlavních příčin toho, proč se nacházíme tam, kde se nacházíme – ocitla tam, čemu já říkám nepravý populismus. Pravý populismus spočívá v tom, že řeknu každému voliči, že mu dám jednoho Masaryka – teď nemyslím souborné dílo TGM, ale myslím tím pět tisíc korun. On mě volí, a já mu je potom dám. Já tvrdím, že jsme se do té podbízivosti v minulosti občas dostávali. Já budu nabízet to, čemu se dnes říká ústavní liberalismus. Já mám dojem, že se často snažíme cpát se do věcí, do kterých nám vůbec nic není, a jakmile se staneme součástí státu, tak regulujeme mnohem víc, než bychom regulovat měli. Myslím si, že i ti starostové, kteří nebyli v ODS, ale podporovali ji, tak jí tentokrát prostě volit nemohli, protože já si nedokážu vzpomenout na jediný zákon, který by jim jakýmkoliv způsobem prospíval. Co ale neodpustí, je, když vidí to, čemu já budu říkat nezasloužené bohatství. Děkuji vám za pozornost.

Judr. Pavel Blažek PhD.

Já a ODS

Dámy a pánové, já jsem před dvěma a půl lety ve svém nominačním projevu upozorňoval, že nám nemůže stačit pouze návrat ke kořenům. Já se pokusím ve svém projevu nastínit, v jakém stavu se nachází naše čtenářská komunita a POESIE, k jakým prožitkům bychom se měli opravdu hlásit, jaké jsou podle mého básnického vidění příčiny čtenářského neúspěchu posledních sbírek a co bychom měli udělat, abychom neskončili na povrchu. Mnoho toho zde již zaznělo, já to nechci opakovat a nedělám si, prosím, nárok na úplný výčet. Já nebudu šťastný, až o vás budu všechno vědět. Pokud budeme pokračovat dál v této poetice – a já si myslím, že POESIE by neměla, ať má vydavatele jakéhokoliv, tak můžeme dospět k tomu,

že začne volání po angažovanosti. Ještě bych to pojmenoval trošku jinak. POESIE se – a tady já vidím jednu z hlavních příčin toho, proč se nacházíme tam, kde se nacházíme – ocitla tam, čemu já říkám nepravý lyrismus. Pravý lyrismus spočívá v tom, že řeknu každému čtenáři, že mu dám jednoho Krále – teď nemyslím souborné dílo PK, ale myslím tím sto korun. On mě čte, a já mu ho potom dám. Já tvrdím, že jsme se do té podbízivosti v minulosti občas dostávali. Já budu nabízet to, čemu se dnes říká básnický autentismus. Já mám dojem, že se často snažíme cpát se do věcí, do kterých nám vůbec nic není, a jakmile se staneme součástí literatury, tak regulujeme mnohem víc, než bychom regulovat měli. Myslím si, že i ti redaktoři, kteří nebyli v POESII, ale podporovali ji, tak jí tentokrát prostě číst nemohli, protože já si nedokážu vzpomenout na jediné dílo, které by jim jakýmkoliv způsobem prospívalo. Co ale neodpustí, je, když vidí to, čemu já budu říkat nezasloužený duchovní přesah. Děkuji vám za pozornost.

Semióza 1

Je to tak. Potom spolu zmizí ve tmě. Řešení? Svítící spodní prádlo! Můžete si pořídit tanga i obyčejné spodáry, pánské slipy či trenýrky. Vybrat spodní prádlo pro muže není žádná věda. Tentokrát se žáci zabývali tím, co umí rovinná zrcadla.

Semióza 0

Není to tak. Všude samá bolest a trápení – radost aby člověk pohledal. Nevím, čím bych chtěl být méně, jestli stavitelem nebo stavitelem na téhle mapě. Pokud hrajete mód Search & Destroy (SaD), tak v téhle mapě máte umístěné dvě bojové vozidla ke zničení. V tom je tovární provedení u Sergeje výhodnější, spřáhlo se dá pro výměnu jen vycvaknout ze šedého plastového protikusu, který je součástí podvozku. Konstrukce vyráběna v úpravě chrom. Ručky jsou vyrobeny ze speciálního duo plastu, který zaručuje vysoký přenos síly na nářadí a je odolný vůči běžným chemikáliím. Všechny žumpy jsou certifikované a při výrobě prochází náročnou zkouškou těsnosti, tzn., že jsou 100% vodotěsné a nehrozí případně znečištění spodních vod. K přesnému stanovení znečišťujících látek slouží chemické rozborů. Komunální odpadní voda vzniká každodenní lidskou činností. Dokonce i nelidskou, protože například bezpečnostní orgány občas potřebovaly jediného československého potápěče jako pomocníka při odhalování či dokazování zločinu nebo i neštěstí, jehož stopy vedly pod vodu. A tak docházelo k nejružnějším akcím, z nichž většina se váže na velmi neradostné události. To jsem jako oslepla, nebo co?! No, já holky nevím, asi jsem už slepá na dálku, ale tohohle jsem si všimla až dneska... Rozhlédnu se, co kdo chce, nikde nikoho nevidím a tak si dál hledím svého. Vždy jsem byl ignorant, nic mě nevyvedlo z míry, nic moc mě nezajímalo kromě PC her, na kterých jsem byl dlouho závislý. O své drogové minulosti Tauš dokonce natočil film Kanárek. Bud' první, kdo ohodnotí tento článek. Kolik je 5 + 5: Hlasovat.

Také plastového pelikána na klíček

lze při použití minimální síly
rozložit na malé části,
z nichž některé

mohou snadno
dítě zranit
nebo dokonce udusit –

například ostrá kovová otočná
osa s květkou
nebo drobné kuličky

umístěné v zobáku.

1

I'm a permanent foreigner, I was born in Peru, but my parents were not Peruvian, and then I moved to Brazil. My husband is Brazilian and now I live in London. I have a son, which makes my life really weird in the art world because it's not really common, so I do a lot of work about that. I don't really like art very much, there are some weird artists out there and I'm not that much of an activist, so... **(laughing)**

2

I'm a permanent foreigner, I was born in Peru, but my parents were not Peruvian, and then I moved to Brazil. My husband is Brazilian and now I live in London. I have a boy or man in relation to either or both of his parents, which makes my life really weird in the art world because it's not really common, so I do a lot of work about that. I don't really like art very much, there are some weird artists out there and I'm not that much of an activist, so... **(laughing)**

3

I'm a permanent foreigner, I was born in Peru, but my parents were not Peruvian, and then I moved to Brazil. My husband is Brazilian and now I live in London. I have a boy or man in the way in which two or more concepts, objects, or people are connected to either or both of his parents, which makes my life really weird in the art world because it's not really common, so I do a lot of work about that. I don't really like art very much, there are some weird artists out there and I'm not that much of an activist, so... **(laughing)**

4

I'm a permanent foreigner, I was born in Peru, but my parents were not Peruvian, and then I moved to Brazil. My husband is Brazilian and now I live in London. I have a boy or man in the way in which two or more concepts, things external to the thinking mind or subjects, or people are connected to either or both of his parents, which makes my life really weird in the art world because it's not really common, so I do a lot of work about that. I don't really like art very much, there are some weird artists out there and I'm not that much of an activist, so... **(laughing)**

5

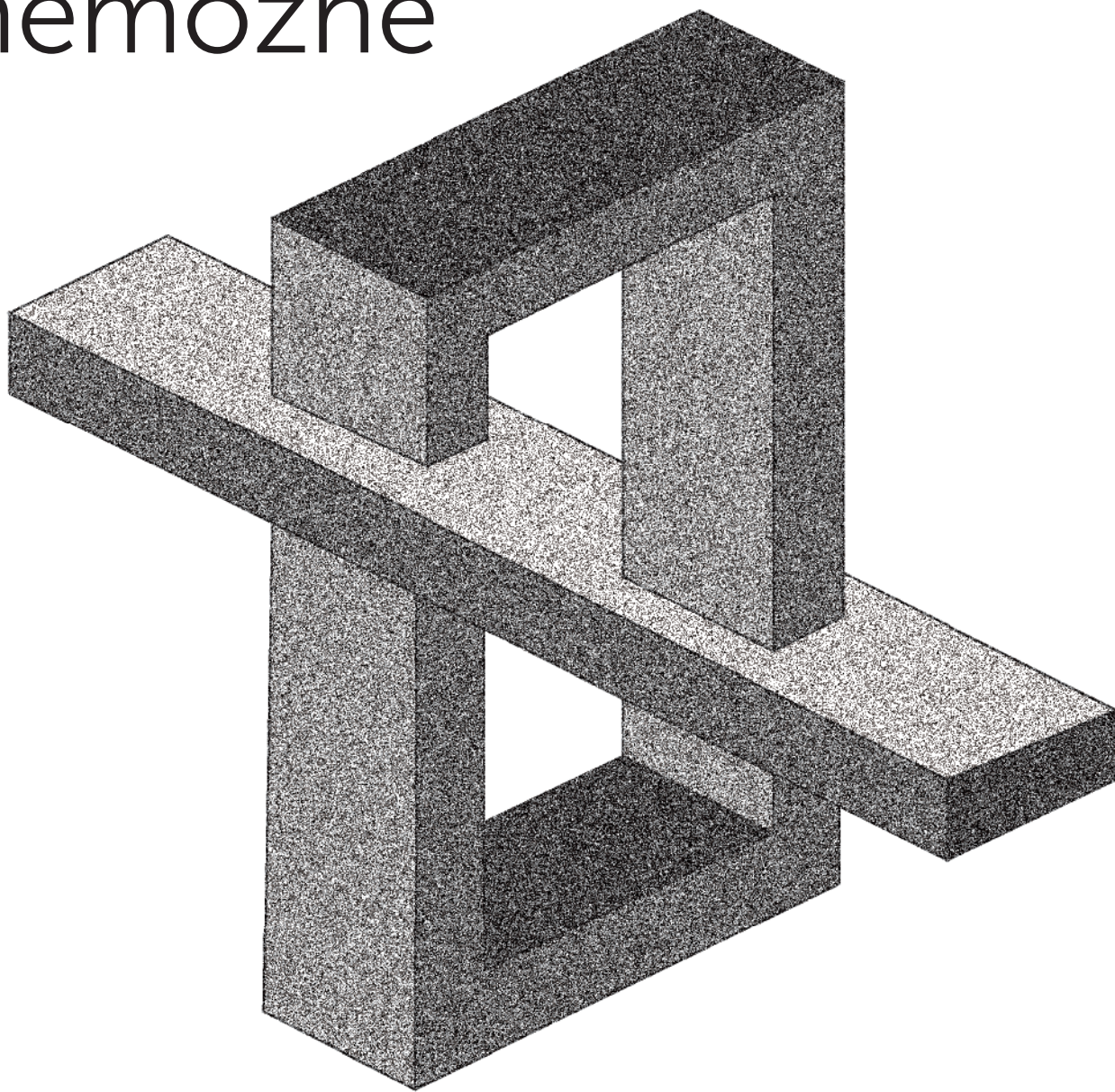
I'm a permanent foreigner, I was born in Peru, but my parents were not Peruvian, and then I moved to Brazil. My husband is Brazilian and now I live in London. I have a boy or man in the way in which two or more concepts, things external to the thinking element of a person that enables them to be aware of the world and their experiences, or subjects, or people are connected to either or both of his parents, which makes my life really weird in the art world because it's not really common, so I do a lot of work about that. I don't really like art very much, there are some weird artists out there and I'm not that much of an activist, so... **(laughing)**

6

I'm a permanent foreigner, I was born in Peru, but my parents were not Peruvian, and then I moved to Brazil. My husband is Brazilian and now I live in London. I have a boy or man in the way in which two or more concepts, things external to the thinking element of a person that enables them to be aware of the material universe or all that exists and their experiences, or subjects, or people are connected to either or both of his parents, which makes my life really weird in the art world because it's not really common, so I do a lot of work about that. I don't really like art very much, there are some weird artists out there and I'm not that much of an activist, so... **(laughing)**

KÁLMÁN JÓDAL

Verím,
že neexistuje
nemožné

KNIHA POVIEDOK, KTORÁ TI VYŠLA V ROKU 2010, NESIE NÁZOV AGRESSIVA. ZAČNIME TEDA TÉMOU NÁSILIA. MÉDIÁ NÁS PEKNE ZHUSTA ZAHLCUJÚ ROZMANITÝMI PODOBAMI AGRESÍVNYCH PREJAVOV A NÁSILIE SA ČASTO OBJAVUJE AJ V TVOJICH PRÓZACH. UŽ ANI NEVIEM, ČO JE VÄČŠIA GALIBA – KEĎ SA NÁSILIE PREDVÁDZA OTVORENE, ALEBO KEĎ BUJNIE NEPRIZNANE, V KÓDOVANÝCH FORMÁCH. ČO MYSLÍŠ, NAOZAJ SPEJEME K SVETU, V KTOROM SA NÁSILIE BUDE VYSKYTOVAŤ UŽ LEN V OBRAZOCH, VO VIRTUÁLNYCH REALITÁCH, TAKPOVEDIAC AKO TERAPEUTICKÝ PROSTRIEDOK? JE VÔBEC TAKÁTO TERAPIA MOŽNÁ?

Násilie, či už otvorene predvádzané, alebo existujúce vo virtualizovanej podobe, môže len narastať, pretože náš prah citlivosti je čoraz nižší. Pochybujem o tom, že spejeme k svetu bez násilia; podľa môjho názoru je násilie „zabudované“ do ľudskej civilizácie, bodaj by som sa mylil. Možno aj človek má násilie v sebe naprogramované. Koniec koncov, bez deštrukcie nejestvuje ani konštrukcia či harmónia bez disharmónie, keď už mám použiť tie najtriviálnejšie zvraty. Neviem, čo si mám myslieť o virtuálnom násilí s terapeutickým charakterom. Mala by to byť doména psychiatrov.

A SKUTOČNE ŇOU JE? A KTO JE VÔBEC V TEJTO VECI KOMPETENTNEJŠÍ? PSYCHOLÓG ALEBO PSYCHIATER? NEMÁŠ NIEKEDY POCIT, ŽE PROFESIA PSYCHOLÓGA JE UŽ TROCHU ZASTARANÁ, ZNEHODNOTENÁ? JE ČORAZ VIAC LIEČITEĽOV DUŠE A PSYCHOTERAPEUTICKÝCH METÓD. ŽEBY SME BOLI AŽ TAKÍ CHORÍ? ALEBO JE NÁS JEDNODUCHO LEN VIAC, PRÍPADNE DNES SA ZA CHOROBU NERAZ POVAŽUJE AJ TO, ČO VČERA CHOROBA EŠTE NEBOLA?

Položil si priveľa otázok. Odpoviem postupne, okej?

Kto je kompetentný? Možno všetci a zároveň nikto. Príčiny sú hlbšie. No je isté, že súčasná spoločnosť – a možno spoločnosť každej epochy – je zaslúbenou zemou psychiatrov a psychológov. Ich profesia nezastarala, iba sa jednoducho devalvovala, tak ako lekárske povolanie vo všeobecnosti. A nesporne je nás viac a sme aj nemocnejší, no taká je postindustriálna éra, je to fakt, s tým sa nič nedá robiť. A veru dnes sa za chorobu považuje aj to, nad čím prv len mávli rukou, alebo používali iné označenia. Uvediem banálny príklad: dnes sa gambler nepokladá za hazardéra, ktorý ničí rodinu i vlastný osud, ale za závislú osobu, ktorá je odkázaná na liečbu. Odborníci majú zrejme pravdu. A jedinec, ktorý blaznie za pohlavnými slasťami, sa označuje za závislého od sexu (nemám na to názor, ale znie to veľmi hlúpo). Mohol by som pokračovať vo vymenúvaní. Ale inak, zaujímalo by ma, koľkých maniakov práce (vorkoholikov) poslala ich firma liečiť sa.

ŽIJEŠ V SRBSKU, V NOVOM SADE. ISTO MÁŠ AJ OSOBNÚ SKÚSENOSŤ S NÁSILÍM. S TAKÝM, AKÉ SI NAŠA GENERÁCIA V STREDNEJ ČI ZÁPADNEJ EURÓPE NEVIE ANI PREDSTAVIŤ. MÁM NA MYSLI DEVÄŤDESIATE ROKY. AKO SI PREŽÍVAL VTEDAJŠIE UDALOSTI A AKÉ SÚ ICH DNEŠNÉ KONSEKVENCIE?

Asi disponujem nejakým strážnym anjelom, lebo, ak nepočítam zhruba poltucta verbálnych útokov, z celej tej hrôzy som vyviazol so zdravou kožou. Keďže som nebol vojak, o tom, čo sa dialo na frontoch, viem len z počutia, nemusel som sa toho zúčastniť. No i v zázemí som zakúsil veci, s ktorými sa dodnes neviem vyrovnáť. Mohol by som o tom rozprávať, ale načo?

LEN POKOJNE ROZPRÁVAJ. AKÝ BOL ŽIVOT V ZÁZEMÍ? NA SLOVENSKU SME SA O VOJNE V JUHOSLÁVII MOHLI DOZVEDIEŤ LEN TO, ČO V ZREDIGOVANEJ A ZOSTRIHANEJ FORME CHRILILI MÉDIÁ.

Nerád si pripomínam tie veci... Na vlastné uši som počul, ako si policajt kupuje náboje od kriminálnika... Študent i učiteľ chodili do školy ozbrojení... Vzdal som sa sledovania telky, hoci na inú zábavu som nemal peniaze, no chcel som sa takto vyhnúť tomu, aby som v sebe živil nenávisť a úzkosť... Autobus chodil iba každú hodinu – ak vôbec chodil – a šofér posielal každého, kto sa mu nepozdával, do riti, pričom dve ženy si doslova skočia do vlasov len preto, že jedna z nich sa krivo pozerala, a starec, ktorý trpí srdcovou chorobou, prosí, aby ho pustili von, no nikto ho ani neokašle... Alebo: Vajce stojí deväťdesiat miliárd dinárov a o hodinu už stodesať, čo je zhruba polovica mesačnej

výplaty... Mám pokračovať? Nemám na to žalúdok. A vážnejšie následky vojen (v priebehu desiatich rokov boli štyri) ani nechcem spomínať.

OKREM KRVIPRELIEVANIA ČO VŠETKO SI V KAŽDODENNOM ŽIVOTE VYKLADÁŠ AKO PREJAV KÓDOVANÉHO NÁSILIA?

Za kódované násilie považujem už aj to, ak niekto skolabuje a ja nemám odvahu mu pomôcť, lebo sa ľahko môže stať, že z toho budem mať opletačky.

AKÁ JE SITUÁCIA NA ÚRADOCH, NA POŠTE, V ZDRAVOTNÍCTVE, V ŠKOLÁCH? NAZDÁVAM SA, ŽE ŤA TO ZNEPOKOJUJE, VEĎ TÉMOU TVOJICH PRÓZ JE ATMOSFÉRA, „KULTÚRA“ DNEŠNÉHO, UŽ-UŽ DISTOPICKÉHO SVETA, PLNÉHO RÔZNYCH, VIAC AJ MENEJ SKRYTÝCH FORIEM TERORU... TEROR MARKETINGU, TEROR MÓDY, TEROR NEVYCHOVANCOV, RODIČOVSKÝ AJ DETSKÝ TEROR...

Náš svet je už dávno antiutopický a nepovažujem to za tragédiu. Takto sa veci majú, takto ich musíme mať radi. Čo bude o pätnásť či dvadsať rokov, na to je lepšie nepomyslieť. Myslím si, že sa to nedá predpovedať, ale isté je, že svet bude drasticky iný, stane sa iným bez toho, aby sme si to všimli. Vymenoval si formy teroru, ktoré už nie sú záležitosťou budúcnosti, ale súčasnosti. Zanedlho sa však

určite objavia nové, rafinovanejšie formy. A takisto si nevšimneme okamih, keď sa stanú prirodzenou súčasťou našich životov. Treba sa s tým zmieriť ako s nevyhnutnosťou. Alebo podľahnúť totálnej paranoji a všetko preskúmať, čo ale vôbec nič nerieši.

AKO SA ŽIJE V NOVOM SADE? AKO VYZERÁ SVET PRI POHLEDE „STAMODTIAL“?

Mám byť vulgárny?

POKOJNE. KAŽDÉ MESTO, NAJMÄ AK JE RODNÉ, ZNESIE TROCHU KRITIKY.

Sformuloval by som to takto: kus mačacieho hovna navoňavujeme, oblejeme ho fialovou a krikľavo červenou farbou, nalakujeme ho, až kým nezískame niečo, čo už síce nebude mačacie hovno, no súčasne sa nebude podobáť na nič povedomé. Takto nejako vyzerá dnes to nafúknuté mesto, ktoré márne hľadá svoju identitu a ktoré je azda mojím domovom.

TO, ČO HOVORÍŠ O SVOJOM MESTE, PRESNE VYSTIHUJE CHARAKTER AJ MÔJHO MESTA. ZÁLAHY STRAKATÝCH, BLYŠŤAVÝCH, BEZCENNÝCH KULÍS A ZA NIMI NAOZAJ NIČ INÉ, IBA ROZKLAD. PREDSA LEN, ČO JE TO, ČO ŤA NA ŇOM NAJVÄČŠMI ODPUDZUJE?

Je úplne v poriadku, že vo väčšom meste sa nikto o nikoho nezaujíma a za štyrmi stenami

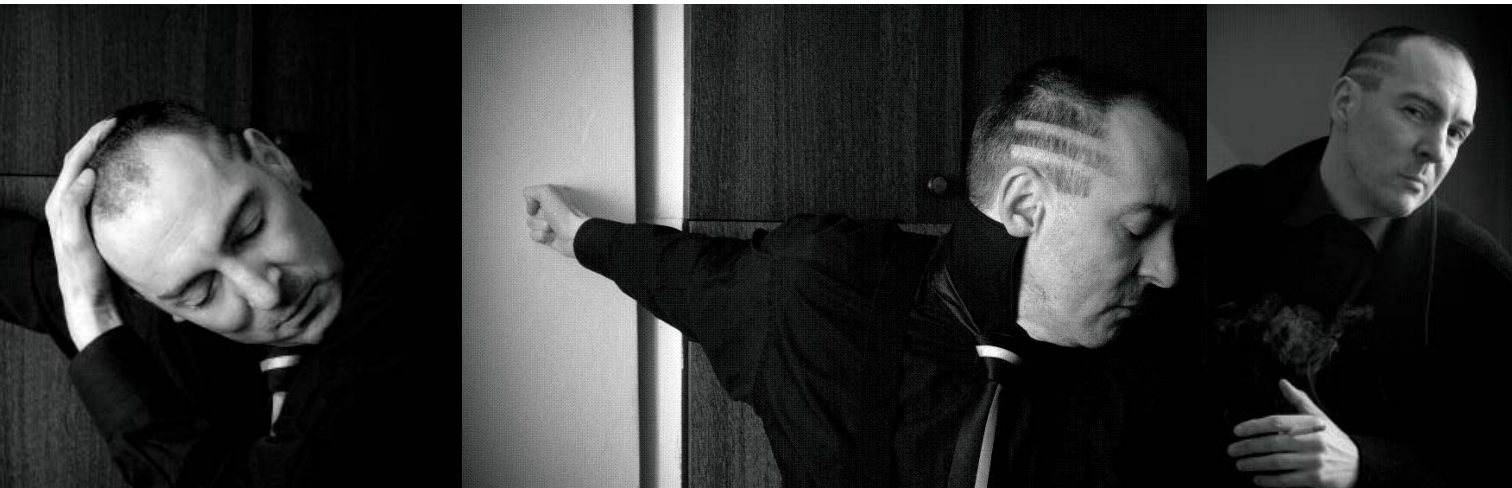
si robí, čo sa mu zachce. To sa mi páči. Čo sa mi však nepáči – a teraz nemám na mysli len Nový Sad – je to, že ak si chorý, práceneschopný, bezdomovec, starý a pod. a nemáš hromadu peňazí, tak si si svoj život veľmi, ale veľmi posral. Tým najbrutálnejším spôsobom. Čiže najviac mi chýba funkčná, živá sociálna sieť.

AKÉ SÚ V SÚČASNOSTI VO VOJVODINE VZŤAHY MEDZI SRBSKÝMI A MAĎARSKÝMI UMELCAMI? ZAUJÍMAJÚ SA O SEBA NAVZÁJOM? PREDPOKLADÁM, ŽE POZNÁŠ NAPRIKLAD ZOSKUPENIE NEOLIT, KTORÉ FUNGUJE PRÁVE V NOVOM SADE.

Sú to skôr osobné než inštitucionalizované priateľstvá, aj so všetkým, čo sa s tým spája.

PREDSA LEN, PREZRAĎ O NICH ČO-TO. S KÝM SI SA ZVYKOL STRETÁVAŤ, AKÝM AKTIVITÁM STE SA VENOVALI?

Stojí to absolútne na osobnej iniciatíve. Sú to spontánne vzťahy, aspoň pokiaľ ide o mňa. Priateľstvá vznikajú náhodne. V poslednom čase som sa musel takpovediac celému svetu obrátiť chrbtom, čo malo dopad aj na priateľstvá. Tolko k tomu. Azda by som ešte dodal, že teraz sa vo Vojvodine hlási o slovo pomerne početná generácia maďarských spisovateľov. Teraz už na päťdesiat percent záleží na nich, ako sa budú tieto medzikultúrne vzťahy vyvíjať.

AGRESSIVA OBSAHUJE V PREVAŽNEJ MIERE KRÁTKE AŽ VEĽMI KRÁTKE PRÍBEHY. VLASTNE TO ANI NIE SÚ PRÍBEHY, ALE SKÔR TAKÉ INTERAKTÍVNE TEXTOVÉ KOLÁŽE, NEOFUTURISTICKÉ A DYSTOPICKÉ OBRAZOVÉ ZHLUKY-BUJNENIA. S MNOŽSTVOM KULTÚRNO-HISTORICKÝCH A POPKULTÚRNYCH ODKAZOV. NETRÁPILO ŤA, ŽE ČITATEĽ SA POĽAHKY MÔŽE V TÝCHTO LABYRINTOCH STRATIŤ? ALEBO PRESNE TO BOLO TVOJÍM ZÁMEROM, LEBO SI CHCEL VYPROVOKOVAŤ INÝ SPÔSOB ČÍTANIA, KEĎŽE, AKO NA TO POUKAZOVAL W. S. BURROUGHS, TRADIČNÝ SPÔSOB PÍSANIA A VNÍMANIA ROMÁNU V DNEŠNOM SVETE NEMÔŽE FUNGOVAŤ A TÝM ČINOM ANI NIE JE DÔVERYHODNÝ?

Píšem ako píšem. Spontánne. Pri písaní som sa neriadil nijakým cieľom a nikto ma ani neusmerňoval. Faktom však je, že čím viac energie – alebo len otvorenosti – vložím do písania, tým viac sa mi vráti. Čiže koľko čitateľov, dúfam, tolko spôsobov čítania.

ALE TAKTO TO JE S KAŽDÝM UMELECKÝM DIELOM, ČI?

Prepáč, asi som sa vyjadril nepresne. Mal som povedať: Koľko čitateľov, dúfam, tolko rozdielnych, suverénnych kníh. Ideálne by bolo, keby si čitateľ dal tú námahu a značnú časť mojich kódov rozlúskol, zamyslel sa nad nimi nezávisle od mojej knihy... Pravdaže, od nikoho to nemôžem očakávať.

VERU. AJ VYDAVATEĽSTVÁ SA SKÔR ZAUJÍMAJÚ O TAKÉ RUKOPISY, KTORÉ SA DAJÚ ČÍTAŤ BEZ ŤAŽKOSTÍ,

BEZ TOHO, ABY SA ČITATEĽ MUSEL ZDRŽIAVAŤ A SIAHODLHO HÚTAŤ. HOVORÍ SA, ŽE ŽIJEME V „RÝCHLYCH ČASOCH“. MYSLÍŠ, ŽE JE TO NAOZAJ TAK, ALEBO SA NÁM TO LEN USILUJÚ NASUGEROVAŤ? A KTO ROZHODUJE O TOM, KTORÉ DIELO JE ŽIADUCE? VYDAVATEĽ HOVORÍ, ŽE SA SNAŽÍ VYHovieť nárokom čitateľov. LENŽE ČITATELIA AJ TAK KONZUMUJÚ LEN TO, ČO SA IM PREDKLADÁ. TU NIEČO PÁCHNE. AKO TO VIDÍŠ TY?

Kladieš priveľa otázok. Fakt nemožno očakávať od niekoho, kto pracuje desať až dvanásť hodín denne (plus doma ho čakajú ďalšie povinnosti), že sa potom pustí do pátrania v intertextových naráciách. Ale takýto človek tak či tak sotva siahne po knihe. A ak predsa len, tak len po takej, ktorá mu pomôže na jednu či dve hodiny knokautovať mozog. Ak si, pravda, môže dovoliť kúpiť knihu. Alebo ak má čas a dostatok síl, aby sa vybral do kníhkupectva a tam si dôkladne vyberal z ponuky.

Žijeme vo fastfoodovom svete, to je jasné.

Samozrejme, existuje vrstva, ktorá rada premýšľa a ktorú nemožno obalamutiť podradným tovarom. Ibaže táto – niekdajšia stredná vrstva – sa v zrýchlenom tempe vytráca.

Na zvyšok tvojich otázok môžem odpovedať len toľko, že samozrejme, že tu niečo páchne, ale nebudme paranoickí. Svet je už aj tak dávno taký. Azda najvhodnejšia odpoveď by mohla byť táto:

„Poznáš odpoveď?“

„Nie.“

TVOJE POVIEDKY DO URČITEJ MIERY POČÍTAJÚ S PRIECHODNOSŤOU MEDZI SVETMI. PARALELNÉ REALITY? TIE SÚ, NAJMÄ DNES, UŽ NEODDELITELNOU SÚČASŤOU LITERATÚRY. VERÍŠ V ICH EXISTENCIU? ZAKÚSIL SI NIEKEDY V NEJAKEJ FORME PARALELNÚ SKUTOČNOSŤ? MYSLÍŠ, ŽE JE DÔLEŽITÉ, ABY SA VEDA PRESTALA CHÁPAŤ AKO PROTIKLAD LITERATÚRY A VÖBEC UMENIA?

Verím, že paralelné svety existujú. Napríklad mám veľké očakávania, pokiaľ ide o CERN. A dnes, v kvantovej ére, naozaj nesmieme vylúčiť nič, o čom sa ešte včera tvrdilo – alebo ešte sa tvrdí –, že je to nezmysel.

Verím, že to, po čom túžime, niekde aj existuje. Je už iná otázka, či to aj nájdeme. Teda v tomto živote.

Chcel by som veriť i tomu, že neexistuje nemožné.

Mimochodom, poznám viacero foriem zmeneného stavu vedomia. Spomeniem najbanálnejšiu z nich: keď píšem, najčastejšie prostredníctvom kávy a hlasitej hudby sa dokážem priviesť do stavu čiastočného tranzu. Potom len zostanem prekvapený, že: jéj, toto som napísal ja? A medzi umením a vedou – v tých šťastnejších prípadoch – odjakživa jestvoval a bude jestvovať vzájomný vplyv. Ten, kto sa k nim stavia ako k nezmieriteľným protikladom, je – trúfam si povedať – nielen barbar, ale aj netolerantný snob, a to sa vzťahuje na obe strany.

VYSKÚŠAL SI SI AJ INÉ FORMY UMELECKÉHO PREJAVU?

Dlhší čas som sa venoval písaniu o výtvarnom umení a účinkoval som v dvoch performanciách Bálinta Szombathyho. V súčasnosti však tieto aktivity zanedbávam.

NA SLOVENSKU VYCHÁDZA UŽ CELKOM SLUŠNÝ POČET PREKLADOV Z MAĎARSKEJ LITERATÚRY. MÁRAI, ESTERHÁZY, NÁDAS, DRAGOMÁN, KUKORELLY... KTORÝCH MAĎARSKÝCH SPISOVATEĽOV SI VÁŽIŠ NAJVIAC? NIELEN ZO SÚČASNOSTI, ALE AJ Z MINULOSTI. OD KTORÝCH Z NICH SI SA NAUČIL NAJVIAC?

Tých, ktorých si spomenul – a okrem nich aj mnohých iných –, si nesmierne vážim, čítam a odporúčam každému.

No k maďarskej literatúre mám dosť čudný vzťah. To, čo vo mne zostalo, som dostal väčšinou od klasikov. Napríklad pri Kosztolányiho diele Anna Édesová (v slovenskom preklade vyšlo pod názvom Slúžka vo vydavateľstve Obzor v roku 1969, pozn.: F. G.) mám pocit, že má modrozelenú farbu, nech to už znie akokoľvek hlúpo. No a bez detských básničiek Sándora Weöresa či Károlya Siratóa Tamkóa by sa môj život vyvinul pravdepodobne inak (samozrejme, neslobodno zabúdať ani na ich ďalšie, „dospeľácke“ diela). Rád siaham po dielach Antala Szerba, aby som videl, že hľa, aj takto sa dá žiť. Keď sa mi dostala do rúk zbierka ezoterických poviedok Móra Jókaiho, zostal som ohromený, pretože – ako celé

devätnáste storočie – ani jeho som nemal v oblube. Prózy Pétera Hajnóczyho sa mi vyslovene páčili a román Saulus od Miklósa Mészölyho považujem za vynikajúci... Lenže to všetko sú už staré, nemódne diela.

No a pokiaľ ide o tých novších, páči sa mi napríklad Pál Závada (po slovensky vyšiel v roku 1999 jeho román Jadvigín vankúšik, potom v roku 2010 Potomkovia fotografa, obidve vo vydavateľstve Kalligram, pozn.: F. G.). Nových autorov si radšej objavujem sám. Na internete možno vydávanie kníh poľahky sledovať, ba aj odhadnúť, ktorá z kníh by sa mi mohla páčiť. Ale najradšej sa spoľieham na náhody. Takýmito príjemnými náhodami pre mňa boli Laura Spiegelmannová a jej knižočka Pramálo alebo Mutus Liber od Zsuzsy Kapeczovej.

A ČO SÚČASNÁ MAĎARSKÁ PRÓZA? V ČOM SPOČÍVA JEJ SILA A V ČOM JEJ SLABOSŤ?

Nuž, to je dobrá otázka. Zostaňme pri tom, že: bez komentára.

JA SI VŠAK MYSLÍM, ŽE AK JE TO LEN TROCHU MOŽNÉ, NEZOSTAŇME PRI MLČANÍ. NETREBA BYŤ TAKÍ OPATRNÍ. SPISOVATELIA SA VOČI SEBE ZVYČAJNE SPRÁVAJÚ AŽ PRÍVELMI OHLADUPLNE, NO PRITOM BY SA NAJRADŠEJ POVRAŽDILI.

Ja patríam medzi tých mierumilovnejších. Mená nebudem spomínať už len preto, lebo napríklad jednu z kníh určitého spisovateľa považujem za skvelú, ďalšiu tiež, kým o nasledujúcej si myslím, že je to sračka.

Myslíš si, že by som mal niekoho menovať? Zostaňme radšej pri tom, že: bez komentára.

Alchymisti

Obedujem s Franzom Kafkom u mňa v kuchyni – tmavej komore.

Podráždene tresnem lyžičkou a zastonám.

„Do kelu! Už zase sa mi v mäsovom vývare so zelerom a pečeňovými knedličkami čľapkajú ufóni.“

Franzi mi podá soľničku z plastu.

„Osol' ich, človeče.“

Pozriem na jeho tmavé okuliare.

„Zmizli,“ hundrem a po chvíli odsuniem tanier. „Aj sol' sa minula.“

Franzi si zapáli a ponúkne aj mňa.

„Áno, tú haraburdu naozaj bude treba naplniť.“

Úzkosť s hebkými netopierimi krídlami nás s chichotom míňa na ceste k Phobosu.

„Ide to ako sranie do postele,“ konštatujem, prižmúrim röntgenové oči a bez rozmýšľania šmarím soľničku spolu s polievkovou misou o stenu.

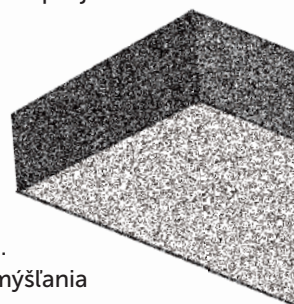
V ruke s mäsiarskou širočinou štiepam zlomyseľné pusinky vznášajúce sa vo vzduchu. S bedákaním a vrieskaním skonávajú pod mojimi údermi.

Franzi si nabodne na vidličku jednu z krtonôžok, čo lozia po obruse. Podotkne, že zišla by sa štipka soli, zaškerí sa a zloží si čierne okuliare.

„Dúfam, že ti je jasné, že nadnes si mi zlomil srdce. Bolí ma a duní ako kov.“

Z očných dutín mu veselo stúpa dym, ako para v Metropole Fritza Langa, alebo ako dym, kašľať na to.

„Ponor sa do tmavej vody,“ odporúčam mu a skočím hlavičku do fyziologického roztoku, v ktorom sme sa po celý čas systematicky čvachtali ako morskí panici.

Mozgová živica

Nieкого zabijem. Náruživो po tom túžim. Dokonca by som na uliciach nášho krásneho mesta usporiadal s pozostatkami môjho priateľského okruhu safari s guľometom a z nákladiaku by sme strieľali po našich poctivých, lojálnych spoluobčanoch z mäsa a krvi, z papieroviny alebo zo žuvačky. Sám seba nazývam Gerhardom, ale mohol by som si hovoriť aj Traian, aj svojho chuja prezývam raz gestapo, inokedy securitate. Keď neberiem priveľa bobuliek proti šibaníu, zriedkavo ma nechá v šti-chu. S mojím najlepším priateľom Damirom (volajme ho takto), s ktorým sme bezcieľnu a nezmyselnú formu bytia dotiahli do dokonalosti, a s jeho babou Ráchel (volajme ju takto), ktorá zápasi s nadváhou a má očarujúce, kobaltovomodré oči, sa občas schádzame okolo polnoci na niektorom cintoríne a recitujeme latinské mantry alebo jeden z druhého vyháňame myšiakov Mikiov a psov Snoopyov. Raz sa nám zjavil podivný, éterický démon, ale potom vysvitlo, že ho poslali na nesprávne miesto. Mimochodom, na tom istom cintoríne odpočívajú aj moja stará mama a starý otec, zrejme tak bezútešne a nešťastne, ako prežili celý svoj život, s revom, plačom a so skučaním, v zastrčenom pohraničnom mestečku našej mastnej a úrodnej provincie. By the way, všetci traja Damir, Ráchel a ja patríme k maďarskej menšine, čo je približne taký pocit, ako keby nás z oboch strán hladkali obsratou metlou. Koniec koncov, človek môže byť nezávislý aj od seba, a ešte mu to môže aj pristať, ale na kiego dása. Môj mozog, ktorý je osviežujúcou zmesou osobného počítača značky Pentium a huspeninovitej želatínovej masy nasýtenej nočnými morami, zlomyselne bubľe. Je načase častejšie alebo zriedkavejšie navštevovať psychiatra, alebo sa obesiť na osnatom drôte (lebo tak je to krásne), prípadne si zatrkať. Vlastne nezáleží na tom. Nečakám na nikoho, nikam nepatrím, na nič sa nehodím a moja vlastná zbytočnosť ma naplňuje mrazivým mravčením. Cítim sa ako vyberateľný plastový mixér s dvierkami (toto sú zvyšky storočnej fosílie z humoresky, ibaže už neviem ktorej). Hocikeď ho možno vymeniť, rozobrať na súčiastky, no ako v Aladínovej zázračnej lampe, aj vo mne prebýva džin. Z času na čas sa po meste potuluje v prestrojení za grófa Drakulu (ale už nefajčí trávu, lebo by mu prišlo zle), potom sa odkradne naspäť do svojej rakvy, do virtuálnej duše plastového mixéra, ako do nejakého skladacieho barokového triptychu sakrálnej povahy. Sexepil smrti. Aký je krásny. Aký je krásny.

Neoistický kód

Päťdesiat rokov po antičasticovom výbuchu hlavné mesto Pol Potovej autonómnej provincie, Marazmus City, zaplavili neviditeľné, no na napomádovaných vskutku krajným spôsobom vplyvajúce vlny dobrej vôle a harmónie. V meste vládli humanoidi so slnečnými okuliarmi, odetí v uniformách značky Armani, Versace a Dior, stúpeneci kultu chaosu, ale ja, Ian Curtis, Cioranov saský klon teleportovaný z 13. storočia, stúpenec Svätej geometrie, poznal som niekoľko ciest vedúcich k pozitívnym biopoliam. Také boli: Neoistický výskumný ústav, Akadémia slobodných vied, Svätýňa Marilyn Monroeovej, Múzeum súčasného umenia, niekoľko ilegálnych galérií, kníhkupectiev, kaviarní a malých javísk. Cez rôzne časopriestorové brány som vedel hocikeď prepašovať do požadovaných fragmentov domoviny. Vo Svätyni Marilyn Monroeovej práve celebroidi transavantgardnú omšu, zúčastnili sa jej Warhol, Kassák, Björk, Mišima, Dalí, Houdini, Kafka, Marguerite Yourcenarová, Joseph Beuys, Elfriede Jelineková a i. Rovnako heterogénna spoločnosť sa dala zastupovať aj v Múzeu súčasného umenia, kde sa práve otvárala retrospektívna výstava Bálinta Szombathyho alias Art Lovera a kde som už aj ja

vystupoval ako trashcoreový spevák so svojou nekromanticko-anarchistickou skupinou. S dúhovým čírom na hlave, iba v bedrových pásoch, sme rozhadzovali hovädzie vnútornosti a polievali obecnstvo priemyselnou vodou. Aj svoj život prežívam ako nekonečnú sériu sympatických alebo trápnych performancií, no viem, že miesto medzi dvoma reinkarnáciami, Tibeťanmi nazývané bardo, je vlastne Akademgorod, zasľúbená zem neoistov, domovina umelcov, vedcov a horiacich žehličiek, niekde na úrovni bytia medzi krajinou Jakutov a Islandom. Nevhodne socializovaných homo sapiensov, kyborgov, víly a ďalších s vymytými mozgami mimo biopolí prenasledujú mátožní rytieri a náhradná polícia. Oni prenasledujú nás a my zasa občas distrojujeme ich pozície mínometmi, vencami uvitými z alp-ských kvetov a kadečím iným. Niekedy ich okabátime. Traja hi-tech odborníci: Angela Carterová, Cor-to Maltese a Cicciolina ich zlákajú do 3D pascí vytvorených počítačovou grafikou, prípadnede má-tožných digitálnych mračien, a my zasa elektrošokmi vymazávame ich negatívnu atitúdu. Duchamp, Julia Kristeva, Alan Ford, Meyrink, Manzoni, Schwarzkogler, Finnegan sú takisto na našej strane.

S Monty Cantsinom (je presne šesť hodín, čas neoistov) práve vstupujeme do premietacej sály Múzea súčasného umenia, keď nám s ustarostenou tvárou prichádza naproti Szombathy.

„Máme problém. Beztak krehká ostrovná harmónia je ohrozená. Björk, ktorá má na pokožke vytetovaný a pre istotu aj do kapsuly v zube zasadený neoistický kód, umiera. Práve nakrúcala nový klip v duchu Jeffa Koonsa, so živými, postmodernými porcelánovými prasiatkami, keď ju interaktívnym laserom zranili. Evokovaný duch Gustava Klimta nám vnukol, že zachrániť ju, tak ako aj nás, môže len anorektický, račkujúci, gramblavý, teleportovaný zombický aristokrat s kontaktnými šošovkami, a to tak, že sa obetuje ako horiaca fakla na dialektickom oltári dekadencie a rozumu.“

Zasnívam sa v lúčoch neoistického slnka. Prečo nie? Napokon už ako stredoškôlak som sa hlásil k tomu, že život je punk. Ak sa nad tým lepšie zamyslím, naozaj som sa nemýlil. Obrátim sa k Szombathymu:

„OK, ale s jednou podmienkou. Ak to nakrúti Lars von Trier v osobe Sándora Tsúszóa a Peter Greenaway to celé zdigitalizuje.“

„Dobre.“

Vďaka špirálovitému pohybu sa ocitnem na správnom mieste, na hlavnom námestí Marazmus City. Zapijem niekoľko tabletiiek minerálkou a, s miniatúrnou soškou Budhu vo vrecku, privriem oči. Z vysokých stojanov, spoza objektívov kamier, vo vyvrátených kostýmoch Supermana striehnu Art Lover-B. Sz. a Sándor Tsúszó-Lars von Trier, ako dvaja modernisticko-symbolistickí archanjeli – kameramani. Myslia si, že to neurobím. Ja. Ian Curtis. „Nežiť je trápenie, zomrieť tiež,“ voľný preklad podľa Handkeho, s coetzeovským srdcom vyľisovaným v herbári. Nerebel už dávno bez príčiny. Aspoň to nebude také otupné a zbytočné, však, môj Paracelsus? Zotriem si z čela pot, posledný Molotovov kokteil rozbijem o seba, pričom, podľa predpisu, revúc báseň Krv a zlato od Endre Adyho, sa krútim okolo vlastnej osi ako nejaký víriaci derviš a horím, horím, horím.

Fire, Walk With Me.

S láskavým súhlasom autora preložil Attila Tárnoki

DAVOOD KOOCHAKI

Umelec, ktorého prezývajú Ceruzkový muž

(outsider

Narodil sa
Rasht, v oblasti,
už ako sedemročný,
trinásťročný opustil rodinu
zabezpečiť lepší život. Zamestnal
karosérii. Vo veku dvadsiatich štyroch
oženil a stal sa otcom štyroch detí.
štyridsaťročný, no táto činnosť ho
desiatke. Koochakiho nevšedný rukopis
kontaktom mohol Koochaki začať vystavovať. Prvýkrát sa tak stalo v roku 2008 v Teheráne.

Podľa Nica van der Endta, ktorý Koochakimu usporiadal v Amsterdame prvú samostatnú
výstavu mimo Iránu, umelcove „včasné kresby odrážajú jeho fascináciu jednoduchými figúrami,
zvieratami a tajomnými tvormi, ktoré niekedy kombinuje do organického celku. Explicitnými sexuál-
nymi odkazmi sa často ponášajú na prehistorických jaskynných obyvateľov.“

Skadiaľ, z akých sfér pochádzajú tieto fantastické, mytologicky pôsobiace, často len pololuďské
postavy? Van der Endt píše, že je to dôsledok Koochakiho skeptického postoja voči svetu. Umelec sa
„obracia chrbtom modernej civilizácii možno preto, že stále trpí pre sociálnu nespravodlivosť vo sve-
te.“ Sám Koochaki s určitou dávkou irónie hovorí: „Usilujem sa kresliť krásne, ale takto to vychádza.
Možno to súvisí s mojou ťažkou minulosťou. Nakreslím niekoľko čiar, pozriem sa na ne a až vtedy
zbadám figúru, ktorá z nich vzniká a ktorú by som mohol nakresliť.“

Koochakiho výtvarný rukopis je nepochybne poznačený ťažkým detstvom. V tom čase žil
väčšinou potulným spôsobom života, v mladosti, ešte v časoch pred islamskou revolúciou, utápal svoje
zúfalstvo v alkohole. Ako opravár karosérií trávil dni v tmavých, mastných a hlučných dielňach, zrejme

Iránsky
umelec Davood

Koochaki, ktorý mal
prednedávnom výstavu v amster-
damskej Galerie Hamer, zameria-
vajúcej sa na vyhľadávanie a prezen-
tovanie diel neškolených výtvarníkov
(art), pochádza z chudobnej rodiny.
v roku 1939 v Jomebaze, neďaleko mesta
v ktorej sa pestuje ryža. Pracovať začal
čítať a písať sa naučil oveľa neskôr. Ako
a vybral sa do Teheránu v nádeji, že si tam
sa tam v opravovni áut a vyučil sa za opravára
rokov sa pustil do podnikania. Krátko nato sa
Kresleniu sa začal sporadicky venovať až ako
naplno zaujala a pohltila až na dôchodku, po šesť-

si všimol jeho záľ, profesionálny umelec. Vďaka jeho

aj z týchto zážitkov prýšti temnota jeho kresieb. Línie sú drsné, kontúry ostré, akoby až agresívne. Farebnosť je veľmi skromná, obmedzená, umelec si vystačí s grafitom a s ceruzkami. Preto, ešte doma v Iráne, dostal prezývku **Ceruzkový muž**.

Ali Zakeri, profesionálny výtvarník a zať Davooda Koochakiho, charakterizuje umelcove kresby takto: „Davoodove diela ma desili už od začiatku. Plné ľudí trpiacich rozmanitými deformitami. Ľudí, ktorí nás strašia a sami sa naľakajú, keď nás vidia vystrašených. Škaredé príšery, hrozní duchovia. Duchovia, ktorých sila spočíva predovšetkým v ich penisoch. Duchovia, ktorí prenikajú do našich myslí, aby nás ovládli a spôsobili, nech sa neprestajne cítime mizerne, ako jedinci trpiaci chronickou psychotickou poruchou.“

Viac či menej zjavný motív utrpenia zaraďuje Koochakiho medzi takých neškolených umelcov, akými boli napríklad Edmund Monsiel (1897 – 1962), poľský majiteľ obchodu, ktorý sa počas druhej svetovej vojny ukrýval na tmavej povale. Tu začal kresliť, pričom si svietil len sviečkou. Po skončení vojny však pokračoval v izolovanom živote. V jeho dielach prevládajú náboženské a mystické motívy. To, čo ho najväčšmi spriazňuje s Koochakim, je striedma farebnosť, úzkosť z víťazstva zla, sklon k chaotickej kompozícii. No Koochaki na rozdiel od Monsiela nemá vzťah k náboženstvu. Stváranie podivných bytostí „z iných dimenzií“ u oboch umelcov možno vnímať ako terapeutickú činnosť. Ali Zakeri o Koochakiho postavách píše: „V skutočnosti ich nekreslí, ale hádže na papier ako opilcov do kúpeľne! Odkedy zobral maľovanie vážne, lieči ho a každým dňom ho robí šťastnejším. Odložil mnoho vnútorných príšer.“

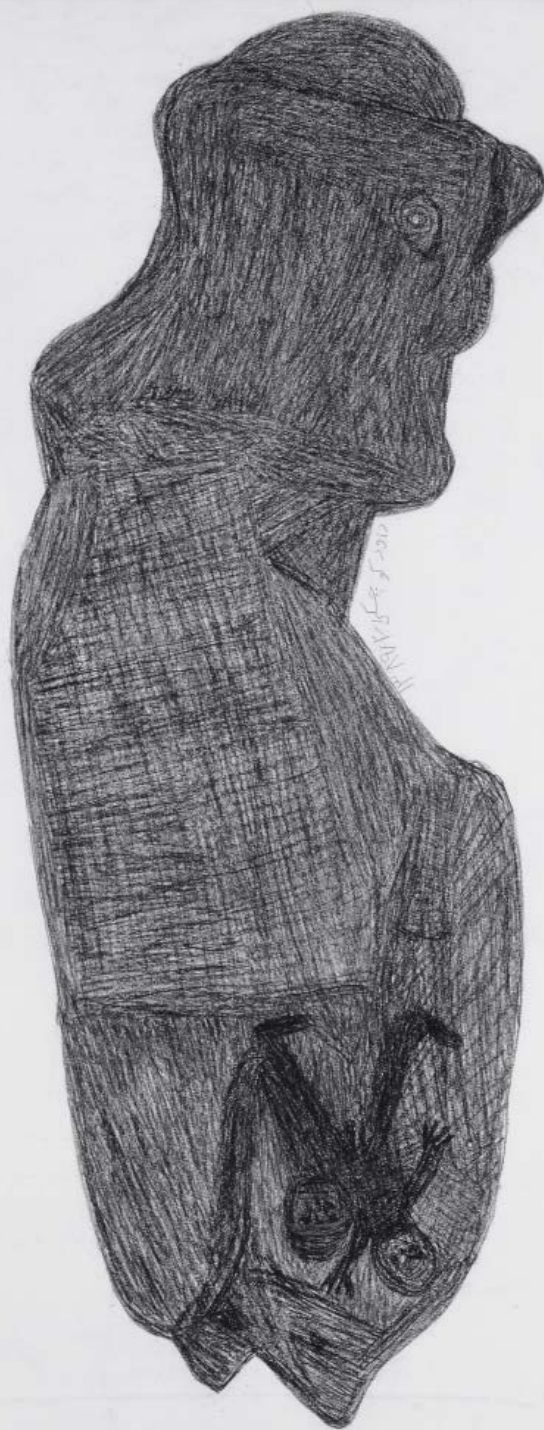
Paralel s ďalšími outsiderskými umelcami by sa určite dalo nájsť viac. Napríklad s tureckou umelkyňou Ody Sabanovou, ktorá sa takisto v ostrých kontúrach a v prísne obmedzenej farebnosti vyznáva z obrovskej bolesti a utrpenia. Bizarné kreatúry, čiastočne pripomínajúce tie Koochakiho, možno nájsť aj na obrazoch Johanna Hausera, Williama L. Hawkinsa, Roya Wenzela či Franza Kernbeisa.

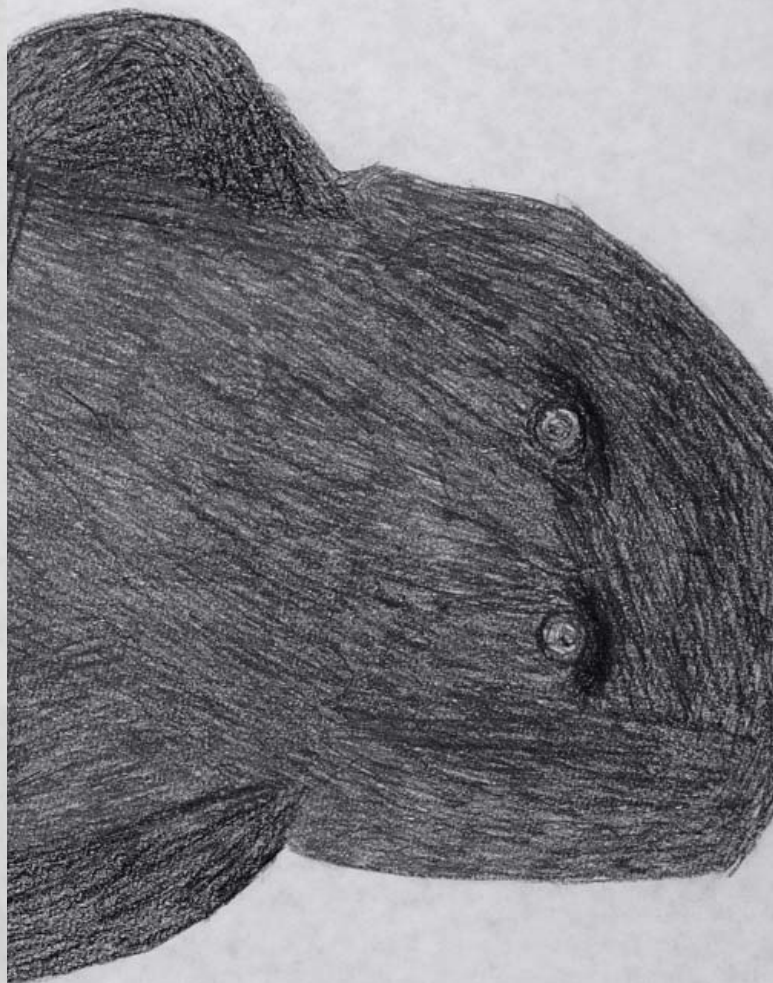
Diela Davooda Koochakiho mi na prvý pohľad pripomenuli čierno-biele kresby maďarského predstaviteľa medzivojnovy moderny Lajosa Vajdu (1908 – 1941). Nico van der Endt v súvislosti s Koochakiho motívmi spomenul **prehistorických jaskynných obyvateľov**. Nazdávam sa, že preto stoja za povšimnutie názvy Vajdových diel: **Dynamická rovnováha, Lebka s vtákom, Praha, Rodiace sa formy, Do seba hľadiaci, Krajina s Mesiacom, Napätie, Vegetácia, Tí, čo plieskajú krídlami, Metamorfóza**. Vajda je profesionál, kým Koochaki je neškolený umelec; vízie a spôsob stvárania sú však pozoruhodne blízke, dramaticky spontánne – ako keby sa Vajda oslobodil od nánosov akademického vzdelania a v emotívne vypätých situáciách vykročil do vesmíru surového, neškoleného umenia. Jeho pochmúrne, temer abstraktné, no rozoznatelne biomorfne kompozície pochádzajú zo sklonku umelcovho života a reflektujú úzkosť zo spoločenskej situácie, utrpenie z choroby aj úzkosť zo zániku. Čiže tu niekde možno nachádzať styčné body s Koochakiho kresbami. Pri realizácii svojich vízií sa obaja spoliehajú na výpovednú silu bližšie nedefinovateľnej biomorfnej formy, takmer vždy umiestnenej na bielej, nezaplnenej ploche, akoby vo vzduchoprázdne, ktoré už samo osebe je komentárom čohosi, akéhosi pocitu.

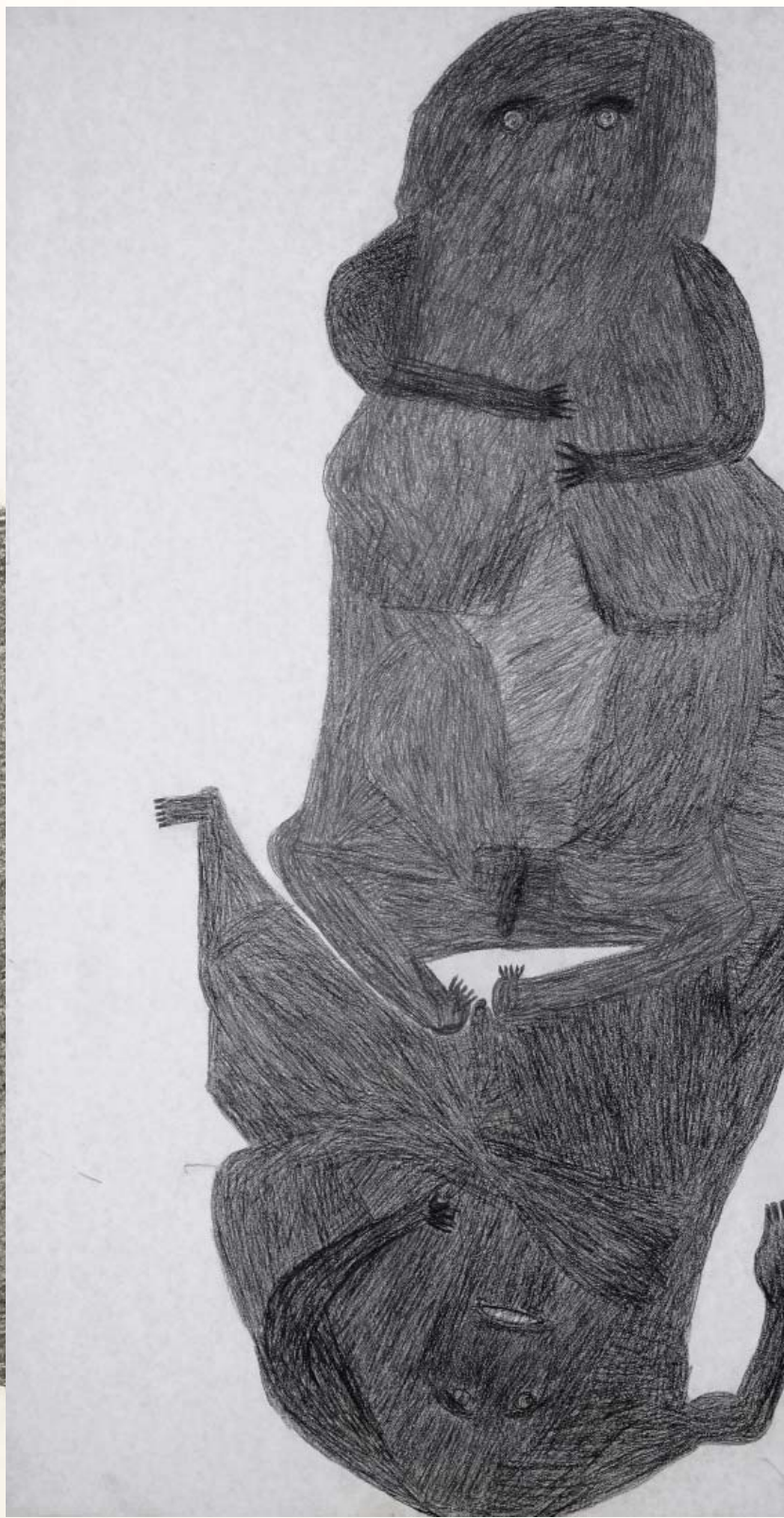
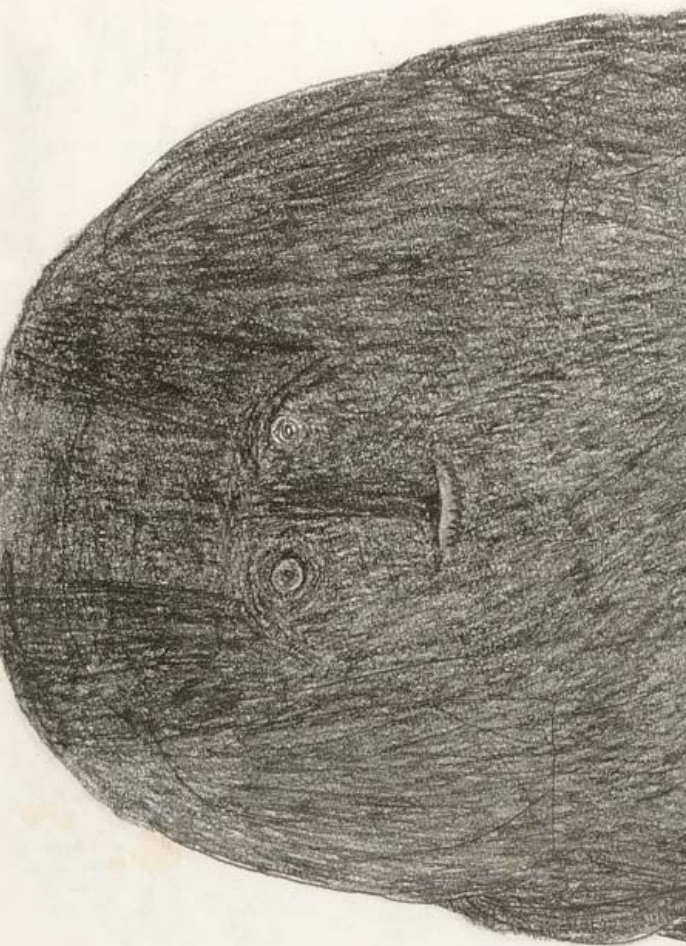
Ali Zakeri spomína, že obecenstvo sprvoti nebralo Koochakiho vážne. Situácia sa o čosi zlepšila, keď sa Koochaki začal maľbe venovať vážnejšie. Ale i tak sa objavovali výhrady. Ktosi mu povedal, že nahé postavy v jeho dielach pôsobia antikultúrne. Koochaki sa však nedal odradiť. S pribúdajúcimi kladnými reakciami začali rásť aj rozmery ním stváraných penisov. K tomuto (a na záver) možno pripojiť milú anekdotu: Prv bola Koochakiho žena nešťastná z toho, že jej muž spodoboval ženské loná. Prosila ho, aby ich prestal kresliť, nech myslí na deti. Neskôr, keď zistila, že jej muž má mnohých priaznivcov a že jeho obrazy sa predávajú, povedala: „**Tak teda maľuj, ale, preboha, tie penisy maľuj menšie!**“

Spracoval Peter Macsovszky.

Východiskové materiály a citácie preložila Kristína Pavlovičová.

شماره ۱۷

شماره ۱۷

Kloaka

Magazín experimentálnej a nekonvenčnej tvorby

www.kloaka.membrana.sk

1/2013, 4. ročník, vychádza tri razy ročne

ISSN 1338-158X (online verzia)

ISSN 1338-5054 (tlačená verzia)

EV 4412/11

Redakcia

Michal Rehúš, Jakub Repický, Peter Macsovszky, Kamil Zbruž

email: kloaka@membrana.sk

Výtvarná spolupráca

Nóra Ružičková

Grafický dizajn

Amalia Roxana Filip

Jazyková úprava

Kristína Pavlovičová

Vydáva

Literis, Čaklovská 2, 821 02 Bratislava, IČO: 42172071

Tento magazín vyšiel vďaka finančnej podpore Nadácie Intenda

Mediálny partner

• RÁDIO DEVÍN

**KEEP
CALM
AND
CARRY
ON**

2,90€

ISSN 1338-5054

9 771338 505000

